

Ελληνική Δημοκρατία
Υπουργείο Διοικητικής Ανασυγκρότησης

εκδδα

ΕΘΝΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ & ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗΣ

**ΕΘΝΙΚΗ ΣΧΟΛΗ ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ
ΚΑΙ ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗΣ**

**ΚΕ΄ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗ ΣΕΙΡΑ
ΤΕΛΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ**

ΤΙΤΛΟΣ

Οι οικονομικές και εμπορικές σχέσεις της Ελλάδας με την ΠΓΔΜ έως σήμερα. Πολιτικές προεκτάσεις, ευκαιρίες και προβλήματα για την ελληνική οικονομία

ΤΜ. ΕΞΕΙΔΙΚΕΥΣΗΣ: ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ & ΕΜΠΟΡΙΚΩΝ ΥΠΟΘΕΣΕΩΝ

Επιβλέπων:

ΕΥΑΓΟΡΑΣ ΕΥΑΓΟΡΟΥ

Σπουδαστής:

ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΤΣΑΜΠΡΑΣ

ΑΘΗΝΑ - 2018

**«Οι οικονομικές και εμπορικές σχέσεις της Ελλάδας με την ΠΓΔΜ έως σήμερα.
Πολιτικές προεκτάσεις, ευκαιρίες και προβλήματα για την ελληνική οικονομία»**

Ευχαριστώ θερμά,

*τον επιβλέποντα της εργασίας μου κ. Ευαγόρα
Ευαγόρου, Επίκουρο Καθηγητή του τμήματος
Διεθνών και Ευρωπαϊκών Σπουδών του
Πανεπιστημίου Πειραιώς,*

*για την καθοδήγηση, το υλικό, την έμπνευση και
τη μεθοδικότητα του η οποία με βοήθησε να φέρω
εις πέρας το απαιτητικό αυτό εγχείρημα.*

Περίληψη:

Η ανάλυση της οικονομικής αλληλεπίδρασης Ελλάδας - ΠΓΔΜ, αποτελεί μια εξαιρετικά ενδιαφέρουσα μελέτη περίπτωσης διμερούς οικονομικής σχέσης λόγω των πολιτικών παραμέτρων που παρεισφρέουν σε αυτή, δηλαδή των εντάσεων που προκύπτουν διαχρονικά μέσα από τις προεκτάσεις του ονοματολογικού ζητήματος. Στην παρούσα εργασία επιχειρείται η μελέτη της εξέλιξης και της συσχέτισης των διμερών οικονομικών σχέσεων, όπως αυτές διαμορφώθηκαν από την περίοδο της ανεξαρτητοποίησης της ΠΓΔΜ ως σήμερα. Ειδικότερα πραγματοποιείται ανάλυση των καθοριστικών παραγόντων επιρροής αυτών, με έμφαση στον πολιτικό παράγοντα. Στην κατεύθυνση αυτή είναι παράλληλα χρήσιμη η ανάλυση των οικονομικών επιπτώσεων της προσφάτως υπογραφείσας Συμφωνίας των Πρεσπών αλλά και της πιθανής ένταξης της ΠΓΔΜ στην Ε.Ε.

Λέξεις κλειδιά: οικονομία, πολιτική, διεθνείς σχέσεις, εμπορικό ισοζύγιο, επενδύσεις, οικονομική αλληλεπίδραση

Abstract:

The analysis of the economic interaction between Greece and FYROM presents an intriguingly interesting case study due to the political parameters infiltrating it, namely, tensions caused throughout the recent years by the latter's naming dispute. The present study focuses on the analysis, the evolution and the interrelation of the bilateral economic relationship through the period following the independence of FYROM till today. Specifically, the main determinants of this relationship are examined, with particular emphasis on the political factor. Towards that end, the analysis of the economic effects of the recently signed Prespes Agreement appears useful, alongside with the analysis of the predicted effects of a possible entry of FYROM in the EU.

Keywords: economy, politics, international relations, trade balance, investments, economic interaction

Εθνική Σχολή Δημόσιας Διοίκησης Αυτοδιοίκησης

Δημήτριος Τσάμπρας

@2018

Με την επιφύλαξη παντός δικαιώματος

Δήλωση

«Δηλώνω ρητά ότι, η παρούσα εργασία αποτελεί αποκλειστικά προϊόν προσωπικής εργασίας, δεν παραβιάζει καθ' οιονδήποτε τρόπο πνευματικά δικαιώματα τρίτων και δεν είναι προϊόν μερικής ή ολικής αντιγραφής.»

Αθήνα, 12/ 12/2018

ΤΣΑΜΠΡΑΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ

Υπογραφή

ΣΗΜΕΙΩΣΗ: Η Ελληνική Δημοκρατία δεν αναγνωρίζει την ΠΓΔΜ με τη συνταγματική της ονομασία. Οποιαδήποτε αναφορά πραγματοποιείται στην παρούσα εργασία, στους όρους «Μακεδονία, μακεδονικός» καθώς και στις παράγωγες λέξεις τους, με σκοπό την περιγραφή της ονομασίας της χώρας, την περιγραφή των κατοίκων της κλπ., αποσκοπεί αποκλειστικά και μόνο στην προστασία των δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας. Η Ελληνική Δημοκρατία αναγνωρίζει τη γειτονική χώρα μόνον ως «Πρώην Γιουγκοσλαβική Δημοκρατία της Μακεδονίας».

NOTE: The Hellenic Republic does not recognize FYROM under its constitutional name. Wherever in the present study, the terms “Macedonia, Macedonian” and their derivatives are used referencing or intending to describe the name of the country, its citizens etc., that use is solely targeted at intellectual property protection purposes. The Hellenic Republic recognizes the neighboring country solely as «Former Yugoslav Republic of Macedonia».

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: ΕΙΣΑΓΩΓΗ - ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ.....	10
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2: ΑΛΛΗΛΕΞΑΡΤΗΣΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ ΣΤΙΣ ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΣΧΕΣΕΙΣ: ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΥΠΟΒΑΘΡΟ.....	12
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3: ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΣΧΕΣΕΙΣ ΕΛΛΑΔΟΣ - ΠΓΔΜ. ΤΟ ΖΗΤΗΜΑ ΤΟΥ ΟΝΟΜΑΤΟΛΟΓΙΚΟΥ.....	17
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4: ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΣΧΕΣΕΙΣ ΕΛΛΑΔΑΣ - ΠΓΔΜ.....	21
4.1 Επισκόπηση μελετών των οικονομικών σχέσεων Ελλάδας - ΠΓΔΜ ως σήμερα	22
4.2 Η εξέλιξη της οικονομίας της ΠΓΔΜ.....	24
4.3 Από την ανεξαρτητοποίηση ως την επιβολή του εμπάργκο (1991 - 1994).....	26
4.4 Η διετία του εμπάργκο (1994 - 1995).....	29
4.5 Από την ενδιάμεση συμφωνία ως την οικονομική κρίση (1996 - 2010).....	33
4.6 Από τις απαρχές της κρίσης ως τη Συμφωνία των Πρεσπών (2010 - 2018).....	41
4.7 Η ΠΓΔΜ στα πλαίσια του ΕΣΟΑΒ.....	46
4.8 Σύνοψη της περιόδου 1991 - 2017	48
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5: ΠΟΣΟΤΙΚΟΠΟΙΗΣΗ ΤΗΣ ΑΛΛΗΛΕΠΙΔΡΑΣΗΣ.....	51
5.1 Η δημιουργία του μοντέλου	51
5.2 Μεταβλητές και δεδομένα.....	52
5.3 Παλινδρομήσεις και αποτελέσματα	55
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6: ΟΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ ΤΗΣ ΣΥΜΦΩΝΙΑΣ ΤΩΝ ΠΡΕΣΠΩΝ.....	57
6.1 Οικονομικές συνέπειες που απορρέουν από την ευρύτερη πολιτική συνεννόηση.....	58
6.2 Οικονομικές συνέπειες των προβλέψεων εμβάθυνσης της οικονομικής συνεργασίας.....	60
6.3 Ζητήματα χρήσης εμπορικών σημάτων και ονομασιών	62
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7: Η ΔΙΑΣΤΑΣΗ ΤΗΣ Ε.Ε.....	64
7.1 Συνέπειες για το διμερές εμπόριο Ελλάδας - ΠΓΔΜ μέσα από τα διδάγματα της ένταξης των χωρών της ανατολικής Ευρώπης	64

7.2 Συνέπειες της ένταξης στις ροές επενδύσεων από Ελλάδα προς ΠΓΔΜ.....	67
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 8: ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΗ ΚΑΙ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ	68
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Α΄	70
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Β΄	71
Βιβλιογραφία.....	75

ΠΙΝΑΚΑΣ ΕΙΚΟΝΟΓΡΑΦΗΣΗΣ

ΠΙΝΑΚΕΣ

Πίνακας 1: ΑΞΕ στην ΠΓΔΜ - η θέση της Ελλάδας, 1996 - 2010.....	38
Πίνακας 2: ΑΞΕ στην ΠΓΔΜ - η θέση της Ελλάδας, 2010 - 2017.....	44
Πίνακας 3: Εμπορικό Ισοζύγιο ΠΓΔΜ - Ελλάδα (σε εκατ. USD), 1991 - 2017.....	49
Πίνακας 4: Αποτελέσματα παλινδρομήσεων	55
Πίνακας 5: Επιπτώσεις της ένταξης στην Ε.Ε. στο εμπορικό ισοζύγιο	65
Πίνακας 6: Κυριότεροι εμπορικοί εταίροι της ΠΓΔΜ, 1990 - 1993 (σε εκατ. USD)....	70
Πίνακας 7: Κυριότεροι εμπορικοί εταίροι της ΠΓΔΜ, 1993 - 1995 (σε εκατ. USD)....	70
Πίνακας 8: Κλίμακα Goldstein.....	71
Πίνακας 9: Συμβάντα Διμερών Σχέσεων Ελλάδα - ΠΓΔΜ σε κλίμακα Goldstein.....	71
Πίνακας 10: Βάση Δεδομένων Οικονομικού Μοντέλου	73

ΓΡΑΦΗΜΑΤΑ

Γράφημα 1: Κατά Κεφαλήν ΑΕΠ στα Βαλκάνια (USD ΙΑΔ), 1991 - 2017.....	24
Γράφημα 2: Εξέλιξη ΑΕΠ ΠΓΔΜ, 1990 - 2017 (σε δις USD)	25
Γράφημα 3: Ύψος ετήσιων εμπορικών συναλλαγών Ελλάδα - ΣΔΜ, 1950 - 1990.....	26
Γράφημα 4: Αξία συναλλαγών ΠΓΔΜ - Ελλάδα, 1990 - 1993 (σε εκατ. USD).....	27
Γράφημα 5: Διμερές εμπόριο αγαθών Ελλάδα - ΠΓΔΜ 1994 - 1995 (σε εκατ. USD) 29	
Γράφημα 6: Αξία συναλλαγών εξωτ. εμπορίου ΠΓΔΜ, 1994 - 1995 (σε εκατ. USD)..	30
Γράφημα 7: Εισαγωγές ΠΓΔΜ από την Ελλάδα, 1996 - 2010	34
Γράφημα 8: Εξαγωγές ΠΓΔΜ στην Ελλάδα, 1996 - 2010.....	34
Γράφημα 9: Ελληνικές ΑΞΕ στην ΠΓΔΜ, 1996 - 2010	36
Γράφημα 10: Εισαγωγές ΠΓΔΜ από την Ελλάδα, 2010 - 2017	42
Γράφημα 11: Εξαγωγές ΠΓΔΜ στην Ελλάδα, 2010 - 2017.....	42
Γράφημα 12: Αριθμός Ελλήνων τουριστών στην ΠΓΔΜ, 2010 - 2017.....	43
Γράφημα 13: Ελληνικές ΑΞΕ στην ΠΓΔΜ, 2010 - 2017	44
Γράφημα 14: Συμβάντα Ελλάδας - ΠΓΔΜ σε κλίμακα Goldstein	53

ΠΙΝΑΚΑΣ ΣΥΝΤΜΗΣΕΩΝ ΚΑΙ ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΩΝ

ΑΕΠ	Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν
ΑΞΕ	Άμεσες Ξένες Επενδύσεις
Β΄ ΠΠ	Β΄ Παγκόσμιος Πόλεμος
ΔΝΤ	Διεθνές Νομισματικό Ταμείο
ΔΟΤ	Διεθνής Οργανισμός Τυποποίησης
Ε.Ε.	Ευρωπαϊκή Ένωση
Εκατ.	Εκατομμύρια
ΕΟΚ	Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα
ΕΣΟΑΒ	Ελληνικό Σχέδιο Οικονομικής Ανασυγκρότησης των Βαλκανίων
ΗΠΑ	Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής
ΙΑΔ	Ισοτιμία Αγοραστικής Δύναμης
ΟΗΕ	Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών
ΟΤΕ	Οργανισμός Τηλεπικοινωνιών Ελλάδος
ΠΓΔΜ	Πρώην Γιουγκοσλαβική Δημοκρατία της Μακεδονίας
ΠΟΠ	Προστατευόμενη Ονομασία Προέλευσης
ΣΔΜ	Σοσιαλιστική Δημοκρατία της Μακεδονίας
NATO	North Atlantic Treaty Organization
USD	United States of America Dollars

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: ΕΙΣΑΓΩΓΗ - ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ

Διατύπωση ερευνητικών υποθέσεων και ερωτημάτων

Οι οικονομικές σχέσεις της Ελλάδας με την ΠΓΔΜ δεν αποτελούν μια συνήθη μελέτη περίπτωσης διμερών οικονομικών σχέσεων. Τούτο διότι οι σχέσεις των δυο χωρών διαπλέκονται σε πολιτικό επίπεδο, λόγω της αντιπαράθεσης που προκύπτει αναφορικά με τη χρήση του ονόματος «Μακεδονία». Ως εκ τούτου, αυτή η σφαίρα πολιτικής αντιπαλότητας μεταξύ των δυο χωρών ασκεί μεγάλη επίδραση στις μεταξύ τους οικονομικές και εμπορικές σχέσεις.

Είναι ωστόσο απαραίτητο να μελετηθεί εάν η ίδια επιρροή, ασκείται και από την αντίστροφη κατεύθυνση. Εάν δηλαδή η εξέλιξη των οικονομικών σχέσεων παίζει ουσιαστικό ρόλο στη διαμόρφωση του πολιτικού σκηνικού ανάμεσα στις δύο γείτονες χώρες. Συγκεκριμένα, κατόπιν μιας σειράς παραγόντων, όπως η γεωγραφική εγγύτητα και το γεγονός ότι η ΠΓΔΜ είναι ένα περικλειστο κράτος με μοναδική - προς την θάλασσα - έξοδο το λιμάνι της Θεσσαλονίκης, δημιουργείται μια εκ των ων ουκ άνευ οικονομική αλληλεξάρτηση, η οποία ενδέχεται να επιδρά στις διμερείς πολιτικές σχέσεις (Mardas & Nikas, 2008: 266).

Στόχος της παρούσας εργασίας είναι να διερευνήσει τη δυναμική των διμερών εμπορικών και οικονομικών σχέσεων Ελλάδας - ΠΓΔΜ. Μέσα από αυτή την ανάλυση επιδιώκεται να απαντηθούν μια σειρά από ερευνητικά ερωτήματα:

Πρώτον, σε ποιο βαθμό οι πολιτικές εξελίξεις στις διμερείς σχέσεις επηρεάζουν τις οικονομικές σχέσεις μεταξύ των δυο χωρών και αντιστρόφως αν και σε ποιο βαθμό η οικονομική αλληλεπίδραση επηρεάζει τις πολιτικές εξελίξεις; Προκειμένου να απαντηθεί το ερώτημα αυτό θα εξετασθούν διαφορετικές πτυχές των οικονομικών σχέσεων των δυο χωρών όπως οι τάσεις του εμπορίου αγαθών και υπηρεσιών και οι ροές Άμεσων Ξένων Επενδύσεων. Θα επιχειρηθεί παράλληλα η σύνδεση των τάσεων αυτών με τα πολιτικά ορόσημα στις σχέσεις των χωρών, ούτως ώστε να αποσαφηνιστεί η μεταξύ τους αιτιώδης συνάφεια. Ταυτόχρονα θα ενταχθεί στη μελέτη και ένα οικονομετρικό μοντέλο με σκοπό την ποσοτικοποίηση αυτής της αιτιώδους συνάφειας ανάμεσα στην πολιτική και την οικονομία στις σχέσεις Ελλάδας - ΠΓΔΜ. Μέσα από την πραγματοποιηθείσα ανάλυση θα επιχειρηθεί η διερεύνηση της σημασίας και του μεγέθους του βαθμού της αμφίδρομης επιρροής ανάμεσα στην πολιτική και την οικονομία.

Δεύτερον, αξιοποιώντας τα συμπεράσματα που θα προκύψουν μέσα από την μελέτη της αιτιώδους συνάφειας μεταξύ πολιτικής και οικονομίας, θα επιχειρηθεί η

διερεύνηση των συνεπειών της Συμφωνίας των Πρεσπών στις διμερείς οικονομικές σχέσεις (εάν και εφόσον αυτή κυρωθεί και τεθεί σε ισχύ). Ειδικότερα, θα εξετασθούν πολιτικές παράμετροι της Συμφωνίας, προβλέψεις διεύρυνσης της συνεργασίας των δύο χωρών και άλλες κρίσιμες διατάξεις της. Μέσω της μελέτης αυτής θα αποδειχθεί το γεγονός ότι η Συμφωνία των Πρεσπών, παρά το ενδεχόμενο εμφάνισης συγκεκριμένων απειλών από την εφαρμογή επιμέρους διατάξεών της, αποτελεί μια θετική εξέλιξη για τα ελληνικά οικονομικά συμφέροντα.

Τρίτον, θα ερευνηθούν οι πιθανές οικονομικές προεκτάσεις της ευρωπαϊκής προοπτικής της ΠΓΔΜ και ειδικότερα η σημασία της για τα ελληνικά οικονομικά συμφέροντα. Προκειμένου μάλιστα να αναδειχθεί η σημασία της ένταξης της ΠΓΔΜ στην Ε.Ε., θα περιγραφούν παράλληλα οι επιπτώσεις που επέφερε στην εξέλιξη των εμπορικών ροών, η ένταξη στην Ε.Ε. και άλλων κρατών (εστιάζοντας στις ομοιότητες που παρουσιάζει η περίπτωση της γειτονικής Βουλγαρίας). Η ανάλυση αυτή, θα οδηγήσει στο συμπέρασμα ότι με την επιφύλαξη της επίλυσης του ονοματολογικού ζητήματος η πιθανή μελλοντική ένταξη της ΠΓΔΜ στην Ε.Ε. θα πρέπει να αποτελέσει στόχευση προτεραιότητας της ελληνικής εξωτερικής πολιτικής τα επόμενα χρόνια, δεδομένης της βαρύνουσας σημασίας της για το μέλλον των ελληνικών οικονομικών συμφερόντων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2: ΑΛΛΗΛΕΞΑΡΤΗΣΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ ΣΤΙΣ ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΣΧΕΣΕΙΣ: ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΥΠΟΒΑΘΡΟ

Οι θεωρίες της Διεθνούς Πολιτικής Οικονομίας δύνανται να αποτελέσουν χρήσιμη αφετηρία για την ερμηνεία των τάσεων στις διμερείς οικονομικές σχέσεις Ελλάδας και ΠΓΔΜ. Τούτο σημαίνει ότι μπορούν να προσδιορίσουν τα κίνητρα της υιοθέτησης συγκεκριμένων πολιτικών και να εξηγήσουν την αλληλεπίδραση πολιτικής και οικονομίας από διαφορετικές οπτικές. Κρίνεται λοιπόν σκόπιμη μια σύντομη αναφορά σε βασικές πτυχές των θεωριών αυτών προκειμένου να πραγματοποιηθεί η ανάλυση της συγκεκριμένης μελέτης περίπτωσης, αναδεικνύοντας τον κομβικό ρόλο και την επιρροή που ασκεί όχι μόνον η οικονομική ισχύς αλλά και η αέναη αλληλεπίδρασή της με την πολιτική, στη διαμόρφωση των διμερών σχέσεων των υπό μελέτη χωρών και των σύγχρονων εν γένει διεθνών σχέσεων.

Παρά την ύπαρξη διαφορετικών ιδεολογικών αφετηριών, οι κυριότερες σχολές σκέψης (ρεαλιστική, φιλελεύθερη, νεομαρξιστική) που μελετούν τη Διεθνή Πολιτική Οικονομία συμφωνούν ότι ο πλούτος ενός κράτους, η οικονομική του δύναμη δηλαδή, αποτελεί σημαντικό κομμάτι της συνολικής ισχύος του, ένας παράγοντας που μεταβάλλει τις ισορροπίες και τις εξωτερικές σχέσεις ενός κράτους τόσο σε διμερές όσο και σε πολυμερές επίπεδο, σε επίπεδο περιφερειακών οργανώσεων ή διεθνών οργανισμών. Η οικονομική ισχύς μεταφράζεται σε αυξημένη επιρροή έναντι άλλων κρατών, σε οικοδόμηση σχέσεων αλληλεξάρτησης και αμοιβαίας οικονομικής ανάπτυξης με άλλα κράτη, σε αυξημένη διαπραγματευτική δύναμη και τέλος σε μεγιστοποίηση της ασφάλειας ενός κράτους (Salmon & Imber, 2008).

Η οικονομική ισχύς συναρτάται άμεσα τόσο με την εξωτερική πολιτική, όσο και με την οικονομική και αναπτυξιακή πολιτική ενός κράτους. Όσον αφορά την εξωτερική πολιτική, η αυξημένη οικονομική ισχύς, η οικονομική επιρροή σε άλλα κράτη, η αυξημένη διαπραγματευτική δύναμη κλπ. δύνανται να αποτελέσουν σημαντικά εργαλεία για την επίτευξη των στόχων της όπως η εξασφάλιση της επιβίωσης του κράτους και η αύξηση της επιρροής του. Όσον αφορά την οικονομική και την αναπτυξιακή πολιτική, η οικονομική ισχύς του κράτους εξασφαλίζει οικονομική ευμάρεια στους πολίτες του, μέσα από τις δυνατότητες ενίσχυσης της οικονομικής του παρουσίας σε άλλα κράτη (μέσω εξαγωγών, επενδύσεων κλπ.).

Η ρεαλιστική προσέγγιση στις διεθνείς σχέσεις δίνει μεγάλη έμφαση στη σχετική ισχύ ενός κράτους σε σχέση με άλλα κράτη ως κύριο μοχλό διαμόρφωσης των διεθνών

σχέσεων και κατ' επέκταση των διεθνών ισορροπιών. Σύμφωνα με αυτή τη θεώρηση στο διεθνές σύστημα κύριος δρών είναι το κράτος. Το διεθνές σύστημα κυριαρχείται από «αναρχία» δηλαδή από την απουσία μιας κεντρικής αρχής (Waltz, 1979). Τα κράτη επιδιώκουν να αυξήσουν την ισχύ τους στη διεθνή σκακιέρα προκειμένου να εξασφαλίσουν σε πρώτο στάδιο την επιβίωσή τους και ακολούθως την κυριαρχία έναντι άλλων κρατών.

Η έννοια της σχετικής ισχύος ενός κράτους σε σχέση με άλλα κράτη είναι κομβικής σημασίας στη ρεαλιστική προσέγγιση, ωστόσο, είναι αρκετά δύσκολο να οριστεί και να ποσοτικοποιηθεί. Συχνά, ορίζεται ως η ικανότητα ενός κράτους να υποχρεώνει άλλα κράτη να προβούν σε ενέργειες στις οποίες δε θα προέβαιναν εάν δεν ασκείτο η επιρροή, η ισχύς του πρώτου (Goldstein & Pevehouse, 2014). Η ποσοτικοποίησή της αποτελεί δύσκολο έργο μιας και η συνολική ισχύς ενός κράτους αποτελεί τη συνισταμένη μιας σειράς επιμέρους παραμέτρων όπως τα φυσικά χαρακτηριστικά του κράτους (γεωγραφία, έκταση, τοπογραφία, κλίμα), τα δημογραφικά του χαρακτηριστικά, η στρατιωτική ισχύς, η οικονομική ανάπτυξη κλπ. των οποίων ο συντελεστής βαρύτητας είναι δύσκολο να αποτιμηθεί επακριβώς (Κώνστας & Αρβανιτόπουλος, 1997).

Σε αυτό το πλαίσιο, η μελέτη της οικονομίας και ειδικότερα των διεθνών οικονομικών σχέσεων ως παράγοντα ισχύος τυγχάνει ιδιαίτερης προσοχής στη ρεαλιστική σχολή ήδη από τις αρχές του περασμένου αιώνα και ειδικότερα τα τελευταία χρόνια λόγω της ολοένα και αυξανόμενης σημασίας των διεθνών οικονομικών ζητημάτων (Τσαρδανίδης, 2008: 495 - 496).

Ήδη από την εποχή του Β' ΠΠ, ο Edward Carr υπογράμμισε τη χρήση της οικονομίας ως «*διαχρονικό όργανο της κρατικής ισχύος*» στο ρου της ανθρώπινης ιστορίας. Η σφαίρα της οικονομικής δραστηριότητας υποτάσσεται στην πολιτική ισχύ και εργαλειοποιείται για την επίτευξη του κρατικού συμφέροντος (Carr, 1941). Μεταπολεμικά, ο Hans Morgenthau παρά το γεγονός ότι δεν αναφέρεται στις διεθνείς οικονομικές σχέσεις αυτές καθαυτές, κατατάσσει τη βιομηχανική ισχύ και το μέγεθος της οικονομίας ως έναν εκ των βασικών παραγόντων της κρατικής ισχύος (Morgenthau, 1949). Ο Kenneth Waltz, ένας από τους σημαντικότερους ρεαλιστές συγγραφείς, υποστήριξε ότι η αύξηση της κρατικής ισχύος σε όλες τις εκφάνσεις της, συμπεριλαμβανομένης και της οικονομίας, είναι η κύρια μέριμνα των κρατών προκειμένου να διασφαλίσουν την ασφάλειά τους (Waltz, 1979) ενώ η Susan Strange ανέπτυξε μια νέα θεώρηση στις διεθνείς σχέσεις στην οποία υποστήριξε ότι η μελέτη των

διεθνών οικονομικών σχέσεων δεν μπορεί να μελετηθεί επιτυχώς αποκλείοντας την αλληλεπίδραση με τις διεθνείς πολιτικές σχέσεις των κρατών και το αντίστροφο.

Αφενός μεν, είναι αδύνατο να εξασφαλισθεί η πολιτική ισχύς δίχως την ικανότητα να κατευθύνει και να ελέγχει σε κάποιο βαθμό την οικονομική δραστηριότητα, αφετέρου είναι επίσης αδύνατον να εξασφαλίζεται η οικονομική ισχύς δίχως τον πολιτικό έλεγχο των μηχανισμών οικονομικού χαρακτήρα που επηρεάζουν τις διεθνείς οικονομικές σχέσεις όπως π.χ. δασμοί, κυρώσεις κλπ. (Strange, 1970). Παράλληλα, η ρεαλιστική προσέγγιση ανέπτυξε τη θεώρηση της ηγεμονικής σταθερότητας. Σύμφωνα με αυτή η ύπαρξη μιας ηγεμονικής δύναμης στο διεθνές σύστημα τόσο σε οικονομικό όσο και σε στρατιωτικό επίπεδο είναι απαραίτητη για την οργάνωση και τη διατήρηση ενός διεθνούς φιλελεύθερου οικονομικού συστήματος τα οφέλη του οποίου απολαμβάνει όχι μόνο η ηγέτιδα δύναμη αλλά όλα τα κράτη τα οποία συμμετέχουν στο σύστημα (Jackson & Sørensen, 2010).

Από τη ρεαλιστική οπτική οι πολιτικοί παράγοντες, οι οποίοι ενδέχεται να δημιουργήσουν εντάσεις στις διμερείς σχέσεις επηρεάζουν τις διμερείς οικονομικές σχέσεις. Το επιχείρημα αυτό αναπτύσσεται αναλυτικά στο έργο του Pollins (1989b), με σημαδιακό τίτλο «*Does Trade still Follow the Flag?*». Ο Pollins εξηγεί ότι ο ιδιωτικός τομέας παρακολουθεί στενά τις πολιτικές σχέσεις μεταξύ δυο χωρών προκειμένου να εξάγει συμπεράσματα σχετικά με την ανάπτυξη ή όχι οικονομικών δεσμών με οικονομικούς παράγοντες μιας άλλης χώρας. Αναμένεται λοιπόν κάποιου είδους συσχέτιση μεταξύ του διμερούς εμπορίου και των διμερών πολιτικών σχέσεων. Η οικονομία ακολουθεί την πολιτική σύμφωνα με τη ρεαλιστική θεώρηση και όχι το αντίστροφο.

Κυρίαρχη θέση στη θεώρηση του φιλελευθερισμού όσον αφορά την οικονομία ως παράγοντα ισχύος είναι ότι η πολιτική και η οικονομία είναι δυο αυτόνομα πεδία (Keohane & Nye, 1973: 161). Σε αντίθεση με τους ρεαλιστές, οι φιλελεύθεροι μελετητές των διεθνών σχέσεων προσδίδουν στο διεθνές σύστημα τη διάσταση μιας παγκόσμιας κοινωνίας, δρώντες της οποίας δεν είναι μόνο τα κράτη αλλά και άλλοι παράγοντες όπως για παράδειγμα οι διεθνείς οργανισμοί, οι πολυεθνικές επιχειρήσεις επίσης και η παγκόσμια κοινωνία των πολιτών (Viotti & Kauppi, 2013).

Οι φιλελεύθερες θεωρήσεις των διεθνών σχέσεων χρησιμοποιούν τις διεθνείς οικονομικές συναλλαγές ως εργαλείο για την επίτευξη μιας παγκόσμιας διακυβέρνησης και συνεργασίας. Οι Keohane και Nye (1973) ανέλυσαν τη θεωρία της οικονομικής αλληλεξάρτησης (*economic interdependence*) στο έργο τους «*Power and*

Interdependence». Σύμφωνα με αυτή τη θεωρία όσο οι διεθνείς εμπορικές συναλλαγές μεταξύ δυο κρατών αυξάνονται, τόσο θα μειώνεται η πιθανότητα σύρραξης ανάμεσά τους, καθότι και τα δυο κράτη θα έχουν αμοιβαίο όφελος για την απρόσκοπτη συνέχιση του μεταξύ τους εμπορίου. Αποτελεί δηλαδή αξίωμα της φιλελεύθερης θεώρησης της διεθνούς πολιτικής οικονομίας ότι η οικονομία υπερέχει τις πολιτικές. Συνεπώς, διατείνεται ότι η ανάπτυξη διμερών οικονομικών σχέσεων μεταξύ δυο κρατών θα οδηγήσει στην άμβλυνση των όποιων μεταξύ τους πολιτικών εντάσεων. Οι Davis και Meunier (2011), συνοψίζουν τη φιλελεύθερη αυτή θεώρηση περί οικονομικής υπεροχής αναφέροντας δυο μηχανισμούς μέσω των οποίων οι οικονομικές σχέσεις μεταξύ κρατών περιορίζουν τις μεταξύ τους πολιτικές εντάσεις. Ο πρώτος μηχανισμός σχετίζεται με το οικονομικό συμφέρον του ιδιωτικού τομέα. Οι φορείς του ιδιωτικού τομέα οι οποίοι εμπλέκονται σε οικονομικές συναλλαγές με φορείς άλλης χώρας, προκειμένου να συνεχίσουν να απολαμβάνουν τα οφέλη της οικονομικής συνεργασίας, ασκούν πιέσεις στις κυβερνήσεις να διατηρούν καλές πολιτικές σχέσεις. Ο δεύτερος μηχανισμός διατείνει ότι οι αυξημένες διμερείς οικονομικές συναλλαγές δημιουργούν μεταξύ των κρατών εργαλεία και διαδικασίες πολιτικής (θεσμούς τρόπον τινά) μέσω των οποίων οι όποιες εντάσεις και διαφορές ανακύπτουν στις μεταξύ τους πολιτικές σχέσεις επιλύονται μέσω αυτών των καναλιών επικοινωνίας.

Ωστόσο, ακόμα κι αν η εμπειρική ανάλυση δείχνει να επιβεβαιώνει σε γενικές γραμμές ότι το άνοιγμα της οικονομίας στο διεθνές εμπόριο έχει θετικές επιπτώσεις στην κοινωνική ευημερία όλων των συναλλασσόμενων κρατών, εντούτοις, η ίδια η φιλελεύθερη προσέγγιση αναγνωρίζει ότι στις διεθνείς οικονομικές συναλλαγές μεταξύ κρατών υπάρχουν «νικητές» και «ηττημένοι», υπό την έννοια ότι δεν επωφελούνται όλοι στον ίδιο βαθμό, δηλαδή ένα κράτος μπορεί να αποκτήσει πλεονεκτήματα έναντι των ωφελειών που απορρέουν από την οικονομική του σχέση με ένα άλλο κράτος (Goldstein & Pevehouse, 2014).

Η αφητηρία των στρουκτουραλιστικών - μαρξιστικών προσεγγίσεων είναι ότι προκειμένου να κατανοήσει κανείς τη σημασία της οικονομίας ως εργαλείο για την επίτευξη κρατικών συμφερόντων θα πρέπει πρώτα να κατανοήσει το διεθνές πλαίσιο στο οποίο τα κράτη και άλλοι δρώντες αλληλοεπιδρούν. Οι οικονομικές σχέσεις προσδιορίζονται από την ταξική σύγκρουση μεταξύ διαφορετικών κοινωνικών και οικονομικών τάξεων. Οι ανώτερες οικονομικές τάξεις, κατέχουσες το κεφάλαιο, εκμεταλλεύονται τις φτωχότερες κοινωνικές τάξεις, δημιουργώντας έτσι μια άνιση κατανομή του παραγόμενου πλούτου (Goldstein & Pevehouse, 2014). Κατ' επέκταση, οι

διεθνείς σχέσεις, οικονομικές και πολιτικές, προσδιορίζονται από τις σχέσεις εκμετάλλευσης των δυνατών οικονομικά κρατών προς τα αδύναμα οικονομικά κράτη.

Οι θεωρίες που αναφέρθηκαν προσεγγίζουν καίρια το ζήτημα της αλληλεπίδρασης οικονομίας και πολιτικής στις διεθνείς σχέσεις, αναλύουν τα οφέλη και τα πλεονεκτήματα που εξασφαλίζει η οικονομική ισχύς στα χέρια των κρατών και μπορούν να αποτελέσουν θεμέλιο στη μελέτη της διαμόρφωσης των διεθνών σχέσεων γενικότερα. Προς τούτο, θα αξιοποιηθούν και στην παρούσα μελέτη προκειμένου να περιγραφεί η εξέλιξη των σχέσεων Ελλάδας και ΠΓΔΜ τόσο σε πολιτικό όσο και σε οικονομικό επίπεδο.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3: ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΣΧΕΣΕΙΣ ΕΛΛΑΔΟΣ - ΠΓΔΜ. ΤΟ ΖΗΤΗΜΑ ΤΟΥ ΟΝΟΜΑΤΟΛΟΓΙΚΟΥ

Προκειμένου να μελετηθούν οι διμερείς οικονομικές σχέσεις Ελλάδας και ΠΓΔΜ, κρίνεται απαραίτητη σε πρώτο στάδιο η ανάλυση των βασικών πολιτικών εξελίξεων ανάμεσα στις δυο χώρες. Τούτο διότι τα πολιτικά ορόσημα στις διμερείς σχέσεις Ελλάδας και ΠΓΔΜ σχετίζονται άμεσα με την αλληλεπίδραση των δυο χωρών σε οικονομικό επίπεδο, όπως αναφέρθηκε στο προηγούμενο κεφάλαιο. Κρίνεται συνεπώς χρήσιμο για την ανάλυση που θα ακολουθήσει, να καταστεί εκ των προτέρων κατανοητή η σημασία κομβικών πολιτικών γεγονότων που σημάδεψαν τις διμερείς σχέσεις Ελλάδας και ΠΓΔΜ από την ανεξαρτητοποίηση του γειτονικού κράτους (1991) ως σήμερα. Μέσα από ιστορική αναδρομή, ιδιαίτερη έμφαση θα δοθεί στο ονοματολογικό ζήτημα και τη χρήση του όρου «Μακεδονία», που αποτελεί και το κομβικό σημείο αντιπαράθεσης των δυο πλευρών.

Η κατάρρευση του υπαρκτού σοσιαλισμού στα τέλη της δεκαετίας του 1980 διαμόρφωσε μια νέα πολιτική και οικονομική πραγματικότητα στο διεθνές στερέωμα. Πιο συγκεκριμένα στα Βαλκάνια, η πτώση των κομμουνιστικών καθεστώτων και ιδίως η αποσύνθεση της πάλαι ποτέ Σοσιαλιστικής Γιουγκοσλαβίας μετέβαλε άρδην το οικονομικό και πολιτικό γίνεσθαι στα βόρεια σύνορα της Ελλάδας με τη δημιουργία νέων ανεξάρτητων κρατών (των πρώην ομόσπονδων σοσιαλιστικών δημοκρατιών της).

Στη Σοσιαλιστική Δημοκρατία της Μακεδονίας (ΣΔΜ) η συντριπτική πλειοψηφία του πληθυσμού ψήφισε υπέρ της ανεξαρτησίας και το νεοσύστατο κράτος κήρυξε την ανεξαρτησία του στις 17 Σεπτεμβρίου 1991 με συνταγματική ονομασία «Δημοκρατία της Μακεδονίας». Για την Ελλάδα η χρήση του όρου «Μακεδονία» στην ονομασία του νέου κράτους αποτέλεσε πρωτοφανή πρόκληση λόγω της πεποίθησης ότι ο όρος «Μακεδονία» της ανήκει αποκλειστικά σε ιστορικό, πολιτισμικό αλλά και πολιτικό επίπεδο¹. Από την κήρυξη της ανεξαρτησίας της ΠΓΔΜ και ως σήμερα, το ζήτημα της ονομασίας της χώρας αποτελεί κύριο ζήτημα της εξωτερικής πολιτικής των δυο χωρών.

¹ Από το διαδικτυακό τόπο του Υπουργείου Εξωτερικών: «Ιστορικά, ο όρος «Μακεδονία», ο οποίος, σημειωτέον, είναι ελληνική λέξη, αναφέρεται στο Βασίλειο και τον πολιτισμό των αρχαίων Μακεδόνων, που ανήκουν στο ελληνικό έθνος και αποτελούν αδιαμφισβήτητο κομμάτι της ελληνικής ιστορικής και πολιτιστικής κληρονομιάς.», <https://www.mfa.gr/to-zitima-tou-onomatos-tis-pgdm/>

Από την πρώτες μέρες της κήρυξης της ανεξαρτησίας της ΠΓΔΜ, η Ελλάδα πρόβαλε τις ενστάσεις της ενώπιον του Συμβουλίου των Υπουργών της τότε ΕΟΚ κατά της χρήσης του όρου «Μακεδονία» από την ΠΓΔΜ. Οι ελληνικές ενστάσεις επικεντρώθηκαν γύρω από το γεγονός ότι η χρήση του όρου υπονοεί εδαφικές διεκδικήσεις σε βάρος της Ελλάδας και υποκινεί τον αλυτρωτισμό στην ΠΓΔΜ (Tziampiris, 2012: 154). Η ΠΓΔΜ παρέμεινε ανένδοτη στην ελληνική διπλωματική πίεση και αιτήθηκε την αναγνώρισή της από Διεθνείς Οργανισμούς (κυρίως από τον ΟΗΕ) με τη συνταγματική της ονομασία. Στις 7 Απριλίου 1993, το Συμβούλιο Ασφαλείας του ΟΗΕ ενέκρινε την προσχώρηση της χώρας στον οργανισμό με την προσωρινή ονομασία «Πρώην Γιουγκοσλαβική Δημοκρατία της Μακεδονίας»². Η προσωρινή αυτή λύση άφησε ανικανοποίητες τόσο την Ελλάδα όσο και την ΠΓΔΜ (Kotsovilis, 2005: 8 - 9). Η μεν Ελλάδα θεωρούσε εκείνη την εποχή αδιανόητη την αναγνώριση της γειτονικής χώρας με οποιαδήποτε ονομασία κράτους θα περιείχε τον όρο Μακεδονία (Tziampiris, 2012: 154 - 155), η δε ΠΓΔΜ επεδίωκε την αναγνώρισή της ως «Δημοκρατία της Μακεδονίας».

Η μη εύρεση κοινά αποδεκτής λύσης οδήγησε την Ελλάδα στην επιβολή οικονομικού εμπάργκο στην ΠΓΔΜ στις 16 Φεβρουαρίου 1994. Με την επιβολή του εμπάργκο απαγορεύθηκε η εξαγωγή προϊόντων προς την ΠΓΔΜ, εξαιρουμένων των φαρμάκων και των τροφίμων (Tziampiris, 2012: 154 - 155). Η περίοδος αυτή αποτέλεσε το ναδίρ των διμερών σχέσεων Ελλάδας - ΠΓΔΜ και επέφερε ζημίες και στις δυο χώρες (Tziampiris, 2012: 155). Τελικώς, το ελληνικό εμπάργκο τερματίστηκε με την υπογραφή της Ενδιάμεσης Συμφωνίας στις 13 Σεπτεμβρίου 1995.

Η Ενδιάμεση Συμφωνία³ προέβλεπε μεταξύ άλλων την άρση του ελληνικού εμπάργκο, την αλλαγή της σημαίας της ΠΓΔΜ⁴ και τη δέσμευση των δυο χωρών σε κανόνες καλή γειτονίας. Έκτοτε, οι σχέσεις των δυο χωρών ομαλοποιήθηκαν σε μεγάλο βαθμό (Tziampiris, 2002: 215) χωρίς ωστόσο να υπάρξει οριστική λύση στο ζήτημα της ονομασίας. Οι δυο χώρες έφτασαν κοντά σε λύση το 2000, με προκρινόμενη ονομασία για την ΠΓΔΜ το «Άνω Μακεδονία», ωστόσο, το 2001 οι ένοπλες συρράξεις που ξέσπασαν ανάμεσα στη σλαβική και την αλβανική κοινότητα τερμάτισαν πρόωρα αυτές τις προσπάθειες (Tziampiris, 2012: 156). Παρά τη μη επίλυση του ονοματολογικού, οι

² [https://undocs.org/S/RES/817\(1993\)](https://undocs.org/S/RES/817(1993))

³ Ενδιάμεση Συμφωνία μεταξύ της Ελληνικής Δημοκρατίας και της ΠΓΔΜ

⁴ Η σημαία της ΠΓΔΜ περιείχε ως τότε τον δεκαεξάκτινο Ήλιο της Βεργίνας, σύμβολο της αρχαίας ελληνικής Μακεδονίας.

πολιτικές σχέσεις ανάμεσα στις δυο χώρες παρέμειναν καλές. Αυτό επιβεβαιώνεται από το γεγονός ότι καθ' όλη τη διάρκεια των εθνοτικών συγκρούσεων στην ΠΓΔΜ, η Ελλάδα δεν εκμεταλλεύθηκε την αδυναμία της, προκειμένου να εκμαιεύσει λύση προς το δικό της συμφέρον. Περαιτέρω, παρείχε ανθρωπιστική και υλική βοήθεια στην ΠΓΔΜ (Tziampiris, 2012: 156).

Η υποστηρικτική στάση της Ελλάδας έναντι της ΠΓΔΜ και οι θετικές διμερείς σχέσεις ως το πρώτο μισό της δεκαετίας του 2000 επιβεβαιώνονται από την υπογραφή της Συμφωνίας Σύνδεσης της ΠΓΔΜ με την Ε.Ε⁵ στις 9 Απριλίου 2001 (Tziampiris, 2012: 156).

Στο δεύτερο μισό της δεκαετίας του 2000, οι διαπραγματεύσεις όσον αφορά το ονοματολογικό δε σημείωσαν αξιόλογη πρόοδο ενώ οι πολιτικές σχέσεις των δυο χωρών εισήλθαν σε μια περίοδο έντασης και από τις δυο μεριές. Από τη μια πλευρά, λόγω των προκλήσεων της ΠΓΔΜ (ανέγερση αρχαίων ελληνικών αγαλμάτων στα Σκόπια, μετονομασία αεροδρομίων και δρόμων σε «Μέγας Αλέξανδρος») και από την άλλη πλευρά, λόγω της ελληνικής θέσης ότι η ΠΓΔΜ δε θα γίνει ποτέ μέλος της Ε.Ε και του ΝΑΤΟ χωρίς πρώτα να έχει επιλυθεί το ονοματολογικό ζήτημα (Tziampiris, 2012: 160).

Έτσι, τον Απρίλιο του 2008, στη Σύνοδο του ΝΑΤΟ στο Βουκουρέστι, η Ελλάδα κατέστησε ξεκάθαρο ότι θα μπλόκαρε την είσοδο της ΠΓΔΜ στη συμμαχία αν δεν υπήρχε ξεκάθαρη λύση επί του ονόματος (Tziampiris, 2012: 160 - 161). Ως εκ τούτου, η ΠΓΔΜ δεν προσκλήθηκε στις διαπραγματεύσεις διεύρυνσης της συμμαχίας. Μέχρι το 2015, οι διμερείς σχέσεις παρέμειναν αμετάβλητες καθώς οι διαπραγματεύσεις οδηγούσαν σε αδιέξοδο.

Από το 2017 κι έπειτα, οι κυβερνήσεις σε Σκόπια και Αθήνα κατέστησαν σαφές ότι επιθυμούν αμφότερες ταχεία επίλυση του προβλήματος. Οι διαπραγματεύσεις ολοκληρώθηκαν με την επίτευξη της Συμφωνίας των Πρεσπών η οποία υπεγράφη τον Ιούνιο 2018. Η συμφωνία προβλέπει μεταξύ άλλων την αλλαγή της συνταγματικής ονομασίας της ΠΓΔΜ σε «Βόρεια Μακεδονία», καθώς επίσης επιβάλλει ρήτρες συνταγματικής αναθεώρησης προκειμένου να απαλειφθούν οι αλυτρωτικές διατάξεις από το σύνταγμα της χώρας. Η τελική εφαρμογή ή μη της Συμφωνίας αναμένεται να καθορίσει τις διμερείς πολιτικές σχέσεις των δυο χωρών μεσο - μακροπρόθεσμα.

Με τη σύντομη αυτή αναδρομή, γίνεται αντιληπτό ότι οι σχέσεις της Ελλάδας και της ΠΓΔΜ έχουν περάσει από πολλαπλές διακυμάνσεις, οι οποίες οφείλονται πρωτίστως

⁵ Stabilization and Association Agreement Between FYROM and the EU

στην αδυναμία τους να επιλύσουν το ζήτημα του ονοματολογικού. Άλλοτε, οι σχέσεις των δυο χωρών βελτιώνονται, ενώ ανά περιόδους χειροτερεύουν. Λαμβάνοντας τούτο υπ' όψιν, στα επόμενα κεφάλαια θα επιχειρηθεί να απαντηθεί εάν οι ίδιες τάσεις βελτίωσης και έντασης επεκτείνονται και στις οικονομικές τους σχέσεις και παράλληλα θα εξετασθεί ο βαθμός, στον οποίο οι δυο σφαίρες οικονομίας και πολιτικής αλληλοεπηρεάζονται.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4: ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΣΧΕΣΕΙΣ ΕΛΛΑΔΑΣ - ΠΓΔΜ

Η μελέτη αναφορικά με το πώς διαμορφώνεται το οικονομικό - εμπορικό περιβάλλον ανάμεσα στην Ελλάδα και την ΠΓΔΜ αποκτά ιδιαίτερη σημασία εξαιτίας της ανάγκης των κρατών για επίτευξη αμοιβαία επικερδών οικονομικών και εμπορικών σχέσεων σε μακροχρόνιο ορίζοντα.

Στα υποκεφάλαια που ακολουθούν θα πραγματοποιηθεί αρχικά μια επισκόπηση των μελετών που έχουν πραγματοποιηθεί αναφορικά με τις οικονομικές σχέσεις Ελλάδας - ΠΓΔΜ. Εν συνεχεία θα ακολουθήσει μια σύντομη περιγραφή της πορείας της οικονομίας της ΠΓΔΜ από το 1991 ως σήμερα. Θα επιχειρηθεί ακολούθως, η ανάλυση των οικονομικών σχέσεων Ελλάδας - ΠΓΔΜ σε τέσσερις ξεχωριστές περιόδους και ανά θεματική κατηγορία των οικονομικών σχέσεων (εμπόριο αγαθών, εμπόριο υπηρεσιών, επενδύσεις). Οι περίοδοι αυτές είναι: α) από την ανεξαρτητοποίηση ως την επιβολή του εμπάργκο (1991 - 1994), β) η περίοδος του εμπάργκο (1994 - 1995), γ) η περίοδος της εξομάλυνσης των σχέσεων, από την ενδιάμεση συμφωνία (1996) έως την οικονομική κρίση (2010) και δ) η περίοδος της οικονομικής κρίσης ως τη Συμφωνία των Πρεσπών. Ειδική μνεία θα γίνει επίσης στη συμβολή της ελληνικής αναπτυξιακής βοήθειας στην εξέλιξη των διμερών οικονομικών σχέσεων με αναφορά στις προβλέψεις του ΕΣΟΑΒ.

Παράλληλα με την οικονομική ανάλυση και δεδομένης της προπεριγραφείσας θεωρητικής βάσης, θα επιχειρηθεί αφενός η αποσαφήνιση της επίπτωσης της πολιτικής κατάστασης στις διμερείς οικονομικές σχέσεις, αφετέρου η διερεύνηση της αντίστροφης ροής: η εκτίμηση δηλαδή της επίπτωσης που έχει η πορεία των οικονομικών και εμπορικών συναλλαγών στις διμερείς πολιτικές εξελίξεις.

4.1 Επισκόπηση μελετών των οικονομικών σχέσεων Ελλάδας - ΠΓΔΜ ως σήμερα

Η κρισιμότητα του ζητήματος των οικονομικών σχέσεων των υπό μελέτη χωρών αποδεικνύεται και από την εκτενή τους μελέτη παρά τη σύντομη διάρκεια εξέλιξής τους. Η βελτίωση των σχέσεων της Ελλάδας με τις χώρες των Βαλκανίων έγινε ιδιαίτερα αισθητή στο οικονομικό επίπεδο μετά την κατάρρευση του κομμουνισμού. Ήδη από τις αρχές της δεκαετίας του 1990, η Ελλάδα επιχείρησε να διεισδύσει οικονομικά σε όλες τις χώρες των Βαλκανίων και κυρίως στις γειτονικές της. Η προσπάθεια αυτή στηρίχθηκε στη ιδιότητά της, ως η πιο αναπτυγμένη οικονομία της περιοχής, αλλά και ως σταθερότερη πολιτικά χώρα (Larrabee, 2005).

Ειδικότερα, η μελέτη των οικονομικών σχέσεων Ελλάδας - ΠΓΔΜ παρουσιάζει ιδιαίτερο ενδιαφέρον λόγω των πολιτικών προεκτάσεων που διεισδύουν στις διμερείς σχέσεις των δυο χωρών. Το ζήτημα αυτό έχει αναλυθεί σε μια σειρά από μελέτες τα τελευταία είκοσι χρόνια. Ο Nikas (2005) καθώς επίσης οι Mardas και Nikas (2008), μελέτησαν τις συνέπειες της Ενδιάμεσης Συμφωνίας στις οικονομικές σχέσεις των δυο χωρών. Ανάλυσαν επίσης τις διμερείς οικονομικές συναλλαγές από το 1991 ως το 2008 σε τρία επίπεδα: διμερές εμπόριο αγαθών, εμπόριο υπηρεσιών και ροές επενδύσεων.

Ο Nikas (2005) σημειώνει ότι οι παράγοντες επιρροής των διμερών οικονομικών σχέσεων είναι δύσκολο να μελετηθούν επακριβώς διότι η μελέτη προσκρούει σε μια σειρά από αντικειμενικούς περιορισμούς: Πρώτον, η χρονική περίοδος της μελέτης είναι σχετικά μικρή γεγονός που καθιστά οποιαδήποτε οικονομετρική έρευνα αδύνατη. Δεύτερον, είναι δύσκολο να απομονωθεί η μελέτη συνάρτησης των οικονομικών και των πολιτικών εξελίξεων λόγω τρίτων παραγόντων. Την ίδια περίοδο δηλαδή, λαμβάνουν χώρα κι άλλα πολιτικά (π.χ. πόλεμος στη Γιουγκοσλαβία, εμφύλιος πόλεμος στην ΠΓΔΜ) και οικονομικά (μετάβαση σε καθεστώς ελεύθερης αγοράς) γεγονότα τα οποία καθιστούν δύσκολη τη μεμονωμένη και ανεξάρτητη μελέτη των διμερών οικονομικών σχέσεων Ελλάδος - ΠΓΔΜ. Τρίτον, η διαφορά στη συνισταμένη ισχύ των δυο κρατών ξεπερνάει το 5:1 της πληθυσμιακής τους αναλογίας. Αυτό είναι το αποτέλεσμα του ότι η μεν Ελλάδα αποτελεί ένα υψηλού βιοτικού επιπέδου κράτος μέλος της Ε.Ε. η δε ΠΓΔΜ ανήκει στα οικονομικά ασθενέστερα κράτη της Ευρώπης. Σήμερα, παρά το γεγονός ότι οι περιοριστικοί αυτοί παράγοντες έχουν εξασθενήσει εξακολουθούν να επηρεάζουν τις διμερείς οικονομικές σχέσεις.

Επιπροσθέτως, οι Mardas και Nikas (2008) σημειώνουν ότι η ανάπτυξη των διμερών οικονομικών σχέσεων ως το 2008 διευκόλυνε επίσης τη βελτίωση των διμερών

πολιτικών σχέσεων αλλά δεν ήταν ικανή για να οδηγήσει σε λύση του ονοματολογικού ζητήματος και πλήρη εξομάλυνση των σχέσεων των δυο χωρών.

Στο ίδιο μήκος κύματος η Panagiotou (2008), μελετά την συσχέτιση των διμερών οικονομικών σχέσεων με τις πολιτικές εξελίξεις ανάμεσα στις δυο χώρες, μέσα από την ανάλυση του διμερούς εμπορίου αγαθών και των επενδύσεων. Παράλληλα προσθέτει τη διάσταση της προσφερθείσας ελληνικής οικονομικής βοήθειας μέσω του Εθνικού Σχεδίου Οικονομικής Ανασυγκρότησης των Βαλκανίων (ΕΣΟΑΒ). Η Panagiotou (2008) συμπεραίνει ότι η άνθηση των διμερών εμπορικών σχέσεων αποτελεί σημαντικό στοιχείο επιρροής των διμερών πολιτικών σχέσεων, ωστόσο αποτελεί ερωτηματικό αν τελικά η επιρροή των οικονομικών συμφερόντων θα οδηγήσει σε ομαλοποίηση των σχέσεων.

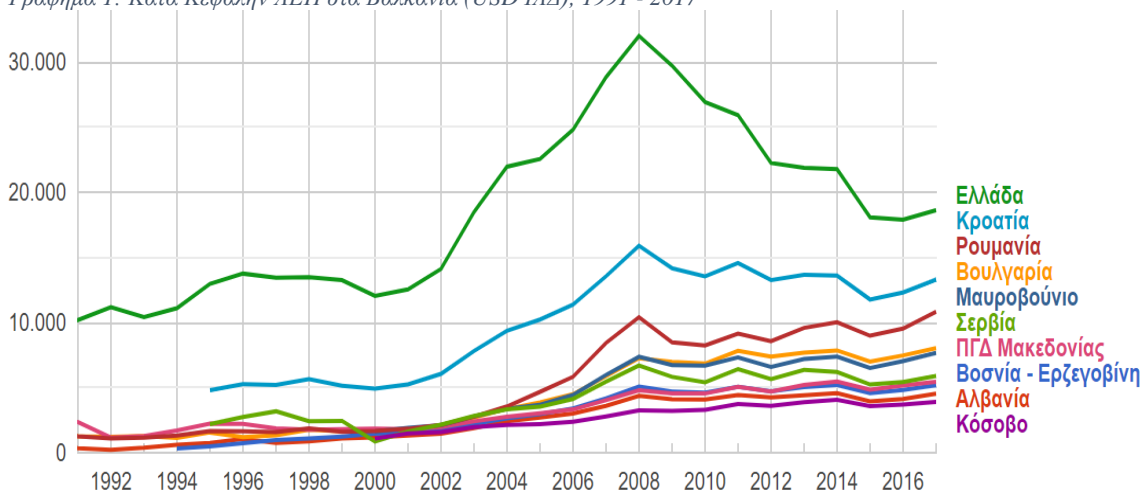
Ακολουθώντας την ίδια μεθοδολογία και αξιοποιώντας τις ίδιες παραμέτρους των διμερών οικονομικών σχέσεων (εμπόριο αγαθών και υπηρεσιών, επενδύσεις και αναπτυξιακή βοήθεια), θα πραγματοποιηθεί οικονομική ανάλυση και συγκεκριμένα περιγραφή και αξιολόγηση οικονομικών γεγονότων και εξελίξεων με παράλληλη προσέγγιση πολιτικών παραμέτρων.

4.2 Η εξέλιξη της οικονομίας της ΠΓΔΜ

Η καταγραφή του οικονομικού περιβάλλοντος της χώρας αποτελεί σημαντικό στοιχείο για την ανάλυση των οικονομικών σχέσεων Ελλάδας - ΠΓΔΜ που θα ακολουθήσει. Οι εξωτερικές οικονομικές σχέσεις μεταξύ κρατών επηρεάζονται άμεσα από το επίπεδο της οικονομικής ανάπτυξης στο εσωτερικό τους, καθώς αυτό καθορίζει τις παραμέτρους της εσωτερικής ζήτησης, της κατανάλωσης κλπ., επομένως και την αξία των εισαγωγών και των εξαγωγών της χώρας. Ως εκ τούτου, οι παράμετροι της ανάλυσης σχετικά με την αλληλεπίδραση οικονομίας και πολιτικής μεταξύ Ελλάδας και ΠΓΔΜ θα πρέπει να μελετηθούν, λαμβάνοντας παράλληλα υπ' όψιν τις μεταβολές που προκύπτουν στα μεγέθη των εξωτερικών συναλλαγών λόγω της εσωτερικής οικονομικής κατάστασης κάθε χώρας.

Πιο αναλυτικά, η ΣΔΜ υπήρξε η φτωχότερη εκ των ομόσπονδων δημοκρατιών της πρώην Γιουγκοσλαβίας. Σύμφωνα με τα στοιχεία της Παγκόσμιας Τράπεζας (2018), από το 1991 ως σήμερα, η ΠΓΔΜ υπήρξε από τις φτωχότερες χώρες των Βαλκανίων (Γράφημα 1).

Γράφημα 1: Κατά Κεφαλήν ΑΕΠ στα Βαλκάνια (USD ΙΑΔ), 1991 - 2017

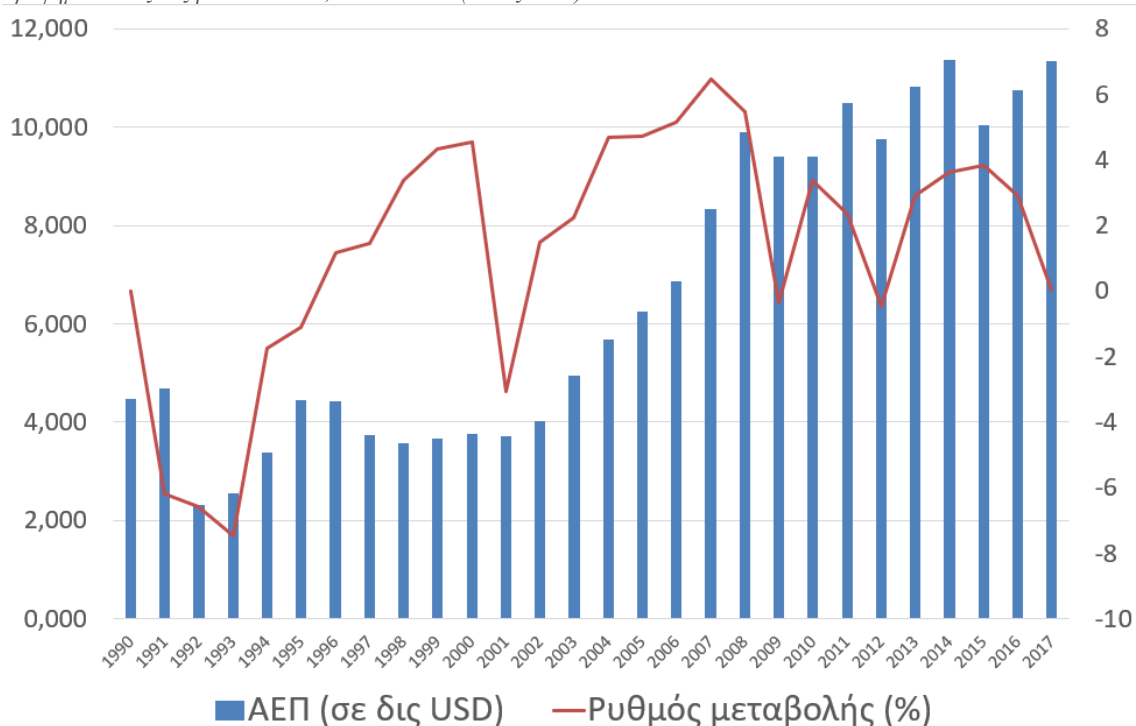
Πηγή: Παγκόσμια Τράπεζα

Η ΠΓΔΜ από την εποχή της ανεξαρτητοποίησής της έχει περάσει διαδοχικές φάσεις ανάπτυξης και ύφεσης (Γράφημα 2). Η πρώτη περίοδος της ανεξαρτησίας συνοδεύτηκε από αρνητικούς ρυθμούς μεταβολής του ΑΕΠ (- 2% ως - 8%) κατά τα έτη 1991 ως 1993. Η αρνητική αυτή πορεία του ΑΕΠ κατά την πρώιμη περίοδο της ανεξαρτησίας δεν είναι μοναδικό χαρακτηριστικό της ΠΓΔΜ, αλλά αντίθετα παρατηρείται σε όλες τις υπό μετάβαση οικονομίες του πρώην ανατολικού συνασπισμού

(Ficher, Sahay & Végh, 1996: 54). Οι αρνητικοί ρυθμοί ανάπτυξης συνεχίστηκαν ως το 1995. Το ελληνικό εμπάργκο ενδέχεται να αποτέλεσε έναν από τους παράγοντες που συντέλεσαν στη διατήρηση της ύφεσης στο ΑΕΠ της ΠΓΔΜ. Από το 1996 ως το 2001, η οικονομία της ΠΓΔΜ σταθεροποιείται και επιστρέφει σε θετικούς ρυθμούς ανάπτυξης.

Η θετική αυτή πορεία διακόπτεται το 2001 λόγω της σύρραξης μεταξύ της αλβανικής μειονότητας και της πλειοψηφούσας σλαβικής κοινότητας, η οποία έφερε τη χώρα στο χείλος της εμφύλιας σύγκρουσης. Από το 2002 ως το 2008 η χώρα καταγράφει θετικούς ρυθμούς ανάπτυξης, πλησίον του 4% ετησίως κατά μέσο όρο. Η τάση αυτή διακόπηκε την περίοδο 2008 - 2010 λόγω της παγκόσμιας οικονομικής κρίσης. Από το 2011 ως το 2016, η χώρα καταγράφει εκ νέου θετικούς ρυθμούς ανάπτυξης. Το 2017, η παρατεταμένη πολιτική αστάθεια έγινε αισθητή και σε οικονομικό επίπεδο με το δείκτη ετήσιας μεταβολής του ΑΕΠ να μηδενίζεται.

Γράφημα 2: Εξέλιξη ΑΕΠ ΠΓΔΜ, 1990 - 2017 (σε δις USD)

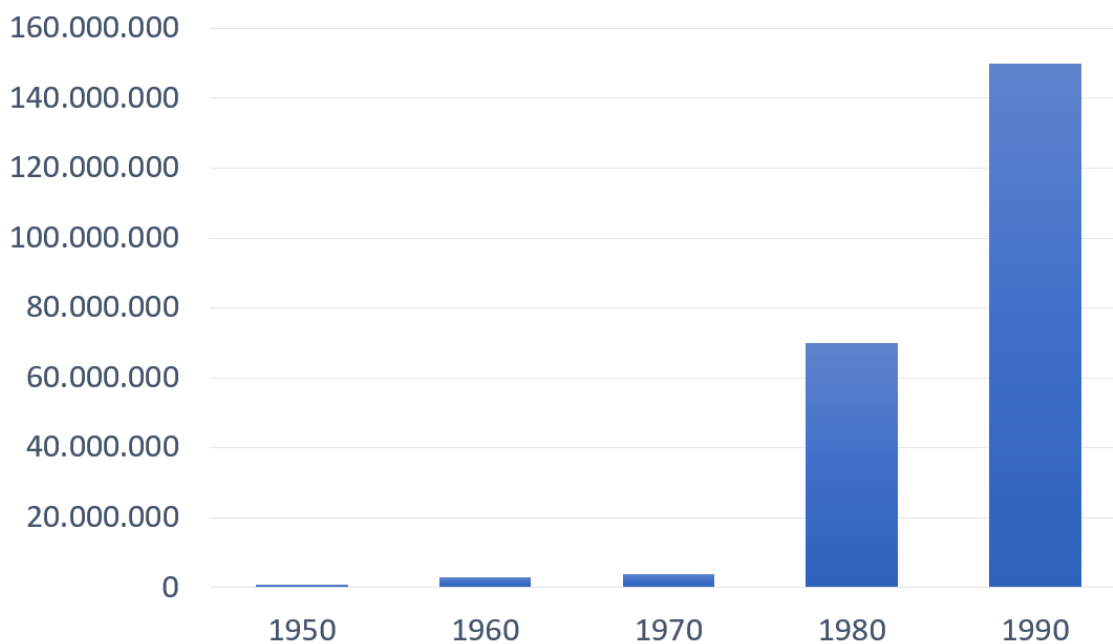

Πηγή: Δεδομένα ανακτηθέντα από την Παγκόσμια Τράπεζα

4.3 Από την ανεξαρτητοποίηση ως την επιβολή του εμπάργκο (1991 - 1994)

Εμπορικές σχέσεις μεταξύ της Ελλάδας και της Γιουγκοσλαβίας προϋπήρχαν καθ' όλη τη μεταπολεμική περίοδο. Το γεγονός ότι η Γιουγκοσλαβία ήταν ομοσπονδιακό κράτος επιτρέπει την απομόνωση των στοιχείων των εμπορικών συναλλαγών καθώς κάθε ομόσπονδο κράτος τηρούσε διαφορετικά στοιχεία. Έτσι το ύψος των εμπορικών συναλλαγών μεταξύ Ελλάδας και ΣΔΜ υπολογίζεται σε λιγότερο από 1 εκατ. USD τη δεκαετία του 1950, περίπου 3 - 4 εκατ. USD ετησίως τη δεκαετία του 1960 και του 1970. Το ύψος των εμπορικών συναλλαγών εκτοξεύθηκε και κατά την επόμενη δεκαετία από 70 εκατ. USD το 1980 σε 150 περίπου εκατ. USD το 1990 αντίστοιχα (Nikas, 2005).

Γράφημα 3: Ύψος ετήσιων εμπορικών συναλλαγών Ελλάδα - ΣΔΜ, 1950 - 1990
Αξία εμπορικών συναλλαγών (σε USD)

Πηγή: Nikas (2005: 91 - 92)

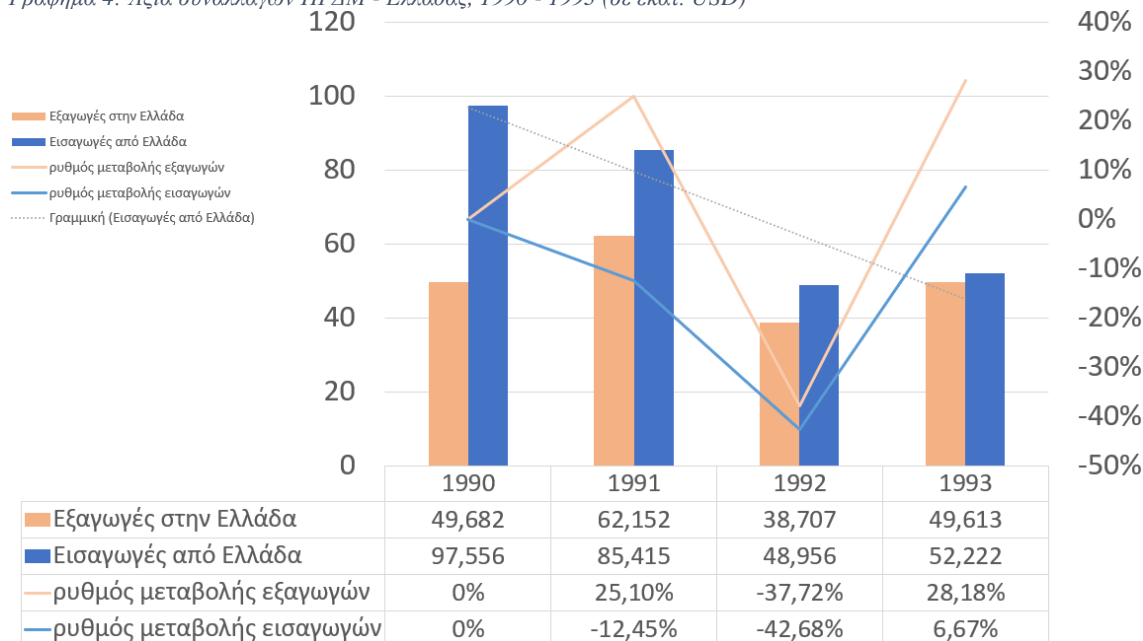
«Αξίζει να σημειωθεί ότι καθ' όλη τη μεταπολεμική περίοδο το εμπορικό ισοζύγιο ήταν πλεονασματικό υπέρ της Ελλάδος, γεγονός που δείχνει ότι η Γιουγκοσλαβία δε σεβόταν απόλυτα τις συμφωνίες clearing⁶ μεταξύ δυτικού και ανατολικού συνασπισμού» (Nikas, 2005).

Την περίοδο 1990 - 1993 το ύψος των εμπορικών συναλλαγών μεταξύ Ελλάδος και ΠΓΔΜ ακολούθησε πτωτική πορεία. Οι ελληνικές εξαγωγές στην ΠΓΔΜ από 97,5

⁶ Συμφωνίες Clearing (Clearing Agreements): Πρόκειται για αντισταθμιστικές εμπορικές συμφωνίες συμφηφισμού και ανταλλαγής σε είδος, χωρίς την παρεμβολή πληρωμής σε συνάλλαγμα, μεταξύ κρατών του πρώην ανατολικού συνασπισμού και της Δύσης.

εκατ. USD το 1990 μειώθηκαν σε 50 περίπου εκατ. USD το 1993. Αντίστοιχα, οι ελληνικές εισαγωγές από 50 περίπου εκατ. USD έφθασαν το 1992 τα 38,7 εκατ. USD πριν επανακάμψουν ελαφρώς την επόμενη χρονιά.

Γράφημα 4: Αξία συναλλαγών ΠΓΔΜ - Ελλάδα, 1990 - 1993 (σε εκατ. USD)

Πηγή: Δεδομένα ανακτηθέντα από την Κεντρική Τράπεζα της ΠΓΔΜ

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει για την ανωτέρω περίοδο η θέση της Ελλάδας ως εμπορικού εταίρου της ΠΓΔΜ σε σχέση με άλλα κράτη. Το 1991, η Ελλάδα αντιπροσώπευε τον τρίτο μεγαλύτερο εξαγωγέα στην ΠΓΔΜ πίσω από τη Γερμανία και τη Ρωσία (περίπου 8% επί του συνόλου των εισαγωγών στην ΠΓΔΜ). Το 1993, η Ελλάδα είχε υποχωρήσει στην 7^η θέση (4,5% επί του συνόλου των εισαγωγών στην ΠΓΔΜ). Αντίστοιχα, και όσον αφορά τις εξαγωγές της ΠΓΔΜ, η Ελλάδα υποχώρησε από την 5^η θέση το 1991 στην 8^η θέση το 1993 (βλ. Παράρτημα Α, Πίνακας 1). Όπως και στην προ ανεξαρτησίας εποχή, έτσι και την περίοδο 1990 - 1993, το εμπορικό ισοζύγιο ήταν κάθε χρονιά πλεονασματικό υπέρ της Ελλάδας.

Δεν υπάρχουν διαθέσιμα στοιχεία όσον αφορά το εμπόριο υπηρεσιών και τις ΑΞΕ την περίοδο 1990 - 1993. Ωστόσο χρήσιμα συμπεράσματα μπορούν να εξαχθούν μόνο από το εμπόριο των αγαθών. Η μείωση των ελληνικής οικονομικής επιρροής στην ΠΓΔΜ θα πρέπει να εξεταστεί πρώτον υπό το πρίσμα των ευρύτερων οικονομικών μεταβολών της περιόδου αυτής και δεύτερον υπό το πρίσμα των διμερών πολιτικών σχέσεων με την Ελλάδα.

Πρώτον, όσον αφορά τις ευρύτερες οικονομικές μεταβολές, οι εισαγωγές μιας χώρας τείνουν να ακολουθούν την πορεία του ΑΕΠ, δηλαδή τη γενικότερη κατάσταση της οικονομίας. Έτσι, μπορεί σε πρώτη φάση, να συνδεθεί η μείωση των εισαγωγών με την πτωτική πορεία του ΑΕΠ της ΠΓΔΜ την περίοδο 1990 - 1993 (βλ. Γράφημα 2). Επιπλέον, η ΠΓΔΜ ακολούθησε τη συνήθη πορεία των εξωτερικών εμπορικών συναλλαγών που ακολούθησαν και οι υπόλοιπες χώρες των οποίων η οικονομία ήταν σε μετάβαση από την κεντρικά σχεδιαζόμενη στην ελεύθερη αγορά γεγονός που συνεπάγεται πτώση των εισαγωγών σε μεγάλο βαθμό.

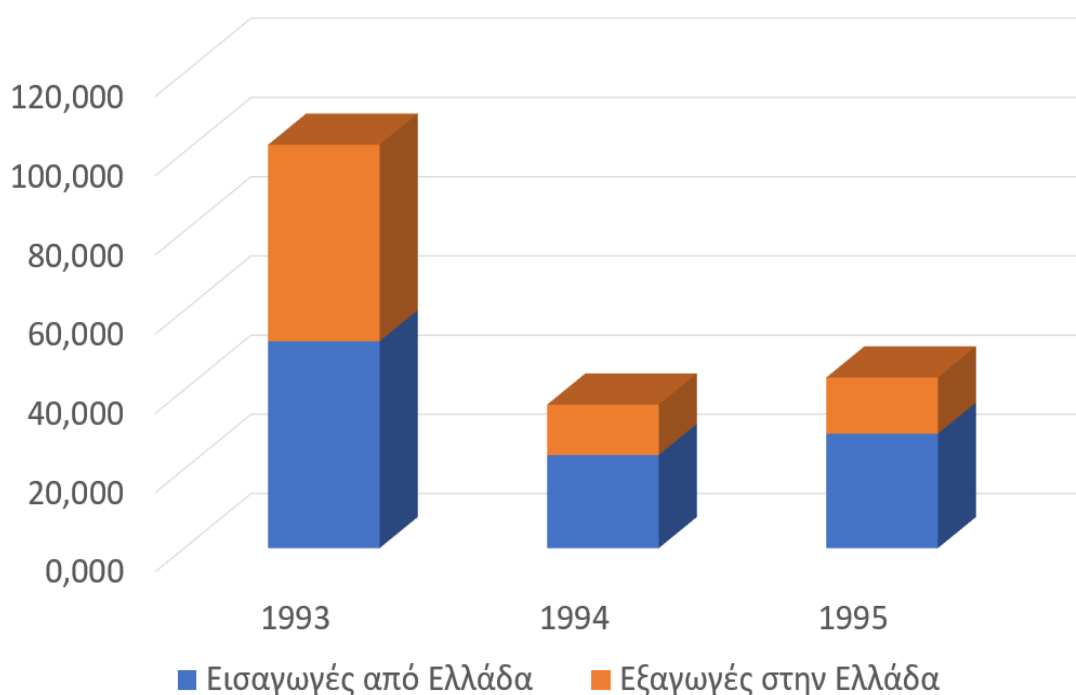
Η μείωση του όγκου του διμερούς εμπορίου με την Ελλάδα θα μπορούσε να έχει πολιτικές προεκτάσεις. Πράγματι, οι σχέσεις των δυο χωρών επιδεινώθηκαν σε σημαντικό βαθμό λόγω του ονοματολογικού ζητήματος την εξεταζόμενη χρονική περίοδο (Tziampiris, 2012: 154). Η ΠΓΔΜ κατά το έτος 1992 υπέβαλε αίτημα ένταξης στον ΟΗΕ ως «Δημοκρατία της Μακεδονίας», υιοθέτησε το σύμβολο του ήλιου της Βεργίνας στη σημαία της. Οι ελληνικές διπλωματικές αντιδράσεις για απόρριψη κάθε χρήσης του όρου «Μακεδονία» συνέτειναν στην επί τα χείρω εξέλιξη των διμερών σχέσεων.

4.4 Η διετία του εμπάργκο (1994 - 1995)

Η επιβολή του εμπάργκο στις εξαγωγές αγαθών που από την ελληνική πλευρά στις 16 Φεβρουαρίου 1994 σε όλα τα προϊόντα εκτός των τροφίμων και των φαρμάκων αποτελεί μια εξαιρετική μελέτη περίπτωσης για την κατανόηση της επιρροής της οικονομίας στην πολιτική. Πιο συγκεκριμένα, η επιβολή του ελληνικού εμπάργκο επιχείρησε να εκμεταλλευτεί την οικονομική επιρροή της Ελλάδας στην ΠΓΔΜ προκειμένου να επηρεάσει τις διμερείς πολιτικές σχέσεις των δυο κρατών προς όφελος της Ελλάδας. Να αναγκάσει δηλαδή την ΠΓΔΜ να υποκύψει στις ελληνικές πιέσεις όσον αφορά το θέμα του ονοματολογικού απειλώντας την με οικονομική δυσπραγία.

Προκειμένου να μελετηθούν οι επιπτώσεις του ελληνικού εμπάργκο στην ΠΓΔΜ θα εξεταστούν οι ακόλουθες παράμετροι: Πρώτον, θα αναλυθεί ο όγκος του διμερούς εμπορίου ανάμεσα στην Ελλάδα και στην ΠΓΔΜ. Δεύτερον, θα αναλυθεί ο όγκος των διεθνών οικονομικών συναλλαγών της ΠΓΔΜ συνολικά κατά τη διετία 1994 - 1995 προκειμένου να αναδειχθούν οι επιπτώσεις της ελληνικής πολιτικής πίεσης στην οικονομία της ΠΓΔΜ. Τρίτον, θα εξεταστούν οι επιπτώσεις του εμπάργκο στο περιεχόμενο της Ενδιάμεσης Συμφωνίας, με την οποία οι σχέσεις των χωρών σε μεγάλο βαθμό ομαλοποιήθηκαν.

Γράφημα 5: Διμερές εμπόριο αγαθών Ελλάδας - ΠΓΔΜ 1994 - 1995 (σε εκατ. USD)

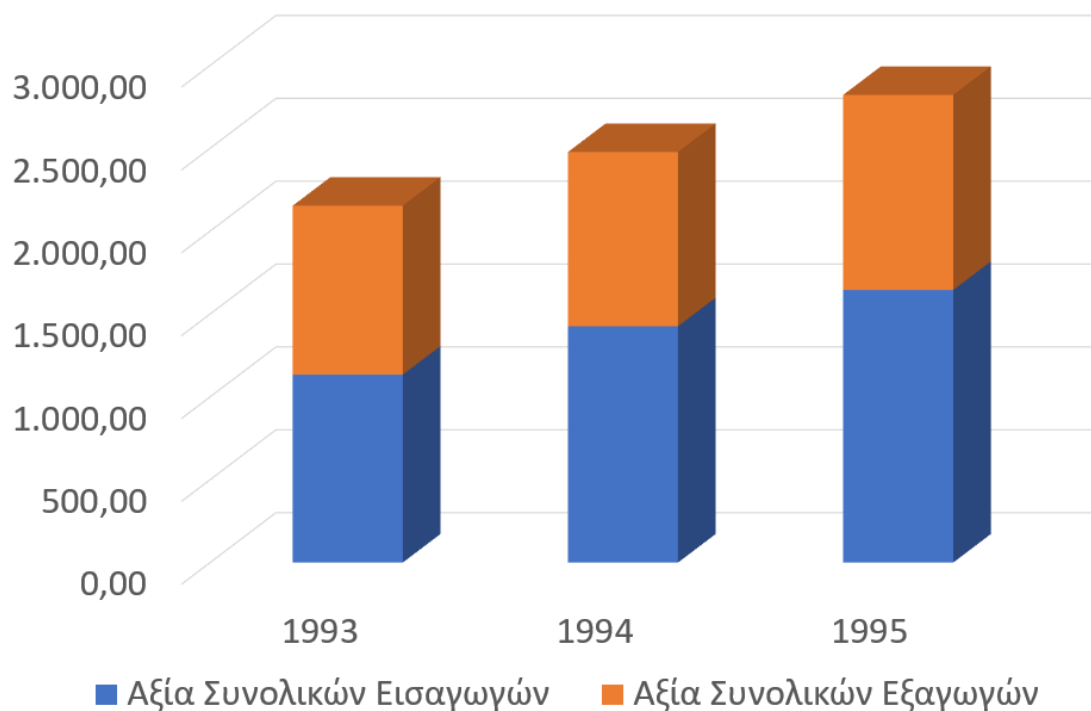

Πηγή: Δεδομένα ανακτηθέντα από την Κεντρική Τράπεζα της ΠΓΔΜ

Όπως φαίνεται και στο παραπάνω γράφημα οι εισαγωγές από την Ελλάδα κατακρημνίστηκαν τη διετία 1994 - 1995 από περίπου 50 εκατ. USD το 1993, σε 28 εκατ. USD το 1995. Οι εξαγωγές στην Ελλάδα μειώθηκαν σε ακόμη μεγαλύτερο βαθμό από 49 εκατ. USD το 1993, σε 14 εκατ. USD το 1995. Παρά ταύτα, οι εμπορικές συναλλαγές συνέχισαν να υφίστανται καθώς το εμπόριο δεν αφορούσε τρόφιμα και φάρμακα.

Την ίδια περίοδο όμως, ο συνολικός όγκος των διεθνών εμπορικών συναλλαγών της ΠΓΔΜ όχι μόνο δε μειώθηκε αλλά αυξήθηκε τόσο όσον αφορά τις εισαγωγές όσο και τις εξαγωγές αγαθών. Από 1,1 δις USD το 1993, οι εισαγωγές αγαθών της ΠΓΔΜ έφθασαν το 1995 τα 1,64 δις USD. Αντίστοιχα, αυξήθηκε και η αξία των εξαγωγών της αν και σε πολύ μικρότερη έκταση (από 1 δις USD το 1993 σε 1,1 δις USD το 1995). Η αύξηση της αξίας των συναλλαγών στο εξωτερικό εμπόριο της ΠΓΔΜ υποδηλώνει την αποτυχία των ελληνικών στόχων για οικονομικό αποκλεισμό της.

Γράφημα 6: Αξία συναλλαγών εξωτ. εμπορίου ΠΓΔΜ, 1994 - 1995 (σε εκατ. USD)

Πηγή: Δεδομένα ανακτηθέντα από την Κεντρική Τράπεζα της ΠΓΔΜ

Κρίσιμες είναι επίσης οι αιτιάσεις περί εκτροπής του εμπορίου της ΠΓΔΜ μέσω τρίτων γειτονικών χωρών. Ιδιαίτερα ενδιαφέρουσα είναι η περίπτωση της Βουλγαρίας. Η αξία των εισαγωγών αγαθών στην ΠΓΔΜ από τη Βουλγαρία διπλασιάστηκε την περίοδο 1994 - 1995 ενώ η αξία των εξαγωγών τριπλασιάστηκε (Βλ. Παράρτημα Α', Πίνακας 2). Ανάλογη ήταν και η αύξηση των εμπορικών συναλλαγών Ελλάδας -

Βουλγαρίας (Nikas, 2005: 94). Ωστόσο παρατηρείται ότι αμέσως μετά την υπογραφή της Ενδιάμεσης Συμφωνίας, η αξία των εμπορικών συναλλαγών ΠΓΔΜ και Ελλάδα ανέβηκε στα επίπεδα του 1993, ενώ αντίστοιχα τόσο η αξία των ελληνικών εξαγωγών στη Βουλγαρία όσο και εκείνη των εισαγωγών της ΠΓΔΜ επανήλθε επίσης στα επίπεδα του 1993. Έτσι, συμπεραίνεται ότι το εμπόριο αγαθών Ελλάδας - ΠΓΔΜ δε σταμάτησε ποτέ λόγω της επιβολής του εμπάργκο αλλά συνεχίστηκε όχι διασυνοριακά αλλά μέσω Βουλγαρίας. Στο συμπέρασμα αυτό καταλήγει και ο Nikas (2005: 93 - 94), υποστηρίζοντας παράλληλα ότι το γεγονός αυτό επιβεβαιώνει την οικονομική θεώρηση ότι η επιβολή εμπάργκο είναι αναποτελεσματικό μέτρο άσκησης οικονομικής πίεσης σε μεσοπρόθεσμο ορίζοντα.

Μένει να μελετηθεί η πιθανή επιρροή του εμπάργκο στην υπογραφή της Ενδιάμεσης Συμφωνίας. Είναι προφανές, ότι το ελληνικό εμπάργκο έπληξε σε ένα βαθμό την οικονομία της ΠΓΔΜ (Karadzowski & Adamczyk, 2014). Με τη θέση σε εφαρμογή του ελληνικού εμπάργκο, αγαθά προοριζόμενα για εξαγωγή στην ΠΓΔΜ έμειναν στο λιμάνι της Θεσσαλονίκης. Ορισμένες βιομηχανίες της ΠΓΔΜ είτε διέκοψαν εντελώς την παραγωγική τους δραστηριότητα για ένα διάστημα είτε τη μείωσαν σε μεγάλο βαθμό λόγω της έλλειψης πρώτων υλών που εισάγονταν από την Ελλάδα. Συνολικά, η ζημία που υπέστη η οικονομία της ΠΓΔΜ κατά τα έτη 1994 και 1995 υπολογίζονται σε 1,2 δις USD, ποσό ίσο με το 14% του ΑΕΠ της χώρας (Marcovic & Nikolov, 2018: 96). Στις εκτιμήσεις αυτές δεν συνεκτιμώνται οι αρνητικές εξωτερικότητες (χαμένες επιχειρηματικές ευκαιρίες, ώθηση νέων σε μετανάστευση, αύξηση του λαθρεμπορίου) που παρατηρήθηκαν επιπλέον, τα δυο έτη του εμπάργκο.

Όμως, η επιβολή του εμπάργκο δεν ήταν ο καθοριστικός παράγοντας της επίτευξης της Ενδιάμεσης Συμφωνίας (Kofos, 1999: 9). Παρά την ελληνική πίεση, η ΠΓΔΜ λάμβανε διπλωματική και οικονομική στήριξη από άλλες χώρες του εξωτερικού, γεγονός που της επέτρεπε να συνεχίζει να αντιστέκεται στις ελληνικές πιέσεις. Η Ε.Ε. παρείχε περιορισμένης κλίμακας οικονομική βοήθεια, οι ΗΠΑ στήριζαν την κυβέρνηση της, ενώ το ΔΝΤ ετοίμασε άμεσα δανειοδότηση για τη χώρα (Kotsovilis, 2005: 10).

Η Ελλάδα παρουσιάστηκε στη διεθνή σκηνή ως η μεγάλη και ισχυρή χώρα η οποία καταπιέζει μια μικρή, αδύναμη και φτωχή χώρα. Παράλληλα, ισχυρά ελληνικά επιχειρηματικά συμφέροντα (κυρίως στη Βόρεια Ελλάδα) πίεζαν για την άρση του εμπάργκο προκειμένου αφενός να σταματήσουν να υφίστανται απώλειες αλλά και να αδράξουν τις ευκαιρίες που παρουσιάζονται σε μια τότε παρθένα αγορά (Kofos, 1999: 9). Είναι γεγονός, ότι τόσο η Ελλάδα όσο η ΠΓΔΜ επωφελήθηκαν από την υπογραφή

της Ενδιάμεσης Συμφωνίας. Η Ελλάδα πέτυχε την απομάκρυνση του «*Ηλιου της Βεργίνας*» από τη σημαία της ΠΓΔΜ (Άρθρο 7, παρ. 2). Από την άλλη, η ΠΓΔΜ κέρδισε τη διεθνή αναγνώριση της Ελλάδας (Άρθρο 1) - έστω και με την προσωρινή ονομασία «ΠΓΔΜ», την άρση του εμπάργκο και την υπόσχεση ότι η Ελλάδα δε θα προσπαθήσει να αποτρέψει την είσοδο της χώρας σε διεθνείς οργανισμούς (Tziampiris, 2000).

Κρίνοντας τα αποτελέσματα της Ενδιάμεσης Συμφωνίας, φαίνεται ότι τόσο σε πολιτικό όσο και σε οικονομικό επίπεδο, η ΠΓΔΜ επωφελείται περισσότερο της Ελλάδας (Tziampiris, 2002: 215). Η Ελλάδα χρησιμοποίησε την άσκηση οικονομικής πίεσης μέσα από την επιβολή του εμπάργκο με αρχική διαπραγματευτική θέση να ωθήσει την ΠΓΔΜ να αλλάξει την ονομασία της. Οι ελληνικές κυβερνήσεις της προ του 1995 εποχής ουδέποτε αποδέχονταν η ονομασία αυτή να περιλαμβάνει τον όρο «Μακεδονία» (Zahariadis 1994: 658 - 659). Από την άλλη μεριά, η ΠΓΔΜ με αντάλλαγμα την αλλαγή της σημαίας της, κέρδισε τη διεθνή αναγνώριση (έστω και με την προσωρινή ονομασία «ΠΓΔΜ») από την Ελλάδα και την άρση του εμπάργκο. Σε όρους ισχύος, επωφελήθηκε πολύ περισσότερο από την Ελλάδα, κάνοντας σημαντικά βήματα προς την εξασφάλιση της επιβίωσής της ως κρατική οντότητα (Tziampiris 2002: 215).

Συνεκτιμώντας λοιπόν, το γεγονός ότι η ΠΓΔΜ δεν ενέδωσε ολοκληρωτικά στις ελληνικές πιέσεις (παρά μόνο εν μέρει, διατηρώντας τη λέξη «Μακεδονία» στην προσωρινή ονομασία) και το γεγονός ότι η Ελλάδα έχασε πολύτιμο χρόνο και ευκαιρίες, συμπεραίνεται τελικώς ότι η άσκηση επιρροής μέσω του παράγοντα της οικονομικής ισχύος από την πλευρά της Ελλάδας προς την ΠΓΔΜ δεν απέδωσε τα αναμενόμενα πολιτικά αποτελέσματα.

4.5 Από την ενδιάμεση συμφωνία ως την οικονομική κρίση (1996 - 2010)

Η άρση του εμπάργκο και η σε μεγάλο βαθμό ομαλοποίηση των διμερών πολιτικών σχέσεων που επετεύχθη με την Ενδιάμεση Συμφωνία, οδήγησε τις οικονομικές σχέσεις των δυο χωρών σε μεγάλη άνθηση (Mardas & Nikas, 2008: 253). Η μακρά περίοδος ομαλών οικονομικών σχέσεων επιτρέπει την εισαγωγή στη μελέτη και άλλων παραγόντων όπως αυτοί των επενδύσεων και εμπορίου των υπηρεσιών. Τούτο σημαίνει ότι σταδιακά από το 1996 κι έπειτα αρχίζουν να γίνονται διαθέσιμα από τις Στατιστικές Αρχές των δυο χωρών στοιχεία που αφορούν στις ΑΞΕ (Mardas & Nikas 2008: 263) και τις αφίξεις τουριστών.

Όσον αφορά το διμερές εμπόριο αγαθών, η Ελλάδα μετά την άρση του εμπάργκο επανήλθε στις πρώτες θέσεις εταίρων εξωτερικού εμπορίου με την ΠΓΔΜ. Επί σειρά ετών, η αξία των συναλλαγών εξωτερικού εμπορίου Ελλάδας - ΠΓΔΜ ήταν μικρότερη μόνο από την αντίστοιχη αξία των συναλλαγών ΠΓΔΜ - Γερμανίας (Tziampiris, 2002: 219). Λαμβάνοντας υπόψη το γεγονός ότι η Γερμανία είναι η οικονομική και εμπορική υπερδύναμη της Ευρώπης, η σημασία της Ελλάδας για την ΠΓΔΜ ως εμπορικός εταίρος γίνεται εύκολα αντιληπτή.

Σύμφωνα με τα στοιχεία της Κρατικής Στατιστικής Αρχής της ΠΓΔΜ, από το 1996 έως το 2008, οι εισαγωγές αγαθών της ΠΓΔΜ από την Ελλάδα αυξάνονταν σχεδόν κάθε χρόνο και μάλιστα με εντυπωσιακούς ρυθμούς. Το 1996 (το πρώτο χρόνο μετά την άρση του εμπάργκο), η ΠΓΔΜ εισήγαγε από την Ελλάδα αγαθά αξίας 77,43 εκατ. USD. Η αξία των εισαγωγών έφθασε το 2008 τα 511,7 εκατ. USD πριν σημειώσει κάμψη τα δυο επόμενα έτη (λόγω της οικονομικής κρίσης, τα αποτελέσματα της οποίας είχαν αρχίσει να γίνονται εμφανή. Οι εισαγωγές αγαθών της ΠΓΔΜ από την Ελλάδα, ενώ το 1996 αντιπροσώπευαν το 5% περίπου των συνολικών εισαγωγών, έφθασαν το 2008 ως και το 13,5%. Το ποσοστό αυτό σταθεροποιήθηκε τα επόμενα χρόνια στο περίπου 8 - 10%.

Ανάλογη ήταν και η πορεία των εξαγωγών της ΠΓΔΜ προς την Ελλάδα την ίδια χρονική περίοδο. Από το 1996 ως το 2008, η αξία των εξαγωγών πενταπλασιάστηκε (από 102 εκατ. USD το 1996 σε 536 εκατ. USD το 2008). Ενώ το 1996 οι εξαγωγές της ΠΓΔΜ προς την Ελλάδα αντιπροσώπευαν το 9% του συνόλου των εξαγωγών της χώρας, το ποσοστό αυτό έφθασε ως και το 16%. Τα δυο επόμενα έτη η αξία των εξαγωγών προς την Ελλάδα μειώθηκε δραματικά γεγονός που αντικατοπτρίζει τη δραματική μείωση της εσωτερικής ζήτησης στην Ελλάδα άρα και τη μείωση της συνολικής αξίας των

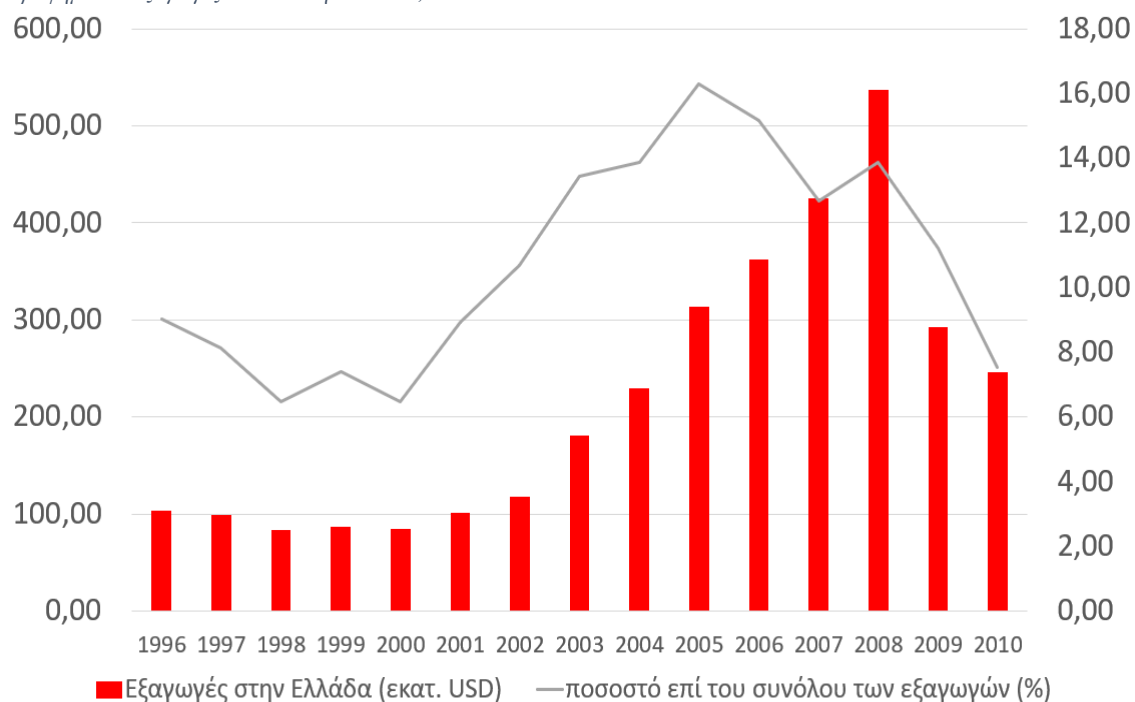
συναλλαγών. Καθ' όλη την περίοδο 1996 - 2010 το εμπορικό ισοζύγιο παραμένει πλεονασματικό υπέρ της Ελλάδας. Η απεικόνιση της πορείας του διμερούς εμπορίου αγαθών της ΠΓΔΜ με την Ελλάδα, φαίνεται στα παρακάτω Γραφήματα 7 και 8.

Γράφημα 7: Εισαγωγές ΠΓΔΜ από την Ελλάδα, 1996 - 2010

Πηγή: Δεδομένα ανακτηθέντα από την Κεντρική Τράπεζα της ΠΓΔΜ

Γράφημα 8: Εξαγωγές ΠΓΔΜ στην Ελλάδα, 1996 - 2010

Πηγή: Δεδομένα ανακτηθέντα από την Κεντρική Τράπεζα της ΠΓΔΜ

Καθ' όλη την περίοδο από την υπογραφή της Ενδιάμεσης Συμφωνίας ως την οικονομική κρίση οι ελληνικές εξαγωγές στην ΠΓΔΜ κυριαρχούνται από τον τομέα των πετρελαιοειδών το οποίο καταλαμβάνει και το μεγαλύτερο ποσοστό των συνολικών εξαγωγών της Ελλάδας στην ΠΓΔΜ, από 40% ως 50% του συνόλου (Panagiotou, 2008: 235 - 236). Άλλοι δυναμικοί κλάδοι προϊόντων με υψηλά ποσοστά εξαγωγών στην ΠΓΔΜ είναι ο χυτοσίδηρος, ο σίδηρος και ο χάλυβας, τα υφάσματα και τα φρούτα και λαχανικά. Αντίστοιχα οι κυριότεροι κλάδοι εξαγωγών προϊόντων της ΠΓΔΜ στην Ελλάδα είναι αγροτικά προϊόντα, χυτοσίδηρος το ατσάλι και ο χάλυβας και τα πετρελαιοειδή. Ο λόγος των αυξημένων ελληνικών εισαγωγών στις δυο τελευταίες κατηγορίες είναι η αυξημένη δραστηριοποίηση ελληνικών εταιρειών στους τομείς αυτούς εντός της ΠΓΔΜ (Panagiotou 2008, 243).

Το εμπόριο των υπηρεσιών είναι μια παράμετρος που συχνά αγνοείται στη μελέτη διεθνών οικονομικών και εμπορικών σχέσεων (Nikas, 2005: 103), ωστόσο η αξία των διεθνών συναλλαγών στις υπηρεσίες είναι συνεχώς αυξανόμενη.

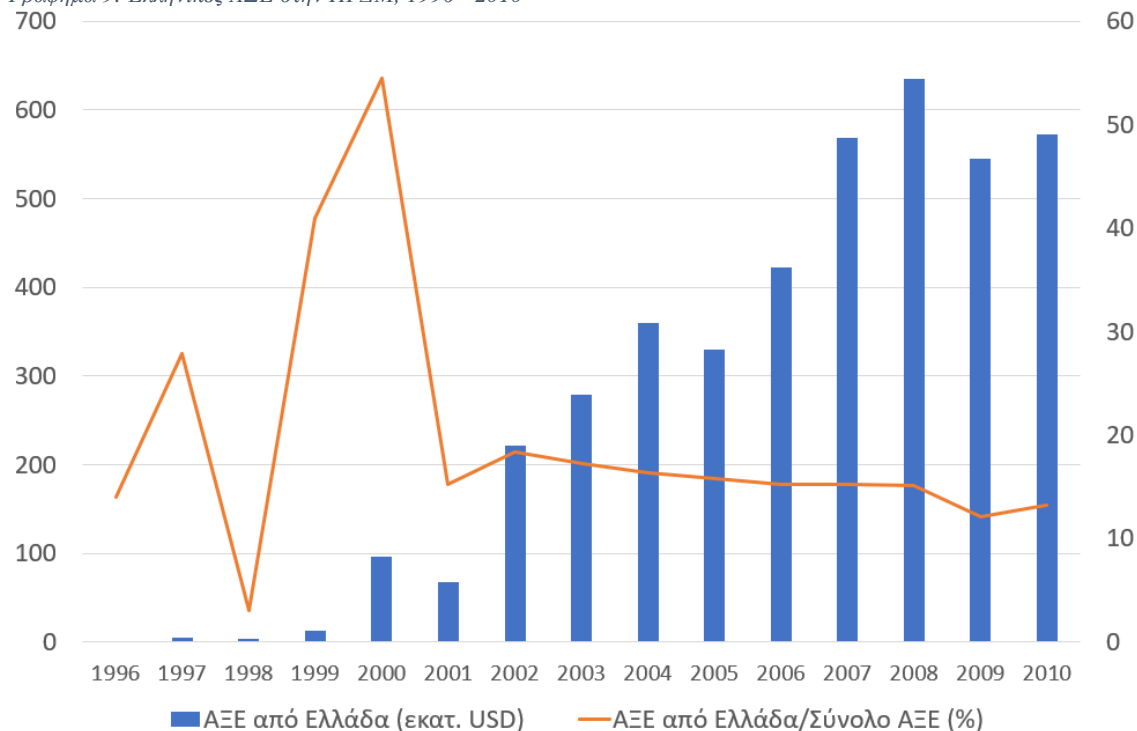
Πιο συγκεκριμένα, η μέχρι στιγμής βιβλιογραφία όσον αφορά τις διμερείς συναλλαγές στον τομέα των υπηρεσιών μεταξύ ΠΓΔΜ και Ελλάδας επικεντρώνεται στον τομέα του τουρισμού (Nikas, 2005:104 και Mardas & Nikas, 2008). Τα διαθέσιμα στοιχεία σύμφωνα με την Ελληνική Στατιστική Υπηρεσία ξεκινούν να αποτυπώνονται το 1997. Παρατηρείται μια μεγάλη μείωση του αριθμού των τουριστών το 1998, η οποία οφείλεται στην εφαρμογή της Συνθήκης Schengen. Έτσι, ενώ ως το 1997 η είσοδος των πολιτών της ΠΓΔΜ στην Ελλάδα ήταν δωρεάν από το 1998 κι έπειτα, η Συνθήκη Schengen υποχρέωνε τις ελληνικές αρχές να εκδίδουν θεωρήσεις εισόδου (visa) (Nikas, 2005: 105). Από το 1998 κι έπειτα ο αριθμός των επισκεπτών της ΠΓΔΜ στην Ελλάδα αυξάνεται κατακόρυφα με ρυθμό αύξησης περίπου 60% ετησίως. Έτσι από 86.910 επισκέψεις το 1998, το 2003 οι επισκέψεις πολιτών της ΠΓΔΜ στην Ελλάδα έφτασαν τις 411.000 περίπου το 2003. Έκτοτε ο αριθμός των επισκέψεων σημειώνει και πάλι κάμψη περιοριζόμενος στις 350.000 το 2006. Μια σημαντική διάσταση του διμερούς εμπορίου υπηρεσιών είναι οι διασυνοριακές διελεύσεις των κατοίκων των μεθοριακών περιοχών και των δυο χωρών, προκειμένου να εκμεταλλευθούν τη διαφορά τιμών στις διάφορες προσφερόμενες υπηρεσίες (Mardas & Nikas 2008).

Το σκέλος των ΑΞΕ (από την Ελλάδα προς την ΠΓΔΜ) αποτελεί ιδιαίτερα δυναμικό αλλά και ενδιαφέρον κομμάτι των διμερών οικονομικών σχέσεων Ελλάδας - ΠΓΔΜ. Η απουσία στοιχείων για την προ του 1995 εποχή καθιστά αναγκαία την

εκκίνηση της μελέτη τους από την παρούσα υποενοότητα. Η απουσία επεξεργασμένων στοιχείων δεν αφορά μόνο την Ελλάδα. Μια σειρά από συγκεκριμένα χαρακτηριστικά συντελούσαν στο να είναι εξαιρετικά δύσκολο για την ΠΓΔΜ να προσελκύσει ΑΞΕ. Τα κυριότερα εξ' αυτών ήταν η συνεχιζόμενη βία στα Βαλκάνια λόγω των συρράξεων σε εδάφη της πρώην Γιουγκοσλαβίας, η έλλειψη διεθνούς αναγνώρισης λόγω τη μη επίλυσης του ονοματολογικού ζητήματος και ο αργός μετασχηματισμός της οικονομίας σε ελεύθερη αγορά (Panagiotou, 2008: 244). Ενδεικτικά, ενώ στην ΠΓΔΜ την περίοδο 1991 - 1996, το κατά κεφαλήν επενδυμένο κεφάλαιο, σωρευτικά ανερχόταν σε 42,9 USD, τα αντίστοιχα νούμερα ήταν 823 USD για την Τσεχία, 1667 USD για την Ουγγαρία και 695 USD για την Εσθονία (Panagiotou, 2008: 244).

Η παρουσία του ελληνικού κεφαλαίου στην ΠΓΔΜ αρχίζει να γίνεται εμφανής από το 1997 κι έπειτα. Από τα δεδομένα που διαθέτει η Κεντρική Τράπεζα της ΠΓΔΜ, μπορεί υπολογιστεί ότι οι ελληνικές ΑΞΕ στην ΠΓΔΜ την περίοδο 1999 - 2008 αυξάνονται με ρυθμούς περίπου + 80% ετησίως. Έτσι, η Ελλάδα φτάνει να κατέχει το 2000 μερίδιο ύψους άνω του 50% ως προς το σύνολο των ΑΞΕ στην ΠΓΔΜ (βλ. Γράφημα 9) ξεπερνώντας και χώρες όπως για παράδειγμα η Γερμανία. Η θέση της Ελλάδας ως επενδυτικού εταίρου της ΠΓΔΜ σε σχέση με άλλες χώρες, απεικονίζεται αναλυτικά στον Πίνακα 1.

Γράφημα 9: Ελληνικές ΑΞΕ στην ΠΓΔΜ, 1996 - 2010

Πηγή: Δεδομένα ανακτηθέντα από την Κεντρική Τράπεζα της ΠΓΔΜ

Επιπροσθέτως, αποτελεί έκπληξη το γεγονός ότι σε υψηλές θέσεις όσον αφορά την αξία των επενδύσεων στην ΠΓΔΜ βρίσκονται και χώρες όπως το Λιχτενστάιν, η Κύπρος και ο Άγιος Βικέντιος (Κεντρική Τράπεζα της ΠΓΔΜ, Inward Foreign Direct Investment by countries⁷). Η παρουσία των χωρών αυτών εγείρει υποψίες για πρόσθετη παρουσία επενδυμένου ελληνικού κεφαλαίου μέσω φορολογικών παραδείσων (Mardas & Nikas, 2008: 263 - 265). Οι σημαντικότερες ελληνικές ΑΞΕ στην ΠΓΔΜ κατά την περίοδο αυτή έλαβαν χώρα με τη μορφή εξαγορών (Panagiotou, 2008). Δυο σημαντικά στοιχεία των ελληνικών ΑΞΕ είναι: Πρώτον, η υψηλή συγκέντρωση αξίας επενδυμένου κεφαλαίου σε στρατηγικούς τομείς της οικονομίας όπως για παράδειγμα το τραπεζικό σύστημα και οι τηλεπικοινωνίες και η πετρελαϊκή βιομηχανία. Δεύτερον, το γεγονός ότι μεγάλο ποσοστό των ΑΞΕ έγινε από εταιρείες οι οποίες τότε ανήκαν στο ελληνικό κράτος.

Έτσι διακρίνουμε ως σημαντικότερες ελληνικές ΑΞΕ σε εκείνη την περίοδο, τις ακόλουθες (Panagiotou, 2008: 245):

- (α) Την εξαγορά του διυλιστηρίου της ΟΚΤΑ⁸ από τα Ελληνικά Πετρέλαια Α.Ε., σε συνδυασμό με την κατασκευή του αγωγού πετρελαίου Θεσσαλονίκης - Σκοπίων. Το σύνολο της επένδυσης ξεπέρασε τα 200 εκατ. USD και ολοκληρώθηκε το 2002.
- (β) Την εξαγορά του πλειοψηφικού πακέτου των μετοχών (68,4%) της Stopanska Banka⁹ από την Εθνική Τράπεζα της Ελλάδος έναντι 158 εκατ. USD το 2000.
- (γ) Την εξαγορά του πλειοψηφικού πακέτου των μετοχών της Kreditna Banka από την Άλφα Τράπεζα έναντι 25 εκατ. USD. Το 2016 ωστόσο, η επένδυση της Άλφα εξαγοράστηκε.
- (δ) Την εξαγορά της COSMOFON από τον ΟΤΕ έναντι 135 εκατ. USD, το 2005. Ωστόσο το 2009 το σύνολο της εταιρείας πωλήθηκε από τον ΟΤΕ στην Telecom Slovenia.
- (ε) Την εξαγορά της βιομηχανίας τσιμέντου USJE από τον όμιλο TITAN Α.Ε. έναντι 60 εκατ. USD το 1998.
- (στ) Την εξαγορά της Pivara Skorje από την Αθηναϊκή Ζυθοποιία Α.Ε. έναντι 60 εκατ. USD.

⁷ <http://www.nbrm.mk/ns-newsarticle-direktni-investiciji---sostojbi-en.nsp>

⁸ Η πρώην κρατική πετρελαϊκή βιομηχανία της ΠΓΔΜ. Σήμερα κατέχει μερίδιο αγοράς περίπου 80% όσον αφορά τη χονδρική αγορά πετρελαιοειδών όπως diesel, υγροποιημένου πετρελαϊκού αερίου (liquified petrol gas, LPG) και άλλων καυσίμων.

⁹ Μια εκ των μεγαλύτερων τραπεζών της ΠΓΔΜ.

(ζ) Την εξαγορά της Stumica Tabak & Jugototun¹⁰ από την ελληνική καπνοβιομηχανία Μιχαηλίδης Α.Ε.

(η) Την εξαγορά της Mermeren Kombinat - Prilep¹¹ από την Κυριακίδης Α.Ε. έναντι 50 εκατ. USD

(θ) Την εξαγορά της Zito-Luks¹² από την ELBISCO Α.Ε., έναντι 15 εκατ. USD το 2001.

(ι) Την εξαγορά άδειας λειτουργίας κινητής τηλεφωνίας από τον ΟΤΕ αξίας 25 εκατ. USD

(κ) Την επένδυση της αλυσίδας σούπερ μάρκετ «Βερόπουλος» για τη δημιουργία εμπορικού κέντρου αξίας 38 εκατ. ευρώ

Πίνακας 1: ΑΞΕ στην ΠΓΔΜ - η θέση της Ελλάδας, 1996 - 2010

	ΑΞΕ από Ελλάδα (εκατ. USD)	ΑΞΕ από Ελλάδα / Σύνολο ΑΞΕ (%)	Ρυθμός Μεταβολής ΑΞΕ από Ελλάδα (%)	Σύνολο ΑΞΕ (εκατ. USD)	Ρυθμός μεταβολής Συνόλου ΑΞΕ (%)	Θέση της Ελλάδας	Μεγαλύτερος επενδυτής
1996	1,57	14,01	0,00	11,21	0,00	2η	Γερμανία
1997	4,38	27,86	178,98	15,72	40,23	3η	Αυστρία
1998	3,54	3,01	-19,18	117,7	648,73	7η	Κύπρος
1999	13,13	40,92	270,90	32,09	-72,74	5η	Αυστρία
2000	95,58	54,49	627,95	175,41	446,62	1η	Ελλάδα
2001	67,39	15,20	-29,49	443,21	152,67	2η	Ουγγαρία
2002	222,01	18,35	229,44	1209,69	172,94	2η	Ουγγαρία
2003	278,68	17,26	25,53	1614,65	33,48	2η	Ουγγαρία
2004	359,29	16,40	28,92	2190,55	35,67	2η	Ουγγαρία
2005	329,38	15,78	-8,32	2086,86	-4,73	2η	Ουγγαρία
2006	421,96	15,27	28,11	2763,82	32,44	2η	Ουγγαρία
2007	568,78	15,21	34,79	3739,36	35,30	3η	Ολλανδία
2008	635,39	15,18	11,71	4185,34	11,93	1η	Ελλάδα
2009	545,29	12,11	-14,18	4504,11	7,62	4η	Ολλανδία
2010	572,57	13,24	5,00	4323,94	-4,00	2η	Ολλανδία

Πηγή: Κεντρική Τράπεζα της ΠΓΔΜ

Στόχος των ΑΞΕ (επομένως και των ελληνικών ΑΞΕ στην ΠΓΔΜ) είναι η μεγιστοποίηση των κερδών, το άνοιγμα σε νέες αγορές. Παρατηρούμε όμως ότι οι

¹⁰ Καπνοβιομηχανία.

¹¹ Η μεγαλύτερη βιομηχανία επεξεργασίας μαρμάρων στην ΠΓΔΜ.

¹² Βιομηχανία παραγωγής μπισκότων και αρτοσκευασμάτων.

μεγαλύτερες επενδύσεις έγιναν από τα Ελληνικά Πετρέλαια, από την Εθνική Τράπεζα και από τον ΟΤΕ, εταιρείες στις οποίες το ελληνικό δημόσιο κατείχε σημαντικό μερίδιο του πακέτου των μετοχών., το γεγονός αυτό καταδεικνύει ότι αποτέλεσε απόφαση του ίδιου του ελληνικού κράτους μέσω των δημοσίων εταιρειών που ήλεγχε, να επεκταθεί το ελληνικό κεφάλαιο στην ΠΓΔΜ. Ίσως, η ελληνική επενδυτική θέση να αποτελούσε μοχλό επιρροής στην εξεύρεσης λύσης στο ονοματολογικό ζήτημα. Για το λόγο αυτό, οι μεγάλες ελληνικές επενδύσεις έτυχαν κάποιας εχθρικής κριτικής στην ΠΓΔΜ. Η κριτική αυτή εκ μέρους της ΠΓΔΜ εστιάστηκε στο επιχείρημα ότι *«οι πιο δυναμικοί κλάδοι της οικονομίας πωλούνται - ενάντια στο εθνικό συμφέρον της χώρας - σε ένα μη φιλικό γείτονα»*, (Tziampiris, 2002: 219).

Ενδεικτικό της επιρροής του ελληνικού κεφαλαίου στην ΠΓΔΜ στα μέσα της δεκαετίας του 2000 είναι ο αριθμός των θέσεων εργασίας σε εταιρείες ελληνικών συμφερόντων. Σύμφωνα με έρευνα της Κρατικής Στατιστικής Υπηρεσίας της ΠΓΔΜ το 2006, 20.00 άτομα, το 2,5% δηλαδή, της συνολικής απασχόλησης, εργάζονταν σε επιχειρήσεις ελληνικής ιδιοκτησίας (Mardas & Nikas, 2008: 266).

Συμπεραίνεται από τα ανωτέρω ότι η περίοδος από την υπογραφή της Ενδιάμεσης Συμφωνίας ως το 2010 υπήρξε μια περίοδος άνθησης των διμερών οικονομικών σχέσεων. Η Ελλάδα αποτέλεσε για την ΠΓΔΜ έναν από τους σημαντικότερους εμπορικούς εταίρους του διμερούς εμπορίου αγαθών τόσο στο σκέλος των εισαγωγών όσο στο σκέλος των εξαγωγών αγαθών. Ειδικότερα δε, όσον αφορά τις εισαγωγές συγκριμένων στρατηγικών αγαθών, όπως π.χ. τα πετρελαιοειδή, η ΠΓΔΜ στηρίζεται σχεδόν αποκλειστικά στην ελληνική προμήθεια¹³. Επιπροσθέτως, η Ελλάδα αποτελεί έναν από τους σημαντικότερους επενδυτές στην ΠΓΔΜ. Η παρουσία του ελληνικού κεφαλαίου επεκτάθηκε σε μεγάλο βαθμό στην ΠΓΔΜ την περίοδο 1996 - 2010.

Όλες οι παραπάνω εξελίξεις στον οικονομικό τομέα πράγματι συνέπεσαν με τη βελτίωση των διμερών πολιτικών σχέσεων. Πρώτον, η υπογραφή της Ενδιάμεσης Συμφωνίας και η άρση του εμπάργκο έθεσαν το πλαίσιο την ομαλοποίηση των διμερών σχέσεων. Η ανάπτυξη των διμερών οικονομικών σχέσεων ακολούθησε. Δεύτερον, καθ' όλη την περίοδο από την υπογραφή της Ενδιάμεσης Συμφωνίας ως τα μέσα της δεκαετίας του 2000, οι σχέσεις των δυο χωρών συνεχώς βελτιώνονταν. Η Ελλάδα παρείχε κάθε δυνατή υποστήριξη στην ΠΓΔΜ την περίοδο της αστάθειας των διακοινοτικών συγκρούσεων ενώ την ενέταξε επίσης στο σχέδιο οικονομικής βοήθειας προς τα

¹³ Βάσει των στοιχείων της Ελ. Στατ. Και της Κρατικής Στατιστικής Υπηρεσίας της ΠΓΔΜ, ποσοστό άνω του 90% των πετρελαιοειδών στην ΠΓΔΜ εισάγεται από την Ελλάδα

Βαλκάνια, το οποίο εξετάζεται σε επόμενο κεφάλαιο. Όμως, η αυξημένη αυτή οικονομική αλληλεπίδραση δεν εμπόδισε την κυβέρνηση της ΠΓΔΜ να προβεί σε μια σειρά από προκλητικές πολιτικά ενέργειες σε βάρος της Ελλάδας κατά το δεύτερο μισό της δεκαετίας του 2000 όπου οι σχέσεις των δυο χωρών επιδεινώθηκαν εκ νέου (Tziampiris 2012: 161).

Τη διετία 2007 - 2009 οι διμερείς οικονομικές σχέσεις ήταν στενότερες από ποτέ (σε όρους εμπορίου και επενδύσεων). Θα ανέμενε κανείς, να ληφθεί σοβαρά υπόψη από την ΠΓΔΜ, ότι προκειμένου να διατηρηθεί το θετικό κλίμα στη σφαίρα της οικονομίας, θα πρέπει να αποφεύγονται πολιτικές εντάσεις. Κάτι τέτοιο δε συνέβη. Η αυξημένη οικονομική επιρροή της Ελλάδας στην ΠΓΔΜ κατά το δεύτερο μισό της δεκαετίας του 2000 δεν εμπόδισε την ΠΓΔΜ να δυναμιτίσει τις διμερείς πολιτικές σχέσεις με μια σειρά από εχθρικές προς την Ελλάδα κινήσεις (μετονομασία του αεροδρομίου των Σκοπίων και της κεντρικής οδικής αρτηρίας σε «Μέγας Αλέξανδρος», ανέγερση αγαλμάτων που αναπαρίσταναν μορφές της αρχαίας Μακεδονίας, κλπ.).

Ούτε και από ελληνικής πλευράς, τα αυξημένα οικονομικά συμφέροντα στην ΠΓΔΜ, είχαν τέτοια βαρύτητα ούτως ώστε να αποτρέψουν την Ελλάδα από το να χρησιμοποιήσει το δικαίωμα αρνησικυρίας προς την ΠΓΔΜ σχετικά με την ένταξη της τελευταίας στο ΝΑΤΟ στη Σύνοδο του Βουκουρεστίου το 2008. Φαίνεται λοιπόν, ότι στη συγκεκριμένη μελέτη περίπτωσης, η υπεροχή της σφαίρας της πολιτικής είναι καταλυτική έναντι εκείνης της οικονομίας. Η βελτίωση των πολιτικών σχέσεων οδηγεί σε ανάπτυξη των οικονομικών σχέσεων. Αντίθετα, η αυξημένη οικονομική αλληλεπίδραση δε φαίνεται να στέκεται εμπόδιο στις πολιτικές βλέψεις των δυο κρατών, πολλώ δε μάλλον να οδηγήσει σε επίλυση του ονοματολογικού ζητήματος.

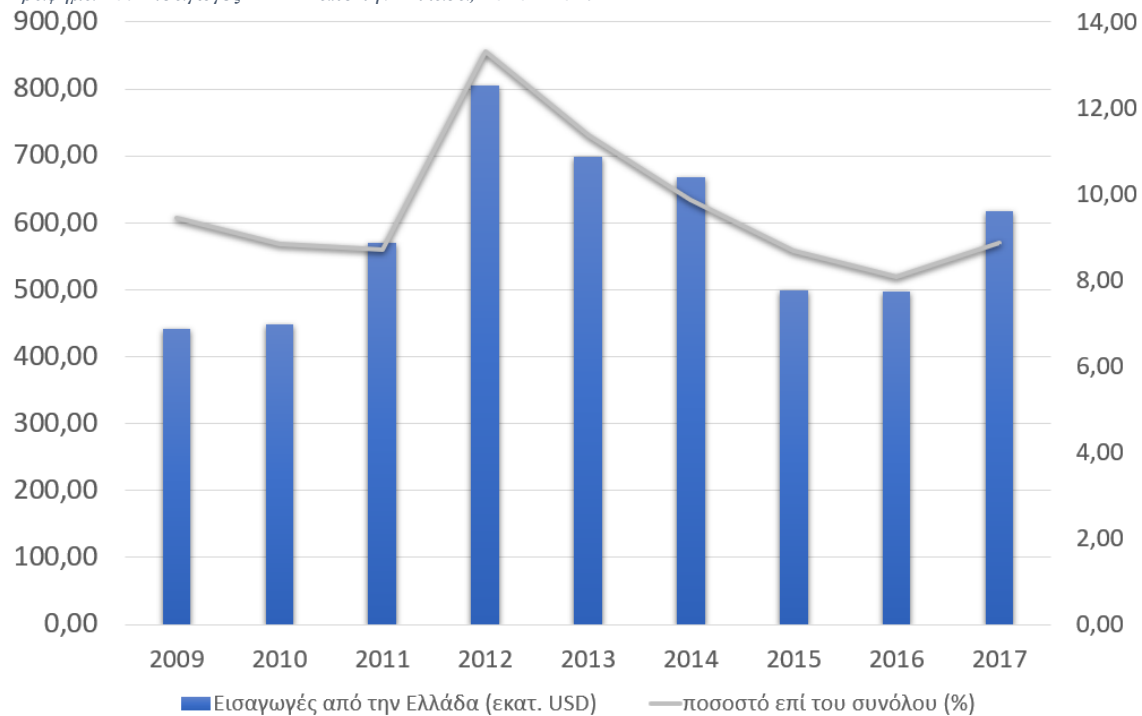
4.6 Από τις απαρχές της κρίσης ως τη Συμφωνία των Πρεσπών (2010 - 2018)

Στην παρούσα ανάλυση επελέγη ο διαχωρισμός της περιόδου της οικονομικής κρίσης στην Ελλάδα (2010 - 2017). Η επιλογή αυτή έγινε καθώς η επιδείνωση των οικονομικών μεγεθών της αναμένεται να έχει αρνητική επίδραση στην οικονομική επιρροή της χώρας στην ΠΓΔΜ. Η ανάλυση της περιόδου 2010 - 2018 καταλήγει στη σύναψη της Συμφωνίας των Πρεσπών. Όπως και στις προηγούμενες υπό ενότητα θα εξεταστούν οι διάφοροι παράγοντες των διμερών οικονομικών σχέσεων Ελλάδας - ΠΓΔΜ και θα διερευνηθεί η ύπαρξη πιθανών πολιτικών συσχετίσεων.

Όσον αφορά τις ελληνικές εξαγωγές στην ΠΓΔΜ, τη διετία 2010 - 2012, η αξία τους σχεδόν διπλασιάστηκε (από 441 εκατ. USD το 2010 σε 804 εκατ. USD το 2012). Οι αύξηση αυτή μπορεί να εξηγηθεί λόγω της μεγάλης μείωσης της εσωτερικής ζήτησης τη διετία κατά την οποία η ύφεση στην Ελλάδα έφτασε στο απόγειό της. Οι επιχειρήσεις αναζήτησαν αγορές στο εξωτερικό προκειμένου να κατευθύνουν εκεί τα πλεονάσματα της παραγωγής τους. Η πορεία των εξαγωγών από το 2012 ως το 2015 είναι πτωτική. Η αξία των ελληνικών εξαγωγών τη διετία 2015 - 2016 ήταν και πάλι στα επίπεδα του 2010, περίπου 500 εκατ. USD. Η μεγάλη αυτή μείωση θα μπορούσε να είναι απόρροια της επιβολής των κεφαλαιακών ελέγχων που επιβλήθηκαν το 2015.

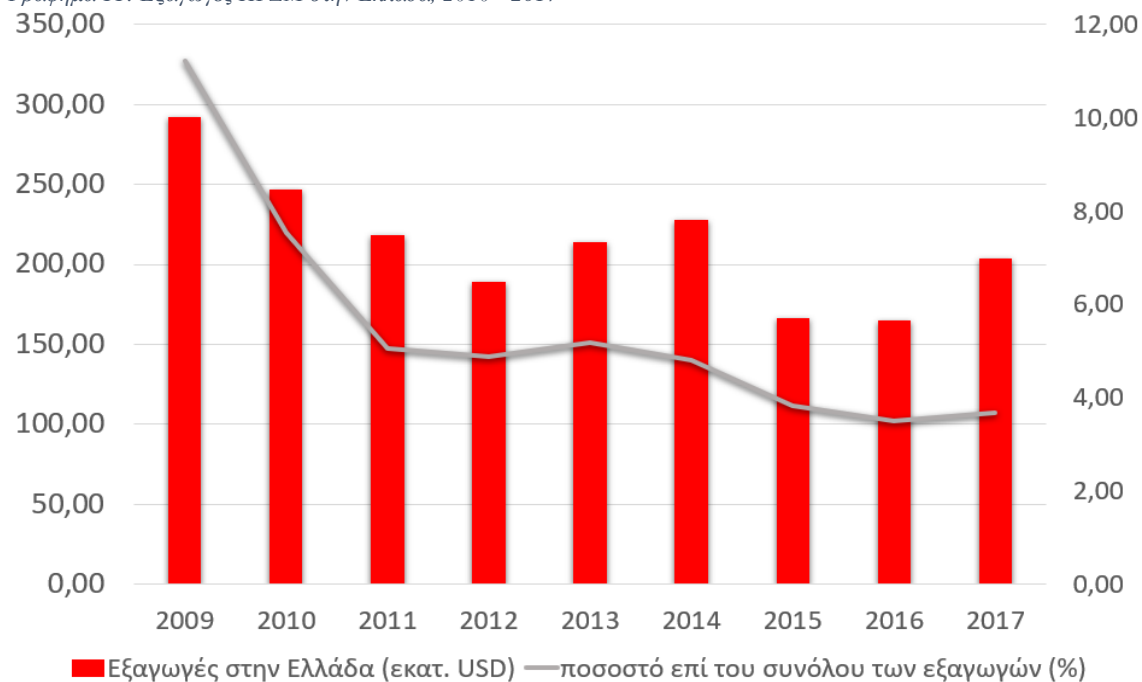
Η πορεία των εξαγωγών της ΠΓΔΜ στην Ελλάδα κινήθηκε πτωτικά καθ' όλη την περίοδο 2010 με εξαίρεση τη διετία 2013 - 2014 καθώς επίσης και το 2017. Και πάλι, η πορεία των εξαγωγών της ΠΓΔΜ φαίνεται να επηρεάζεται άμεσα από την συνολική πορεία της ελληνικής οικονομίας και ειδικότερα από τις παραμέτρους της εσωτερικής ζήτησής της. Εκείνο το οποίο φαίνεται να έχει ιδιαίτερο ενδιαφέρον, είναι το ποσοστό των εξαγωγών της ΠΓΔΜ προς την Ελλάδα ως προς το σύνολο των εξαγωγών της χώρας. Ενώ το ποσοστό αυτό προσέγγιζε το 8% το 2010, η πορεία του είναι πτωτική μέχρι και σήμερα (περίπου 3,4% το 2017). Τούτο σημαίνει ότι πρώτον, η οικονομική αλληλεξάρτηση της ΠΓΔΜ από την Ελλάδα μειώθηκε σε σημαντικό βαθμό. Δεύτερον, οι συνολικές εξαγωγές της ΠΓΔΜ αυξήθηκαν σε σημαντικό σε βαθμό (σχεδόν διπλασιάστηκαν την περίοδο 2010 - 2017). Η πορεία του διμερούς εμπορίου αγαθών μεταξύ Ελλάδας και ΠΓΔΜ απεικονίζεται στα παρακάτω Γραφήματα 10 και 11.

Γράφημα 10: Εισαγωγές ΠΓΔΜ από την Ελλάδα, 2010 - 2017

Πηγή: Δεδομένα ανακτηθέντα από την Κεντρική Τράπεζα της ΠΓΔΜ

Γράφημα 11: Εξαγωγές ΠΓΔΜ στην Ελλάδα, 2010 - 2017

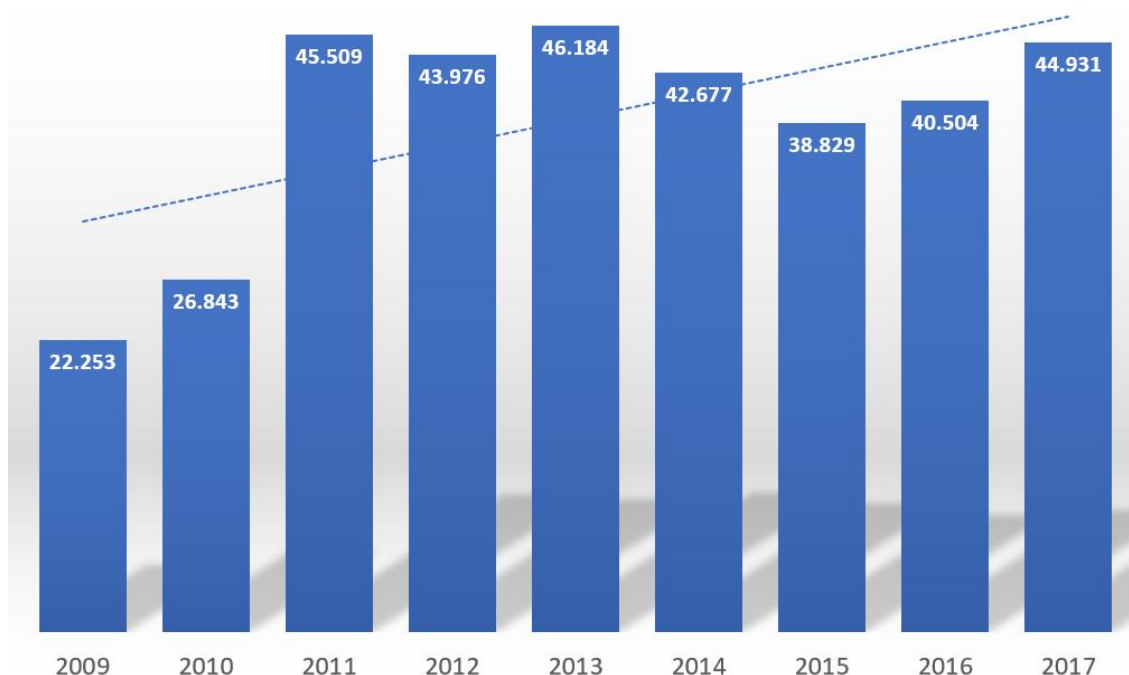
Πηγή: Δεδομένα ανακτηθέντα από την Κεντρική Τράπεζα της ΠΓΔΜ

Όσον αφορά το διμερές εμπόριο υπηρεσιών την περίοδο 2010 - 2017, και ειδικότερα το ταξιδιωτικό σκέλος του, γνώρισε ιδιαίτερη άνθηση κατά την τελευταία αυτή περίοδο. Από τις εκτιμήσεις περί κατά μέσο όρο 500.000 αφίξεων πολιτών της ΠΓΔΜ στην Ελλάδα (Γραφείο ΟΕΥ Σκοπίων, 2014: 70) στις αρχές της τελευταίας δεκαετίας, ο αριθμός των επισκέψεων έφτασε τις 1 εκατ. επισκέψεις το 2017. Δυστυχώς,

δεν υπάρχουν επαρκή επεξεργασμένα στοιχεία για τον ακριβή αριθμό των τουριστών από την ΠΓΔΜ προς την Ελλάδα, παρά μόνο από το 2013 κι έπειτα¹⁴.

Αντίθετα, οι ροές τουριστών από την Ελλάδα προς την ΠΓΔΜ καταγράφονται αναλυτικά για όλη την περίοδο 2010 - 2017. Σύμφωνα με την Κρατική Στατιστική Υπηρεσία της ΠΓΔΜ, το 2010, η ΠΓΔΜ κατέγραψε 26.843 αφίξεις Ελλήνων που δήλωσαν ως λόγο επίσκεψης «τουρισμός». Ο αριθμός αυτός κατά την επόμενη εξαετία (2011 - 2017) σχεδόν διπλασιάζεται υπερβαίνοντας τις 40.000 αφίξεις κατ' έτος.

Γράφημα 12: Αριθμός Ελλήνων τουριστών στην ΠΓΔΜ, 2010 - 2017

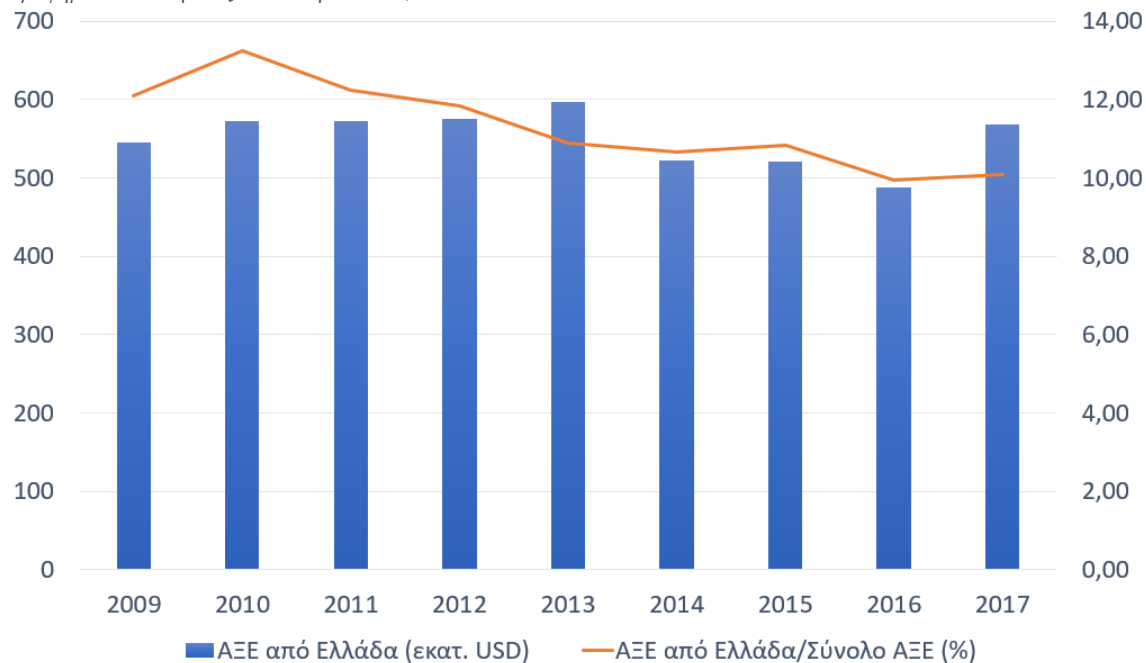
Πηγή: Δεδομένα ανακτηθέντα από την Κρατική Στατιστική Υπηρεσία της ΠΓΔΜ

Στον τομέα των ΑΞΕ από την Ελλάδα προς την ΠΓΔΜ την περίοδο 2010 - 2017 παρατηρείται μεγαλύτερη σταθερότητα. Πιο συγκεκριμένα, ενώ το μερίδιο της Ελλάδας ως επενδυτή στην ΠΓΔΜ υποχώρησε περίπου τρεις ποσοστιαίες μονάδες (από 13% το 2010 σε 10% το 2017), το απόθεμα των ελληνικών ΑΞΕ παρέμεινε εν πολλοίς σταθερό (περίπου 550 εκατ. USD). Η Ελλάδα καθ' όλη τη διάρκεια της οικονομικής κρίσης διατήρησε την θέση της (από 2^η ως 3^η) ως μια εκ των μεγαλύτερων χωρών επενδυτών στην ΠΓΔΜ. Σήμερα περίπου 330 ελληνικές επιχειρήσεις δραστηριοποιούνται στην ΠΓΔΜ (Γραφείο ΟΕΥ Σκοπίων, 2017). Οι κύριοι τομείς δραστηριοποίησης των

¹⁴ Την περίοδο 2006 - 2013, οι αφίξεις από την ΠΓΔΜ υπολογίζονται από την ΕλΣτατ μαζί με τις «υπόλοιπες χώρες της Ευρώπης»

ελληνικών επενδύσεων στην ΠΓΔΜ παραμένουν τα πετρελαιοειδή και ο τραπεζικός τομέας.

Γράφημα 13: Ελληνικές ΑΞΕ στην ΠΓΔΜ, 2010 - 2017

Πηγή: Δεδομένα ανακτηθέντα από την Κεντρική Τράπεζα της ΠΓΔΜ

Πίνακας 2: ΑΞΕ στην ΠΓΔΜ - η θέση της Ελλάδας, 2010 - 2017

	ΑΞΕ από Ελλάδα (εκατ. USD)	ΑΞΕ από Ελλάδα / Σύνολο ΑΞΕ (%)	Ρυθμός Μεταβολής ΑΞΕ από Ελλάδα (%)	Σύνολο ΑΞΕ (εκατ. USD)	Ρυθμός μεταβολής Συνόλου ΑΞΕ (%)	Θέση της Ελλάδας	Μεγαλύτερος επενδυτής
2009	545,29	12,11	-14,18	4504,11	7,62	4η	Ολλανδία
2010	572,57	13,24	5,00	4323,94	-4,00	2η	Ολλανδία
2011	573,11	12,25	0,09	4677,56	8,18	2η	Ολλανδία
2012	575,06	11,84	0,34	4858,65	3,87	2η	Ολλανδία
2013	597,43	10,89	3,89	5485,59	12,90	3η	Ολλανδία
2014	521,85	10,67	-12,65	4892,74	-10,81	3η	Ολλανδία
2015	521,45	10,85	-0,08	4807,55	-1,74	3η	Ολλανδία
2016	488,50	9,95	-6,32	4909,27	2,11	3η	Αυστρία
2017	568,30	10,09	16,34	5634,10	14,76	3η	Αυστρία

Πηγή: Κεντρική Τράπεζα της ΠΓΔΜ

Η περίοδος της οικονομικής κρίσης έπληξε σε μικρό βαθμό τα οικονομικά συμφέροντα της Ελλάδας στην ΠΓΔΜ. Από τη μια μεριά παρατηρήθηκε σχετική σταθερότητα όσον αφορά το μερίδιο των ελληνικών εξαγωγών αγαθών ως προς το σύνολο των εισαγωγών αγαθών της χώρας. Η δε αξία των ελληνικών εξαγωγών

αυξομειώνεται ελαφρά αλλά σε κάθε περίπτωση παραμένει σταθερή. Η ίδια παρατήρηση ισχύει και για τις ΑΞΕ. Οι ελληνικές επενδύσεις στην ΠΓΔΜ παραμένουν σταθερά υψηλές και η Ελλάδα παραμένει ένας από τους μεγαλύτερους επενδυτές στην ΠΓΔΜ παρά τη μικρή υποχώρηση της επενδυτικής θέσης της Ελλάδας σε σχέση με τα τέλη της δεκαετίας του 1990.

Η όποια ζημία έγκειται στη μεγάλη υποχώρηση της αξίας των εισαγωγών αγαθών από την Ελλάδα στην ΠΓΔΜ. Δηλαδή, η συνεχής μείωση του ποσοστού των εξαγωγών της ΠΓΔΜ προς την Ελλάδα ως προς το σύνολο των συνολικών εξαγωγών υποδηλώνει μείωση της οικονομικής αλληλεξάρτησης των δυο χωρών. Όσο μειώνεται το ενδιαφέρον της ΠΓΔΜ για την ελληνική αγορά άλλο τόσο θα μειώνεται και η αναγκαιότητα για την κυβέρνησή της για εξεύρεση αμοιβαίως επωφελούς λύσης στο ονοματολογικό ζήτημα.

4.7 Η ΠΓΔΜ στα πλαίσια του ΕΣΟΑΒ

Η οικονομική βοήθεια της Ελλάδας προς την ΠΓΔΜ μέσω του Ελληνικού Σχεδίου Οικονομικής Ανασυγκρότησης των Βαλκανίων (ΕΣΟΑΒ) αποτελεί μια σημαντική πτυχή των διμερών οικονομικών σχέσεων Ελλάδας - ΠΓΔΜ. Οι στόχοι της παροχής οικονομικής βοήθειας μέσω του ΕΣΟΑΒ δεν αφορούσαν μόνο την αναπτυξιακή προοπτική της ΠΓΔΜ (το ίδιο ισχύει και για τις υπόλοιπες χώρες αποδέκτες). Η συμμετοχή των ελληνικών επιχειρήσεων θα απέφερε σημαντικά οφέλη και αναπτυξιακές προοπτικές για την ελληνική οικονομία (Panagiotou, 2008: 233). Επιπροσθέτως, η αναπτυξιακή βοήθεια της Ελλάδας έδωσε τη δυνατότητα στην Ελλάδα να βελτιώσει την εικόνα της στην ΠΓΔΜ σε πολιτικό - διπλωματικό επίπεδο ως μια ισχυρή χώρα η οποία βοηθά την οικονομικά ασθενέστερη ΠΓΔΜ να αναπτύξει τις υποδομές και την οικονομία της (Tsardanidis & Xouliaras, 2005).

Το ΕΣΟΑΒ αποτέλεσε μια πρωτοβουλία του Υπουργείου Εθνικής Οικονομίας το 1999. Ο στόχος του σχεδίου ήταν η παροχή χρηματοδότησης σε βαλκανικές χώρες για την ανάπτυξη, την συντήρηση ή την επισκευή διάφορων υποδομών στις βαλκανικές χώρες καθώς επίσης και να διευκολύνει τις ελληνικές ΑΞΕ στην περιοχή. Ο αρχικός σχεδιασμός προέβλεπε ότι το σχέδιο θα χρηματοδοτήσει δράσεις ύψους 550 εκατ. ευρώ για τη χρονική περίοδο 2002 - 2006 (Ν. 2996/28.3.2002), ωστόσο η περίοδος αυτή επεκτάθηκε μέχρι το 2011 ούτως ώστε οι λήπτριες χώρες να έχουν τη δυνατότητα να αξιοποιήσουν περαιτέρω τους πόρους του προγράμματος που τους αναλογούν (Ν. 3530/23.2.2007).

Σύμφωνα με το σχέδιο, η ΠΓΔΜ επρόκειτο να λάβει το 15,5% της συνολικής χρηματοδότησης του σχεδίου (ήτοι 74,8 εκατ. ευρώ). Η διμερής συμφωνία η οποία έθεσε το ρυθμιστικό πλαίσιο της χρηματοδότησης για την ΠΓΔΜ υπεγράφη το 2002 και προέβλεπε τους ακόλουθους άξονες προτεραιοτήτων: (α) την αναβάθμιση των υποδομών, ιδιαίτερα όσον αφορά τους τομείς της ενέργειας και των μεταφορών, (β) την προώθηση των ελληνικών επενδύσεων στην περιοχή, (γ) τον εκσυγχρονισμό των δημοσίων υπηρεσιών της ΠΓΔΜ και δομών της τοπικής αυτοδιοίκησης, (δ) την ενδυνάμωση των δημοκρατικών θεσμών της χώρας και την ενίσχυση του κράτους δικαίου και (ε) την εξισορρόπηση των οικονομικών ανισοτήτων στη χώρα. Η χρηματοδότηση προβλεπόταν να διατεθεί σε τρία διαφορετικά επίπεδα: σε επίπεδο

δημοσίων επενδύσεων και δημοσίων έργων, σε επίπεδο ιδιωτικών επενδύσεων και σε επίπεδο ταμείου μικρών έργων.

Όσον αφορά το πρώτο επίπεδο, δυο μεγάλα έργα επελέγησαν να χρηματοδοτηθούν: (α) η ανακατασκευή τμήματος του Πανευρωπαϊκού Διαδρόμου Χ μεταξύ των πόλεων Demir Karija - Udovo - Smokvica - Gevgelija (μήκους 33,2 χλμ.) προϋπολογισμού 170 εκατ. ευρώ, με συμμετοχή ΕΣΟΑΒ 50 εκατ. ευρώ και (β) το έργο SEELight (Southeast European Lambda Network Facility for Research and Education, Διαβαλκανική Δικτυακή Υποδομή Οπτικών Ινών για Έρευνα και Εκπαίδευση), δίκτυο οπτικών ινών υψηλών ταχυτήτων/διασύνδεση πανεπιστημιακών κοινοτήτων, προϋπολογισμού 2 εκατ. ευρώ και συμμετοχή ΕΣΟΑΒ 1,6 εκατ. ευρώ.

Στο επίπεδο των ιδιωτικών επενδύσεων επελέγησαν έξι προτάσεις συνολικού κόστους 9,7 εκατ. ευρώ με συμμετοχή ΕΣΟΑΒ 2,9 εκατ. ευρώ. Ενώ στο επίπεδο των μικρών έργων εγκρίθηκαν για χρηματοδότηση οκτώ προτάσεις για έργα συνολικού ύψους 0,36 εκατ. ευρώ. Αυτά ήταν έργα κοινωνικού κυρίως χαρακτήρα όπως για παράδειγμα προμήθεια κινητών σταθμών Πρώτων Βοηθειών στις πόλεις των Σκοπίων, του Μοναστηρίου και του Τετόβου, προμήθεια ιατρικών μηχανημάτων κ.α.

Παρά την βαρύνουσα σημασία την οποία προσέδιδαν στην υλοποίηση του σχεδίου τόσο η Ελλάδα όσο οι χώρες αποδέκτες, η πραγματοποίηση των έργων συνάντησε μεγάλες δυσκολίες όπως η αδυναμία της ελληνικής γραφειοκρατίας να διαχειριστεί την παρακολούθηση της πραγματοποίησης των έργων, η κακή συνεργασία μεταξύ των δυο ελληνικών υπουργείων¹⁵ που παρακολουθούσαν την πραγματοποίησή του και η κακή συνεργασία με τις διαχειριστικές αρχές των χωρών αποδεκτών (Sitaras, 2004: 22).

Κρίνοντας την αποτελεσματικότητα του ΕΣΟΑΒ ως προς το στόχο της ενίσχυσης της επιρροής της Ελλάδας στην ΠΓΔΜ, αυτή αποτιμάται ως αποτυχημένη. Η αποτίμηση αυτή έγκειται στο ότι παρά το γεγονός ότι η Ελλάδα δαπάνησε μεγάλα ποσά προκειμένου (μεταξύ άλλων) να βελτιώσει τις διμερείς σχέσεις, η περίοδος 2006 - 2011 (όπως αναφέρθηκε και σε προηγούμενο κεφάλαιο) χαρακτηρίστηκε από εξελίξεις οι οποίες επιδείνωσαν τις σχέσεις των δυο χωρών. Συνδέοντας τα ανωτέρω με το θεωρητικό υπόβαθρο της εργασίας, συμπεραίνεται ότι και στην περίπτωση του ΕΣΟΑΒ (όπως και στην περίπτωση του εμπάργκο) οι πολιτικές σχέσεις δεν επηρεάστηκαν από τις οικονομικές εξελίξεις.

¹⁵ Υπουργείο Εξωτερικών και Υπουργείο Εθνικής Οικονομίας

4.8 Σύνοψη της περιόδου 1991 - 2017

Στη μελέτη που προηγήθηκε, οικονομικές σχέσεις της Ελλάδας και ΠΓΔΜ αναλύθηκαν σε διακριτά χρονικά διαστήματα και συσχετίστηκαν με τις πολιτικές εξελίξεις που έλαβαν χώρα κατά τις περιόδους αυτές. Έχοντας κατά νου τα επιμέρους συμπεράσματα των εν λόγω περιόδων, τα ευρήματα του συνόλου της περιόδου 1991 - 2017 μπορεί να συνοψιστούν ως εξής:

Πρώτον, καθ' όλη την περίοδο από την ανεξαρτησία της ΠΓΔΜ ως σήμερα, η Ελλάδα αποτελεί ένας από τους σημαντικότερους εμπορικούς εταίρους της ΠΓΔΜ. Είναι ο κύριος προμηθευτής αγαθών στρατηγικής σημασίας ενώ η ελληνική αγορά αποτελεί μια σημαντική διέξοδο διάθεσης των εξαγωγίμων προϊόντων της ΠΓΔΜ. Η γεωγραφική εγγύτητα η οποία συνεπάγεται μειωμένα κόστη μεταφοράς, η θέση του λιμανιού της Θεσσαλονίκης και τα υπάρχοντα οδικά και σιδηροδρομικά δίκτυα διευκολύνουν το εξωτερικό εμπόριο της ΠΓΔΜ να διεξάγεται ευκολότερα με την Ελλάδα απ' ό,τι με άλλες χώρες (Tziampiris 2002: 219). Ομοίως και για την Ελλάδα, η οικονομική αλληλεπίδραση με την ΠΓΔΜ αποφέρει μεγάλα οφέλη στα οικονομικά της συμφέροντα. Οι εξαγωγές της Ελλάδας προς την ΠΓΔΜ είναι σε αξία μεγαλύτερες από τις ελληνικές εξαγωγές προς μεγάλες αγορές εντός της Ε.Ε. όπως π.χ. το Βέλγιο ή την Ολλανδία. Περαιτέρω, καθ' όλη την περίοδο 1991 - 2017, η ΠΓΔΜ αποτελεί μια από τις σπάνιες περιπτώσεις χωρών με τις οποίες η Ελλάδα διατηρεί εμπορικό πλεόνασμα επί σειρά ετών (Πίνακας 3).

Δεύτερον, τα τελευταία είκοσι και πλέον χρόνια, η Ελλάδα βρίσκεται στις υψηλότερες θέσεις των επενδυτών στην ΠΓΔΜ, έχοντας δημιουργήσει και διατηρώντας περισσότερες από 20.000 θέσεις εργασίας. Ως τουριστικός προορισμός, η Ελλάδα αποτελεί έναν από τους συνηθέστερους προορισμούς εξωτερικού για τους κατοίκους της ΠΓΔΜ. Αντίστοιχα, σπουδαία είναι και η σημασία της ΠΓΔΜ ως δεξαμενή προσέλκυσης τουριστών στην Ελλάδα, ιδιαίτερα για τις περιφέρειες της Κεντρικής Μακεδονίας, της Δυτικής Μακεδονίας και της Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης, τις οποίες κατά κύριο λόγο επιλέγουν οι πολίτες της ΠΓΔΜ ως τόπο διακοπών (Γραφείο ΟΕΥ Σκοπίων, 2018). Θα μπορούσε να πει κανείς ότι η ΠΓΔΜ ως οικονομικός χώρος αποτελεί το στρατηγικό βάθος της Ελλάδας, τη βαλκανική ενδοχώρα με την οποία η αυξημένη οικονομική αλληλεπίδραση είναι φυσικό επακόλουθο.

Πίνακας 3: Εμπορικό Ισοζύγιο ΠΓΔΜ - Ελλάδα (σε εκατ. USD), 1991 - 2017

έτος	εισαγωγές από την Ελλάδα	εξαγωγές στην Ελλάδα	ελληνικό πλεόνασμα	έτος	εισαγωγές από την Ελλάδα	εξαγωγές στην Ελλάδα	ελληνικό πλεόνασμα
1991	85,42	62,15	23,26	2005	297,72	313,15	-15,43
1992	48,96	38,71	10,25	2006	306,36	361,27	-54,90
1993	52,22	49,61	2,61	2007	416,24	424,65	-8,41
1994	23,50	12,72	10,78	2008	511,70	536,37	-24,67
1995	28,89	14,18	14,72	2009	441,86	291,65	150,21
1996	77,43	102,41	-24,98	2010	448,93	246,20	202,74
1997	130,06	98,98	31,07	2011	569,75	218,01	351,74
1998	112,88	83,16	29,71	2012	804,34	188,49	615,86
1999	164,55	85,86	78,69	2013	698,52	213,67	484,85
2000	201,60	84,11	117,49	2014	667,96	227,73	440,23
2001	184,63	101,13	83,50	2015	499,67	166,45	333,22
2002	237,88	116,95	120,93	2016	497,96	164,67	333,29
2003	300,58	180,40	120,18	2017	617,95	203,51	414,44
2004	282,64	228,76	53,88				

Πηγή: Κεντρική Τράπεζα της ΠΓΔΜ

Τρίτον, όσον αφορά την επιρροή της πολιτικής στις οικονομικές σχέσεις, αυτή είναι παραπάνω από εμφανής. Η περίοδος του εμπάργγο, επέφερε μεγάλη πτώση στις διμερείς οικονομικές συναλλαγές. Μια κίνηση με πολιτική αφετηρία δηλαδή επηρέασε σε σημαντικό βαθμό τις οικονομικές εξελίξεις. Το ίδιο συνέβη και με την Ενδιάμεση Συμφωνία. Η εξεύρεση μιας πολιτικής λύσης η οποία εξομάλυνε σε σημαντικό βαθμό τις σχέσεις των δυο χωρών, αποτέλεσε εφελκυστικό για την ισχυρή ανάπτυξη του διμερούς εμπορίου αγαθών και των επενδύσεων.

Τέταρτον, η επιρροή της οικονομίας στην πολιτικές σχέσεις των δυο χωρών είναι λιγότερο ισχυρή. Χαρακτηριστικά, η άσκηση της ελληνικής οικονομικής πίεσης στην ΠΓΔΜ δεν ήταν ικανή να ωθήσει την τελευταία σε υιοθέτηση των ελληνικών επιδιώξεων. Επιπροσθέτως, η παροχή ελληνικής οικονομικής βοήθειας και οι αυξημένες ροές στο διμερές εμπόριο και τις επενδύσεις δεν απέτρεψαν την αύξηση των πολιτικών εντάσεων. Πολλώ δε μάλλον, δεν οδήγησαν στη λύση του ονοματολογικού ζητήματος με αμοιβαίες υποχωρήσεις.

Σίγουρα, οι κυβερνήσεις των δυο χωρών λαμβάνουν σοβαρά υπόψη τον παράγοντα της οικονομικής ζημίας σε κάθε περίοδο πολιτικών εντάσεων. Η όποια αναμενόμενη ζημία όμως δεν εμπόδισε τις δυο χώρες να θυσιάσουν τα οφέλη της αυξημένης οικονομικής αλληλεπίδρασης προς όφελος της εξυπηρέτησης του πολιτικού τους συμφέροντος.

Θα μπορούσε κανείς να αντιτείνει, ότι η πλέον των δυο δεκαετιών αυξημένη οικονομική αλληλεπίδραση ήταν ένας σημαντικός παράγοντας που οδήγησε τις δυο χώρες στη σύναψη της Συμφωνίας των Πρεσπών. Το επιχείρημα αυτό ενδέχεται να εμπεριέχει ένα βαθμό ορθότητας υπό την έννοια ότι τα οικονομικά συμφέροντα των δυο χωρών άσκησαν πιέσεις προς επίλυση του ζητήματος. Δεν ήταν όμως ο κυρίαρχος παράγοντας. Όπως και στην περίπτωση της Ενδιάμεσης Συμφωνίας, έτσι και στη Συμφωνία των Πρεσπών, η εξεύρεση συμβιβαστικής λύσης είναι κυρίως συνισταμένη πολιτικών δυνάμεων και όχι πίεση εκ μέρους οικονομικών συμφερόντων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5: ΠΟΣΟΤΙΚΟΠΟΙΗΣΗ ΤΗΣ ΑΛΛΗΛΕΠΙΔΡΑΣΗΣ

Η μελέτη που πραγματοποιήθηκε στο προηγούμενο κεφάλαιο δημιουργεί μια σειρά από αναπάντητα ερωτήματα όσον αφορά τη συσχέτιση των διμερών οικονομικών σχέσεων Ελλάδας - ΠΓΔΜ και των μεταξύ τους πολιτικών εξελίξεων. Παρά το γεγονός ότι γίνεται αντιληπτή κάποιας μορφής επιρροή των πολιτικών εξελίξεων στην οικονομία (αλλά και το αντίστροφο), ο βαθμός στον οποίο η πολιτική επηρεάζει την οικονομία παραμένει ασαφής. Προκειμένου να συγκεκριμενοποιήσουμε τη μεταξύ τους συσχέτιση θα χρησιμοποιήσουμε ένα οικονομετρικό μοντέλο το οποίο θα δώσει απτά αποτελέσματα για τη σημασία του ονοματολογικού ζητήματος στις διμερείς οικονομικές σχέσεις.

5.1 Η δημιουργία του μοντέλου

Το μοντέλο της αλληλεπίδρασης οικονομικών πολιτικών σχέσεων Ελλάδας - ΠΓΔΜ θα πρέπει να λαμβάνει υπόψη του μια σειρά από προϋποθέσεις. Πρώτον, να προσδιορίζεται ο τρόπος με τον οποίο ποσοτικοποιείται η διμερής οικονομική δραστηριότητα, δεύτερον να προσδιορίζεται ο τρόπος ποσοτικοποίησης των διμερών πολιτικών σχέσεων και τρίτον να λαμβάνονται υπόψη εξωγενείς παράγοντες επιρροής των εξελίξεων. Έτσι, το μοντέλο θα πρέπει να είναι της μορφής:

$$\text{Οικονομικές σχέσεις} = \alpha_0 + \alpha_i * \text{Πολιτικές σχέσεις} + \alpha_i * \text{Εξωγενείς Παράγοντες}_i + \varepsilon_i$$

Ως προς την ποσοτικοποίηση των οικονομικών σχέσεων, η απάντηση είναι μάλλον απλή. Θα χρησιμοποιηθούν οι κύριοι πυλώνες ανάλυσης των προηγούμενων κεφαλαίων ήτοι (α) αξία διμερούς εμπορίου, (β) απόθεμα ελληνικών ΑΞΕ στην ΠΓΔΜ και (γ) αριθμός επισκέψεων πολιτών της ΠΓΔΜ στην Ελλάδα.

Η αριθμητική απεικόνιση των πολιτικών διμερών σχέσεων αποτελεί πολύ δυσκολότερο εγχείρημα, διότι οι διμερείς πολιτικές σχέσεις είναι δύσκολο να προσεγγιστούν με βάση μη ποιοτικούς δείκτες. Διακρίνεται από την μέχρι στιγμής βιβλιογραφία το έργο του Pollins (1989), ο οποίος προκειμένου να μελετήσει την επίδραση των πολιτικών εντάσεων μεταξύ κρατών στον όγκο του μεταξύ τους εμπορίου χρησιμοποίησε τα δεδομένα της βάσης δεδομένων Conflict and Peace¹⁶. Πρόκειται για

¹⁶ Conflict and Peace Data Bank

τη χρήση συντελεστών βαρύτητας για διάφορα διπλωματικά συμβάντα μεταξύ δυο χωρών. Η βάση αυτή τροποποιήθηκε από τον Goldstein, (1992), προκειμένου να απεικονίζει μια πιο ρεαλιστική αριθμητική απεικόνιση της βαρύτητας των πολιτικών εξελίξεων στις διμερείς πολιτικές σχέσεις δυο κρατών.

Ουσιαστικά πρόκειται για μια κλίμακα, η οποία κωδικοποιεί συμβάντα μεταξύ δυο χωρών μεταξύ του - 10 (για μέγιστη ζημία στις διμερείς σχέσεις) ως +8,3 (μέγιστη καλυτέρευση των διμερών σχέσεων). Έτσι για παράδειγμα το συμβάν της διακοπής των διπλωματικών σχέσεων βαθμολογείται με συντελεστή βαρύτητας -7 ενώ το συμβάν της υπόσχεσης υλικής βοήθειας με + 5,2. Αναλυτικά η «κλίμακα Goldstein» περιγράφεται στο παράρτημα Β. Έχοντας λοιπόν κατά νου τα ως άνω, θα δημιουργήσουμε μια δική μας κλίμακα Goldstein με τα πολιτικά γεγονότα των διμερών σχέσεων Ελλάδας και ΠΓΔΜ από το 1991 ως το 2017.

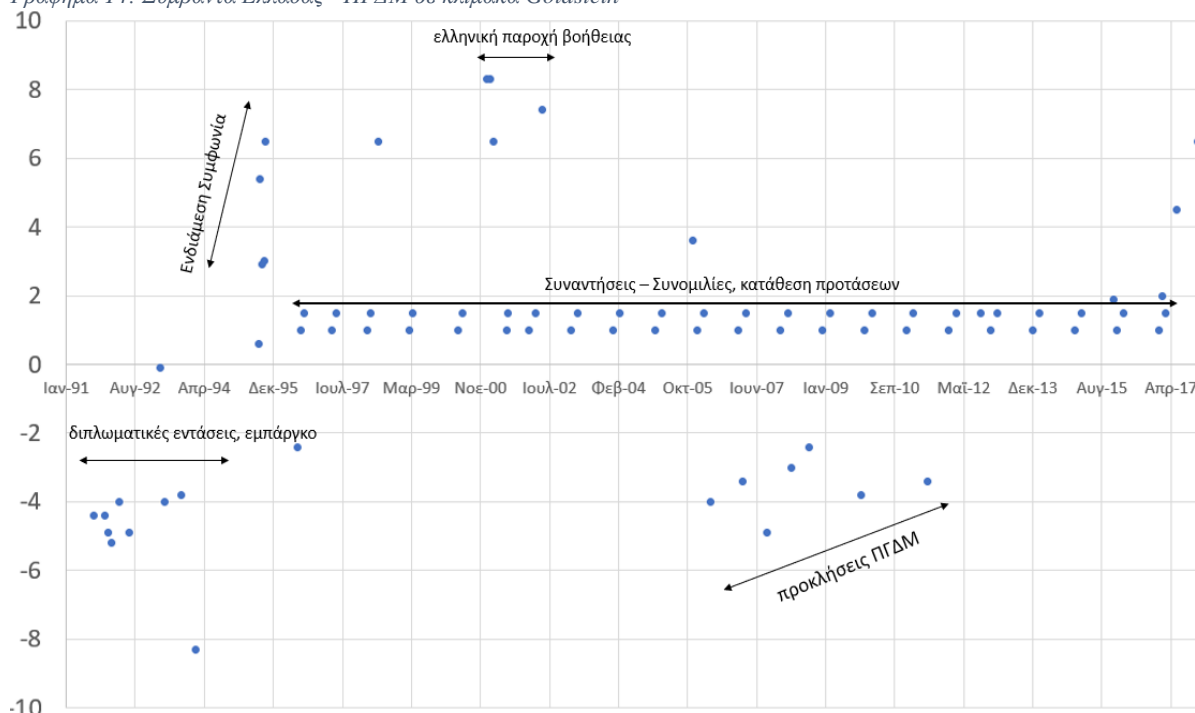
5.2 Μεταβλητές και δεδομένα

Ως εξαρτημένες μεταβλητές του μοντέλου θα χρησιμοποιηθούν οι εξής: TrdVol, μεταβλητή η οποία απεικονίζει το άθροισμα της αξίας των συναλλαγών του διμερούς εμπορίου αγαθών μεταξύ Ελλάδας και ΠΓΔΜ σε εκατ. USD, FDI το απόθεμα των ελληνικών επενδύσεων στην ΠΓΔΜ μετρούμενο επίσης σε εκατ. USD και NoTrs, ο αριθμός των επισκεπτών από την ΠΓΔΜ προς την Ελλάδα. Τα δεδομένα για τις μεταβλητές αυτές προέρχονται από την Παγκόσμια Τράπεζα και την Κεντρική Τράπεζα της ΠΓΔΜ για την περίοδο 1991 - 2017. Αποτελούν τις κύριες συνιστώσες της θεωρητικής ανάλυσης που έγινε στο προηγούμενο κεφάλαιο.

Οι διακυμάνσεις αυτές των διμερών οικονομικών σχέσεων θα συσχετιστούν με την εξέλιξη των διμερών πολιτικών σχέσεων. Η ποσοτικοποίηση των διμερών πολιτικών σχέσεων Ελλάδας ΠΓΔΜ απεικονίζεται στη μεταβλητή Relations, η οποία αποτελείται από μια αριθμητική τιμή για κάθε έτος από το 1991 ως το 2017, η οποία αποτελεί το άθροισμα των συντελεστών βαρύτητας των σημαντικότερων πολιτικών γεγονότων κάθε έτους. Έτσι για παράδειγμα, τα πρώτα χρόνια 1991 - 1995 αναμένουμε η τιμή αυτή να είναι αρνητική αντικατοπτρίζοντας τις αρνητικές εξελίξεις των διπλωματικών συμβάντων στον απόηχο της ανεξαρτησίας της ΠΓΔΜ και του ελληνικού εμπάργκο. Αναμένουμε ο δείκτης να περνά σε θετικές τιμές στον απόηχο της υπογραφής της Ενδιάμεσης Συμφωνίας. Η συνέχιση των συνομιλιών καθ' όλη τη διάρκεια της περιόδου 1996 - 2017 αναμένουμε να οδηγήσει σε μια συνεχή βελτίωση της τιμής των διμερών

πολιτικών σχέσεων η οποία αυξάνεται στον απόηχο των διαπραγματεύσεων της Συμφωνίας των Πρεσπών. Τα σημαντικότερα γεγονότα των διμερών πολιτικών εξελίξεων που μας οδήγησαν στη συμπλήρωση των τιμών της μεταβλητής Relations παρουσιάζονται στο Παράρτημα Β (Πίνακας 8). Στο παρακάτω γράφημα απεικονίζεται η τάση της μεταβλητής καθώς επίσης και σημεία καμπής.

Γράφημα 14: Συμβάντα Ελλάδα - ΠΓΔΜ σε κλίμακα Goldstein

Επιχειρώντας να απομονώσουμε τη σημασία της αλληλεπίδρασης διμερών οικονομικών και πολιτικών σχέσεων θα χρησιμοποιήσουμε μια σειρά από τρίτες ανεξάρτητες, μεταβλητές. Η πρώτη εξ' αυτών είναι η μεταβλητή GDP, η οποία αναφέρεται στο ΑΕΠ της ΠΓΔΜ. Κατ' αρχάς αποτελεί αξίωμα της θεωρίας των διεθνών οικονομικών σχέσεων ότι οι εισαγωγές μιας χώρας σχετίζονται άμεσα με το ΑΕΠ της. Δεύτερον, η εξέλιξη του ΑΕΠ της ΠΓΔΜ εμπεριέχει τη συσχέτιση και άλλων εξωγενών παραγόντων όπως για παράδειγμα ο εμφύλιος πόλεμος, η οικονομική αστάθεια των πρώτων χρόνων της ανεξαρτησίας της ΠΓΔΜ κλπ. Η μεταβλητή αυτή μετράται σε εκατ. USD από το 1991 ως το 2017 και τα δεδομένα προέρχονται από τη βάση δεδομένων της Παγκόσμιας Τράπεζας.

Επιπροσθέτως, ορμώμενοι από το έργο των Κιτωνάκη και Κόντη (2006), (οι οποίοι επιχειρήσαν να προσδιορίσουν τους παράγοντες επιρροής των ελληνικών ΑΞΕ στα Βαλκάνια) ενσωματώνουμε τρεις ακόμη εξωγενείς μεταβλητές. Πρώτον, τη

μεταβλητή *Openness*, η οποία αντιπροσωπεύει το πόσο ανοικτή είναι η οικονομία της ΠΓΔΜ στο διεθνές εμπόριο. Μετράται ως το ποσοστό του εξωτερικού εμπορίου αγαθών και υπηρεσιών προς το ΑΕΠ της χώρας. Τα δεδομένα προέρχονται από τη βάση δεδομένων της Παγκόσμιας Τράπεζας. Δεύτερον, τη μεταβλητή *Transition*, η οποία αντιπροσωπεύει την πρόοδο της ΠΓΔΜ όσον αφορά τη δημιουργία μιας ελεύθερης αγοράς. Τα δεδομένα προέρχονται από τους δείκτες της Ευρωπαϊκής Τράπεζας Ανάπτυξης και Ανασυγκρότησης. Τρίτον, τη μεταβλητή *Energy*, η οποία αντιπροσωπεύει την κατά κεφαλήν καταναλισκόμενη ενέργεια προκειμένου να λάβουμε υπόψη μας την επίπτωση της ποιότητας των υποδομών της ΠΓΔΜ στις διμερείς οικονομικές σχέσεις με την Ελλάδα.

Τέλος, ενσωματώνουμε τη δυαδική μεταβλητή *Crs*, η οποία αντιπροσωπεύει έτη κατά τα οποία υπάρχει σημαντική εξωτερική επιρροή στις διμερείς σχέσεις (οικονομική κρίση στην Ελλάδα, εμφύλιος στην ΠΓΔΜ και κανονισμοί Schengen). Όπως έγινε κατανοητό στο προηγούμενο κεφάλαιο η οικονομική κρίση προκάλεσε κάποιες αναταράξεις στις διμερείς οικονομικές σχέσεις. Το σύνολο της βάσης δεδομένων που χρησιμοποιείται παρατίθεται στο Παράρτημα Β (Πίνακας 10). Καταλήγουμε λοιπόν στις ακόλουθες εξισώσεις παλινδρομήσεων:

$$TrdVol = \alpha_0 + \alpha_1 * Relations + \alpha_2 * GDP + \alpha_3 * Energy + \alpha_4 * Transition + \alpha_5 * Openness + \alpha_6 * Crs + \varepsilon$$

$$FDI = \alpha_0 + \alpha_1 * Relations + \alpha_2 * GDP + \alpha_3 * Energy + \alpha_4 * Transition + \alpha_5 * Openness + \alpha_6 * Crs + \varepsilon$$

$$NoTrs = \alpha_0 + \alpha_1 * Relations + \alpha_2 * GDP + \alpha_3 * Energy + \alpha_4 * Transition + \alpha_5 * Openness + \alpha_6 * Crs + \varepsilon$$

Αναμένεται οι συντελεστές α_1 ως α_5 να έχουν θετικό πρόσημο ενώ ο α_6 αρνητικό (αρνητική επίδραση της κρίσης). Αναμένεται επίσης μεγάλη στατιστική σημαντικότητα στο α_2 . Κυρίαρχη όμως είναι η σπουδαιότητα της στατιστικής σημαντικότητας του α_1 . Αυτή θα καθορίσει και την απάντηση του ερευνητικού μας ερωτήματος. Σε ποιο βαθμό οι διμερείς οικονομικές σχέσεις επηρεάζονται από τις πολιτικές σχέσεις; Οι παλινδρομήσεις που ακολουθούν γίνονται με τη μέθοδο των ελαχίστων τετραγώνων (Ordinary Least Squares, OLS).

5.3 Παλινδρομήσεις και αποτελέσματα

Τα αποτελέσματα των παλινδρομήσεων δείχνουν να επιβεβαιώνουν σε μεγάλο βαθμό τα συμπεράσματα της θεωρητικής ανάλυσης. Ο παρακάτω Πίνακας 4 δείχνει τα αποτελέσματα των παλινδρομήσεων. Τόσο, η συνολική αξία του διμερούς εμπορίου όσο και το απόθεμα των ελληνικών ΑΞΕ στην ΠΓΔΜ φαίνεται να επηρεάζεται σημαντικά από τις διμερείς πολιτικές σχέσεις. Μάλιστα, η στατιστική σημαντικότητα της μεταβλητής των διμερών πολιτικών σχέσεων φαίνεται να επηρεάζει σε μεγαλύτερο βαθμό τις διμερείς οικονομικές σχέσεις από άλλες παραμέτρους όπως η ποιότητα των υποδομών ή το γεγονός ότι η ΠΓΔΜ είναι μια οικονομία σε φάση μετάβασης. Ο παράγοντας της κρίσης δεν φαίνεται να έχει καμιά στατιστικά σημαντική επίδραση στις διμερείς οικονομικές σχέσεις ενώ η παράμετρος του πόσο ανοικτή είναι η οικονομία της ΠΓΔΜ δεν έχει καμιά επίδραση στον όγκο του διμερούς εμπορίου παρά μόνο στο απόθεμα των ελληνικών ΑΞΕ. Οι συντελεστές $\alpha_1 - \alpha_5$ είναι θετικοί όπως αναμενόταν.

Η παλινδρόμηση με τον αριθμό των τουριστών ως εξαρτημένη μεταβλητή δε φαίνεται να δίνει αποτελέσματα αξία μελέτης. Το γεγονός αυτό μπορεί να ερμηνευτεί με δυο τρόπους. Πρώτον, ο μικρός αριθμός των παρατηρήσεων που οφείλεται σε ανυπαρξία επεξεργασμένων στοιχείων για την περίοδο 2008 - 2012 δεν είναι ικανός να δώσει ένα ικανό δείγμα για την εισαγωγή του σε οικονομετρικό μοντέλο. Δεύτερον, ο αριθμός των τουριστών ίσως να μην είναι τελικά ο πλέον κατάλληλος δείκτης για τη μελέτη του εμπορίου των υπηρεσιών. Μια μελλοντική έρευνα θα μπορούσε να εντάξει σε ένα παρόμοιο μοντέλο των αριθμό των διασυννοριακών διελεύσεων αντί του αριθμού των τουριστών, εφόσον τα στοιχεία αυτά υπάρχουν είναι διαθέσιμα στο κοινό.

Πίνακας 4: Αποτελέσματα παλινδρομήσεων

	ανεξάρτητες μεταβλητές							R ² [N]
	Relations	GDP	Energy	Transition	Openness	Crs	α_0	
TrdVol	3,852 (0,009) ^c	57,412 (0,000) ^a	0,722 (0,014) ^c	46,768 (0,502)	0,577 (0,708)	- 48,2 (0,346)	- 1078 (0,004)	0,92 [27]
FDI	2,955 (0,004) ^b	52,629 (0,001) ^a	0,414 (0,037) ^c	10,015 (0,139)	0,024 (0,015) ^b	- 32,58 (0,353)	- 688 (0,037)	0,94 [26]

εξαρτημένες μεταβλητές	ανεξάρτητες μεταβλητές							R ² [N]
	Relations	GDP	Energy	Transition	Openness	Crs	α ₀	
NoTrs	392,39 (0,883)	109295 (0,026) ^c	-1015,2 (0,108)	-189887,1 (0,532)	-400,89 (0,930)	-30935 (0,645)	162,4k (0,125)	0,94 [15]

Παλινδρομήσεις με τη μέθοδο των ελαχίστων τετραγώνων. (a) Επίπεδο στατιστικής σημαντικότητας 99%, (b) Επίπεδο στατιστικής σημαντικότητας 95%, (c) Επίπεδο στατιστικής σημαντικότητας 90%. Εντός των παρενθέσεων βρίσκονται οι τιμές p - value. N: αριθμός παρατηρήσεων παλινδρόμησης.

Η σημασία καθαρά οικονομικών παραμέτρων στη διαμόρφωση των διμερών οικονομικών σχέσεων Ελλάδας - ΠΓΔΜ παραμένει αδιαμφισβήτητη. Αυτό φαίνεται ξεκάθαρα από τη στατιστική σημαντικότητα της επίδρασης του ΑΕΠ της ΠΓΔΜ στα μεγέθη των διμερών οικονομικών μεταβλητών. Συμπερασματικά ωστόσο, η ρεαλιστική θεώρηση της διεθνούς πολιτικής οικονομίας μοιάζει να επιβεβαιώνεται από τη μελέτη περίπτωσης Ελλάδας και ΠΓΔΜ. Οι πολιτική μοιάζει να επηρεάζει τις οικονομικές συναλλαγές των δυο χωρών και όχι το αντίστροφο. Η φιλελεύθερη θεώρηση της διάκρισης πολιτικής και οικονομίας ως δυο αυτόνομων σφαιρών δε φαίνεται να επιβεβαιώνεται από το συγκεκριμένο παράδειγμα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6: ΟΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ ΤΗΣ ΣΥΜΦΩΝΙΑΣ ΤΩΝ ΠΡΕΣΠΩΝ

Οποιαδήποτε μελέτη των διμερών οικονομικών σχέσεων Ελλάδας - ΠΓΔΜ θα ήταν ημιτελής αν δεν λάμβανε υπόψη τις δυνητικές οικονομικές επιπτώσεις της Συμφωνίας των Πρεσπών¹⁷. Οι έντονες διαπραγματεύσεις οι οποίες ξεκίνησαν στις αρχές του 2017 μεταξύ των κυβερνήσεων των δυο χωρών κατέληξαν στην υπογραφή της Συμφωνίας στις 13 Ιουνίου 2018. Μετά το πέρας του δημοψηφίσματος στην ΠΓΔΜ και την θέση εις πέρας της συνταγματικής αναθεώρησης της, η κύρωση και τελική εφαρμογή της εναπόκειται στην κρίση της Βουλής των Ελλήνων.

Το περιεχόμενο της Συμφωνίας διαιρείται σε δυο μέρη. Το πρώτο μέρος αποτελείται από οκτώ άρθρα τα οποία επικεντρώνονται κυρίως στις λεπτομέρειες και τη διαδικασία επίλυσης του ονοματολογικού ζητήματος και την πλήρη ομαλοποίηση των διμερών πολιτικών σχέσεων. Ένα ειδικό θέμα διμερούς οικονομικού ενδιαφέροντος που εμπεριέχεται στο άρθρο 1, παρ. 3, εδάφιο θ του πρώτου μέρους της Συμφωνίας είναι η ρύθμιση θεμάτων εμπορικών ονομασιών, εμπορικών σημάτων και επωνυμιών (commercial names, trademarks and brand names). Το δεύτερο μέρος της αποτελείται από δώδεκα άρθρα τα οποία ρυθμίζουν λεπτομέρειες εμβάθυνσης της συνεργασίας σε διάφορους τομείς. Ειδικότερα δε, στα άρθρα 13 και 14 γίνεται αναφορά στην εμβάθυνση της διμερούς οικονομικής συνεργασίας. Παρόμοιες διατάξεις προέβλεπε και η Ενδιάμεση Συμφωνία του 1995. Ως εκ τούτου, η μελέτη των οικονομικών επιπτώσεων της Συμφωνίας των Πρεσπών στις διμερείς οικονομικές σχέσεις Ελλάδας - ΠΓΔΜ μπορούν να αναλυθούν σε δυο διαστάσεις: Πρώτον, σε οικονομικές επιπτώσεις της ευρύτερης πολιτικής συνεννόησης και της επίλυσης του ονοματολογικού ζητήματος και δεύτερον στη διάσταση της εμβάθυνσης της συνεργασίας σε τομείς πέραν του πολιτικού. Τέλος, ειδική μελέτη θα πρέπει να γίνει όσον αφορά στις εμπορικές ονομασίες.

¹⁷ [Συμφωνία των Πρεσπών, ολόκληρο το κείμενο](#)

6.1 Οικονομικές συνέπειες που απορρέουν από την ευρύτερη πολιτική συνεννόηση

Η άρση των πολιτικών εμποδίων και η μείωση των εντάσεων στις διμερείς πολιτικές σχέσεις αναμένεται να επηρεάσει προς το καλύτερο τις διμερείς οικονομικές σχέσεις Ελλάδας - ΠΓΔΜ. Στη συζήτηση που προηγήθηκε στο Κεφάλαιο 4, κατέστη εμφανής ο βαθμός στον οποίο οι διμερείς οικονομικές σχέσεις της Ελλάδας με την ΠΓΔΜ επηρεάζονται από τις πολιτικές εντάσεις και πιο συγκεκριμένα από την επίλυση του ονοματολογικού ζητήματος. Ειδικότερα, η εμπειρία του εμπάργκο καθώς επίσης και η εξέλιξη των διμερών οικονομικών σχέσεων από την υπογραφή της Ενδιάμεσης Συμφωνίας και έπειτα αποτελούν χρήσιμα παραδείγματα για την πρόβλεψη της αναμενόμενης εξέλιξης των οικονομικών σχέσεων Ελλάδας - ΠΓΔΜ μετά τη Συμφωνία των Πρεσπών. Έχοντας καταλήξει στο συμπέρασμα ότι οι διμερείς οικονομικές σχέσεις επηρεάζονται σε σημαντικό βαθμό από τις πολιτικές εξελίξεις ανάμεσα στις δυο χώρες, τελική επίλυση του ονοματολογικού ζητήματος θα άρει τους όποιους δισταγμούς ανάμεσα στις επιχειρηματικές κοινότητες των δυο χωρών για περαιτέρω ανάπτυξη των οικονομικών δεσμών.

Μια ενδιαφέρουσα πτυχή της Συμφωνίας βρίσκεται στις διατάξεις του άρθρου 12 (σελ 12 - 13 της Συμφωνίας), το οποίο προβλέπει την θέσπιση Ανώτατου Συμβουλίου Συνεργασίας για την προώθηση και την αναβάθμιση της συνεργασίας των δυο μερών καθώς επίσης και την τυχόν αντιμετώπιση ζητημάτων που προκύπτουν ως απόρροια της Συμφωνίας. Περαιτέρω, μέσω του παρόντος άρθρου ενισχύεται η ανάπτυξη διαύλων επικοινωνίας μεταξύ τοπικών κοινωνιών. Παρατηρείται λοιπόν από τις συγκεκριμένες διατάξεις μια πτυχή επιρροής της οικονομίας στην πολιτική. Όπως αναφέρθηκε στο εισαγωγικό κεφάλαιο «οι χώρες με αυξημένη οικονομική αλληλεπίδραση τείνουν να αναπτύσσουν κανάλια επικοινωνίας για την άμβλυνση των όποιων διαφορών σε πολιτικό επίπεδο». Η αιτία των διατάξεων του συγκεκριμένου άρθρου θα μπορούσε να αναζητηθεί σε άνω των δυο δεκαετιών αυξημένη οικονομική αλληλεπίδραση.

Στην εκτίμηση ότι η επίλυση του ονοματολογικού ζητήματος θα οδηγήσει σε αυξημένη οικονομική αλληλεπίδραση μεταξύ Ελλάδας και ΠΓΔΜ καταλήγει και η Ευρωπαϊκή Τράπεζα Ανασυγκρότησης και Ανάπτυξης. Στα πλαίσια ενός περιφερειακού και επιχειρηματικού φόρουμ στο Bled της Σλοβενίας το Σεπτέμβριο του 2018, ο αντιπρόεδρος της Τράπεζας Pierre Heilbronn δήλωσε ότι «*τυχόν διευθέτηση θα «ξεκλειδώσει» πολλά έργα, αφού οι δύο πλευρές επιδιώκουν να μεταφράσουν μια πολιτική*

επιτυχία σε πολύ συγκεκριμένες επενδύσεις, ενώ παράλληλα θα αυξηθεί το ενδιαφέρον και άλλων επενδυτών»¹⁸

Επιπροσθέτως, μέσω της παρούσας Συμφωνίας η Ελλάδα δεσμεύεται να σταματήσει να προβάλλει προσκόμματα όσον αφορά την ένταξη της ΠΓΔΜ σε διεθνείς οργανισμούς όπως το ΝΑΤΟ και η Ε.Ε. Η ενταξιακή διαδικασία της ΠΓΔΜ στους οργανισμούς αυτούς αποτελούσε σε όλη την ιστορία των διμερών σχέσεων των δυο χωρών μόνιμη πηγή έντασης. Η ένταση αυτή με την παρούσα Συμφωνία αναμένεται να εκλείψει. Ειδικότερα δε, το οικονομικό όφελος της Ελλάδας και οι γενικότερες επιπτώσεις μιας πιθανής ένταξης της ΠΓΔΜ στην Ε.Ε. συζητείται εκτενέστερα στο επόμενο κεφάλαιο.

¹⁸ Πηγή: Αθηναϊκό - Μακεδονικό Πρακτορείο Ειδήσεων,
<https://amna.gr/macedonia/article/291100/EBRDPerissoteres-ependuseis-se-Ellada-pGDM-meta-tin-epilusi-tou-onomatologikou>

6.2 Οικονομικές συνέπειες των προβλέψεων εμβάθυνσης της οικονομικής συνεργασίας

Είναι σαφές ότι η Συμφωνία των Πρεσπών αποτελεί συμφωνία πρωτίστως πολιτικής και όχι οικονομικής φύσης. Παρά ταύτα, ένα μεγάλο μέρος της Συμφωνίας περιέχει διατάξεις οι οποίες θεσπίζουν το πλαίσιο μιας ευρύτερης διμερούς συνεργασίας σε πολλαπλά επίπεδα όπως για παράδειγμα η ενέργεια, η προστασία του περιβάλλοντος, των μεταφορών κλπ.. Εξαιρετικό ενδιαφέρον όμως - τόσο για το ευρύτερο πλαίσιο των διμερών οικονομικών σχέσεων γενικότερα όσο και τα ελληνικά οικονομικά συμφέροντα ειδικότερα - παρουσιάζουν οι διατάξεις περί εμβάθυνσης της διμερούς συνεργασίας στο οικονομικό επίπεδο.

Οι διατάξεις των άρθρων περί εμβάθυνσης της διμερούς συνεργασίας σε οικονομικό επίπεδο είτε επαναλαμβάνουν το περιεχόμενο των αντίστοιχων άρθρων της Ενδιάμεσης Συμφωνίας είτε το συμπληρώνουν, το διανθίζουν, το επεξηγούν και το αναπτύσσουν περαιτέρω. Το συμπέρασμα περί εξυπηρέτησης (ή μη) του ελληνικού οικονομικού συμφέροντος έγκειται στο συμπληρωματικό αυτό περιεχόμενο.

Πιο συγκεκριμένα, το άρθρο 13 της Συμφωνίας αναφέρεται στην τήρηση των προβλεπόμενων σχετικά με τη Σύμβαση του ΟΗΕ για το Δίκαιο της Θάλασσας (1982) που απορρέουν από το γεγονός ότι η ΠΓΔΜ είναι ένα περικλειστο κράτος. Το άρθρο αυτό ουσιαστικά τίθεται προκειμένου η Ελλάδα να μην παραβιάσει τα δικαιώματα πρόσβασης της ΠΓΔΜ προς και από τη θάλασσα και την ελευθερία διέλευσης αγαθών (Άρθρο 125 Σύμβασης ΟΗΕ για το δίκαιο της Θάλασσας, Μέρος Χ). Το περιεχόμενο του άρθρου 13 της Συμφωνίας των Πρεσπών είναι πανομοιότυπο με το άρθρο 12 της Ενδιάμεσης Συμφωνίας.

Το άρθρο 14 της Συμφωνίας ωστόσο περιλαμβάνει αρκετές νέες προβλέψεις. Περιλαμβάνει εν πολλοίς το περιεχόμενο των άρθρων 14 - 16 της Ενδιάμεσης Συμφωνίας εντάσσοντας ωστόσο πολλές νέες διατάξεις επεξηγηματικού ή συμπληρωματικού χαρακτήρα. Ειδικότερα, οι παράγραφοι 2 και 3 του άρθρου 14 κάνουν ευθεία αναφορά σε *«λήψη όλων των απαραίτητων μέτρων προστασίας»* διμερών επενδύσεων καθώς επίσης και σε *«απαγόρευση επιβολής προσκομμάτων στη μετακίνηση αγαθών και ανθρώπων»* μεταξύ των δυο κρατών σύμφωνα με το Διεθνές Δίκαιο. Οι διατάξεις αυτές δεν υπήρχαν στην Ενδιάμεση Συμφωνία. Η νομική δεσμευτικότητα των διατάξεων αυτών κρίνεται ως άκρως σημαντική για τα ελληνικά οικονομικά συμφέροντα. Το γεγονός ότι στις διμερείς επενδύσεις μεταξύ Ελλάδας - ΠΓΔΜ, το σύνολο σχεδόν των ΑΞΕ αφορά

ελληνικές επενδύσεις στην ΠΓΔΜ, η ένταξη ρήτρας νομικής προστασίας των επενδύσεων αναμένεται να δράσει ως καταλύτης για την περαιτέρω ανάπτυξη του ελληνικού κεφαλαίου στην ΠΓΔΜ. Η παραδοχή αυτή έγκειται στο γεγονός ότι ένα πιο ασφαλές θεσμικό πλαίσιο το οποίο κατοχυρώνει την προστασία των συναλλαγών αναμένεται να περιορίσει ενδεχόμενους ενδοιασμούς Ελλήνων επιχειρηματιών προκειμένου να δραστηριοποιηθούν στην ΠΓΔΜ και να επαναπατρίσουν τα κέρδη της επένδυσής τους. Παράλληλα, οι ήδη δραστηριοποιηθείσες ελληνικές επιχειρήσεις στην ΠΓΔΜ περιορίζοντας τον κίνδυνο ενός ασταθούς θεσμικού πλαισίου θα έχουν τη δυνατότητα να επεκτείνουν την επένδυσή τους. Η ένταξη των διατάξεων αυτών στη Συμφωνία των Πρεσπών αποτιμάται ως μια άκρως θετική εξέλιξη για την εξυπηρέτηση των ελληνικών οικονομικών συμφερόντων.

6.3 Ζητήματα χρήσης εμπορικών σημάτων και ονομασιών

Το ζήτημα των εμπορικών ονομασιών είναι ύψιστης σημασίας για τις διμερείς εμπορικές σχέσεις Ελλάδας - ΠΓΔΜ αλλά και για την ελληνική οικονομία ειδικότερα. Μια σειρά από ελληνικά επιχειρήσεις (με σημαντική μάλιστα εξαγωγική δραστηριότητα) χρησιμοποιούν ΠΟΠ ή Γεωγραφικές Ενδείξεις με το χρήση του όρου «Μακεδονία» για τα προϊόντα τους. Το πρόβλημα έγκειται στο δικαίωμα χρήσης της ονομασίας «Μακεδονία», «μακεδονικός» ή παραγών τους σε ετικέτες προϊόντων των δυο χωρών μετά τη Συμφωνία.

Η Ελλάδα έχει κατοχυρώσει (μόνον όσον αφορά την παραγωγή κρασιών) την Γεωγραφική Ένδειξη «Μακεδονία» σύμφωνα με τον κανονισμό 1234/2007, όπως αντικαταστάθηκε με τον κανονισμό 1308/2013 της Ευρωπαϊκής Επιτροπής.

Το άρθρο 1, παρ. 3, εδάφιο 3 της Συμφωνίας αναφέρει: *«Σε σχέση με τα προαναφερόμενα όνομα και ορολογίες στις εμπορικές ονομασίες (commercial names), τα εμπορικά σήματα και τις επωνυμίες (trademarks and brand names), τα Μέρη συμφωνούν να υποστηρίξουν και να ενθαρρύνουν τις επιχειρηματικές κοινότητες τους να θεσμοθετήσουν έναν ειλικρινή, δομημένο και με καλή πίστη διάλογο, στο πλαίσιο του οποίου θα επιδιώξουν και θα βρουν αμοιβαίως αποδεκτές λύσεις στα θέματα που πηγάζουν από τις εμπορικές ονομασίες (commercial names), τα εμπορικά σήματα και τις επωνυμίες (trademarks and brand names), και όλα τα σχετικά ζητήματα σε διμερές και διεθνές επίπεδο. Για την υλοποίηση των προαναφερόμενων προνοιών, θα δημιουργηθεί μια διεθνής ομάδα ειδικών η οποία θα αποτελείται από εκπροσώπους των δύο κρατών στο πλαίσιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΕΕ) με την κατάλληλη συνεισφορά των Ηνωμένων Εθνών και του ΔΟΤ. Αυτή η ομάδα ειδικών θα συγκροτηθεί εντός του 2019 και θα ολοκληρώσει την εργασία της εντός τριών ετών. Τίποτα στο άρθρο 1 (3) (θ) δεν θα επηρεάζει την παρούσα εμπορική χρήση μέχρις ότου εξευρεθεί αμοιβαία συμφωνία, όπως προβλέπεται σε αυτό το υπό-τμήμα».*

Από την τελευταία πρόταση του ανωτέρω εδαφίου συνάγεται ότι όλες οι ελληνικές επιχειρήσεις οι οποίες χρησιμοποιούν την ένδειξη ή την ονομασία «Μακεδονία» δε διατρέχουν κίνδυνο μέχρις ότου η ειδική ομάδα ειδικών καταλήξει σε συμφωνία.

Ωστόσο, ο εφησυχασμός ωστόσο δε μπορεί παρά να είναι βραχυπρόθεσμος. Πρώτον, θα πρέπει κανείς να αναμένει ότι με την εφαρμογή της Συμφωνίας των Πρεσπών, τα προϊόντα της ΠΓΔΜ θα μπορούν να διεκδικήσουν κατ' ελάχιστο την

κατοχύρωση της Γεωγραφικής Ένδειξης «Βόρεια Μακεδονία». Δεύτερον, είναι μάλλον δύσκολο να αποδοθεί η αποκλειστική χρήση του όρου «Μακεδονία» στις ελληνικές επιχειρήσεις και τα ελληνικά προϊόντα. Το γεγονός της όποιας αλλαγής της ένδειξης των ελληνικών προϊόντων και ειδικότερα των εξαγόμενων, αποτελεί πραγματικό κίνδυνο για την ελληνική οικονομία διότι έχουν συνδέσει τις πωλήσεις τους με το συγκεκριμένο brand name. Η εγκατάλειψη ή αλλαγή του θα θέσει σε κίνδυνο τις διεθνείς πωλήσεις των προϊόντων αυτών.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7: Η ΔΙΑΣΤΑΣΗ ΤΗΣ Ε.Ε.

Η θέση της Ελλάδας ως προς την ένταξη της ΠΓΔΜ στην Ε.Ε. είναι άρρηκτα συνυφασμένη με την επίλυση του ονοματολογικού ζητήματος. Η Συμφωνία των Πρεσπών αποτελεί μια πολιτική συμφωνία μεταξύ των δυο χωρών η οποία για πρώτη φορά έπειτα από σχεδόν τριάντα χρόνια μπορεί να απομακρύνει τα κωλύματα που τίθενται από την Ελλάδα ως προς την ενταξιακή πορεία της ΠΓΔΜ. Έτσι, για πρώτη φορά, τίθενται προς μελέτη οι ευκαιρίες (και οι πιθανοί προβληματισμοί) που θα ανέκυπταν για την ελληνική οικονομία από μια μελλοντική ένταξη για την ΠΓΔΜ. Οι παράγοντες που αναμένεται να επηρεαστούν από μια τέτοια εξέλιξη είναι: η πορεία που θα ακολουθήσει το διμερές εμπόριο μεταξύ Ελλάδας και ΠΓΔΜ και η εξέλιξη των επενδυτικών ροών.

Η ένταξη μιας χώρας στην Ε.Ε. συνεπάγεται τον εναρμονισμό των κανονισμών και των προτύπων στο κοινοτικό κεκτημένο, την κατάργηση των δασμών όσον αφορά το εμπόριο με άλλες χώρες εντός της Ε.Ε. καθώς επίσης και των συνοριακών ελέγχων, την εναρμόνιση με το εξωτερικό δασμολόγιο όσον αφορά το εμπόριο με τρίτες χώρες, και μικρότερο πληθωρισμό.

7.1 Συνέπειες για το διμερές εμπόριο Ελλάδας - ΠΓΔΜ μέσα από τα διδάγματα της ένταξης των χωρών της ανατολικής Ευρώπης

Η ένταξη δέκα νέων χωρών στην Ε.Ε. το 2004 σε συνδυασμό με την μετέπειτα ένταξη της Ρουμανίας και της Βουλγαρίας το 2007 και της Κροατίας το 2013 προσφέρουν μιας πρώτης τάξης ευκαιρίας για τη μελέτη των οικονομικών επιπτώσεων που ανακύπτουν από την ένταξη μιας χώρας στην Ε.Ε. Επιπροσθέτως, οι συγκεκριμένες διευρύνσεις είναι πολύ χρήσιμες για τη μελέτη των αποτελεσμάτων μιας πιθανής ένταξης της ΠΓΔΜ δεδομένου ότι οι περισσότερες των χωρών αυτών παρουσίαζαν κοινά χαρακτηριστικά ως προς τη δομή της οικονομίας τους (σχεδόν όλες αποτελούσαν χώρες του πρώην ανατολικού συνασπισμού και οικονομίες σε μετάβαση).

Προκειμένου να ποσοτικοποιήσουν τις επιπτώσεις της ένταξης των νέων μελών της Ε.Ε., οι Papazoglou, Pentecost και Marques (2006) χρησιμοποιούν μια παραλλαγή του «μοντέλου βαρύτητας¹⁹» για τον προσδιορισμό των ροών εμπορίου των νέων μελών

¹⁹ Το μοντέλο βαρύτητας του διεθνούς εμπορίου (*gravity model on international trade*) αποτελεί μια σχετικά απλή αλλά άκρως αποτελεσματική μέθοδο για την εκτίμηση των ροών του διεθνούς εμπορίου. Η

σε σχέση με τους κυριότερους εμπορικούς τους εταίρους (και κυρίως με τα ήδη υπάρχοντα μέλη της Ε.Ε.). Τα κυριότερα συμπεράσματά τους είναι τα εξής:

Πρώτον, σε όλα τα νέα κράτη μέλη αυξάνονται τόσο οι εισαγωγές όσο και οι εξαγωγές. Ωστόσο, η αύξηση της αξίας των εισαγωγών τους ξεπερνάει κατά γενική ομολογία την αύξηση των εξαγωγών τους. Η διαφορά αυτή είναι εντονότερη σε χώρες οι οποίες είναι φτωχότερες καθώς επίσης και στις χώρες το ποσοστό των εμπορικών συναλλαγών ως προς το σύνολο των συνολικών συναλλαγών του εξωτερικού εμπορίου ήταν μικρότερο (Βουλγαρία, Σλοβακία, Λετονία και Λιθουανία). Το γεγονός ερμηνεύεται ως εξής: «η απαλοιφή των δασμών και άλλων περιορισμών στο εμπόριο συνεπεία της ένταξης μιας χώρας στην Ε.Ε. κάνει πιο εξαγωγίμα τα προϊόντα μιας χώρας που είναι ήδη μέλος σε σημαντικά μεγαλύτερο βαθμό από τα προϊόντα της νεοεισαχθείσας χώρας» (Ραπαζογλου, κ.α., 2006: 1088).

Δεύτερον, η αξία των εμπορικών συναλλαγών αυξάνεται ενδοκοινοτικά ενώ η αξία των εμπορικών συναλλαγών με τρίτες χώρες (όπως θα ανέμενε κανείς) μειώνεται.

Πίνακας 5: Επιπτώσεις της ένταξης στην Ε.Ε. στο εμπορικό ισοζύγιο

	Change in Share (Per cent)							Change in Exports (Per cent)	Levels Difference (USD million)														
	EU15	North America	Far East	Norway	Russia	Switzerland	Turkey		EU15	EU15	Austria	Belgium	Denmark	Finland	France	Germany	Greece	Ireland	Italy	Netherlands	Portugal	Spain	Sweden
Bulgaria	9.8	-2.6	-3.0	-0.3	-1.3	-0.7	-1.9	13.2	326	19	13	9	7	44	65	26	4	55	17	5	20	11	32
Czech Rep.	7.5	-2.3	-2.4	-0.4	-1.0	-1.0	-0.5	8.7	1,740	177	73	54	27	208	619	25	16	156	93	17	69	50	155
Estonia	9.2	-2.6	-3.1	-0.6	-2.0	-0.5	-0.5	18.6	489	17	17	18	96	52	102	8	5	37	24	5	21	44	44
Hungary	8.6	-2.7	-2.8	-0.4	-1.2	-0.9	-0.8	5.2	1,089	164	45	32	21	140	236	27	11	147	56	14	55	36	104
Latvia	9.6	-2.7	-3.2	-0.6	-2.0	-0.6	-0.5	33.7	406	18	17	18	24	51	103	8	5	38	23	5	20	34	42
Lithuania	9.7	-2.7	-3.2	-0.5	-2.0	-0.6	-0.6	34.3	625	32	27	27	28	81	161	14	8	64	36	8	32	41	66
Poland	8.8	-2.5	-2.8	-0.5	-1.7	-0.7	-0.5	7.9	1,741	100	70	68	46	206	600	33	18	166	92	20	78	81	164
Romania	9.9	-2.7	-3.2	-0.3	-1.4	-0.7	-1.6	10.9	722	44	31	22	18	100	156	34	8	110	39	11	44	28	76
Slovakia	7.7	-2.3	-2.5	-0.4	-1.1	-0.9	-0.6	22.9	1,605	456	58	41	25	176	309	29	13	171	72	16	66	43	130
Slovenia	8.1	-2.4	-2.5	-0.3	-1.0	-1.2	-0.6	45.2	2,520	285	105	62	37	334	485	51	24	557	125	30	126	66	232
Average	8.9	-2.5	-2.9	-0.4	-1.5	-0.8	-0.8	12.4	11,262	1,311	458	353	328	1,391	2,835	256	111	1,501	577	133	530	434	1,044

	Change in Share (Per cent)							Change in Imports (Per cent)	Levels Difference (USD million)														
	EU15	North America	Far East	Norway	Russia	Switzerland	Turkey		EU15	EU15	Austria	Belgium	Denmark	Finland	France	Germany	Greece	Ireland	Italy	Netherlands	Portugal	Spain	Sweden
Bulgaria	9.4	-3.4	-3.3	-0.4	-0.8	-1.3	-0.3	88.7	2,635	175	126	88	52	410	711	99	17	374	140	17	100	99	227
Czech Rep.	7.2	-2.5	-2.2	-0.4	-0.5	-1.5	-0.1	41.5	9,139	957	396	304	119	1,135	3,945	55	42	614	453	33	201	258	626
Estonia	9.0	-3.1	-3.1	-0.7	-1.1	-0.9	-0.1	59.0	1,764	66	69	74	313	207	475	12	10	107	84	8	44	166	130
Hungary	8.4	-3.0	-2.8	-0.4	-0.7	-1.5	-0.1	27.8	5,915	971	268	199	103	834	1,642	65	32	634	301	29	175	205	458
Latvia	9.2	-3.2	-3.1	-0.7	-1.1	-1.0	-0.1	106.1	1,967	94	89	99	103	267	635	17	13	143	109	10	56	171	165
Lithuania	9.3	-3.2	-3.2	-0.6	-1.1	-1.1	-0.1	113.2	2,674	147	125	129	105	379	876	26	17	215	150	14	80	183	229
Poland	8.3	-2.9	-2.7	-0.5	-0.9	-1.2	-0.1	41.8	13,000	775	544	552	298	1,619	5,511	104	69	942	647	55	327	604	953
Romania	9.5	-3.4	-3.4	-0.4	-0.8	-1.3	-0.2	67.4	5,397	368	263	196	122	845	1,542	116	35	676	298	34	200	227	476
Slovakia	7.4	-2.6	-2.4	-0.4	-0.6	-1.4	-0.1	104.3	6,320	1,910	244	180	85	746	1,528	49	28	522	274	24	148	175	406
Slovenia	8.1	-2.8	-2.4	-0.4	-0.6	-1.9	-0.1	59.9	4,486	565	209	128	61	669	1,135	41	23	805	224	21	135	125	344
Average	8.6	-3.0	-2.8	-0.5	-0.8	-1.3	-0.1	50.2	53,297	6,028	2,333	1,949	1,360	7,110	18,001	583	287	5,033	2,680	242	1,465	2,213	4,013

μέθοδος χρησιμοποιεί τρεις κύριες μεταβλητές: το ΑΕΠ, τον αριθμό του πληθυσμού και την απόσταση μεταξύ των χωρών.

Πηγή: Παπαζογλου κ.α., 2006: 1083, 1085 - Table 3 & Table 4

Έχοντας υπόψη τα διδάγματα της ένταξης των νέων μελών το 2004 μπορεί επαγωγικά να υποτεθεί ότι και η πιθανή ένταξη της ΠΓΔΜ θα έχει παρόμοια αποτελέσματα. Αναμένεται δηλαδή αύξηση της αξίας τόσο των εισαγωγών όσο και των εξαγωγών. Ωστόσο, η αύξηση στις εισαγωγές της αναμένεται να είναι μεγαλύτερη από την αύξηση στις εξαγωγές. Έτσι, το εμπορικό ισοζύγιο της ΠΓΔΜ με χώρες της Ε.Ε. προβλέπεται να σημειώσει αρνητική πορεία.

Προκειμένου να εξειδικευτούν οι αιτιάσεις αυτές κρίνεται δόκιμο να γίνει συσχέτιση με την περίπτωση της Βουλγαρίας και τις επιπτώσεις στο διμερές εμπόριο της με την Ελλάδα την επομένη της ένταξής της στην Ε.Ε. Το παράδειγμα της Βουλγαρίας δεν είναι τυχαίο. Η ΠΓΔΜ σήμερα εμφανίζει πολλά κοινά χαρακτηριστικά με την Βουλγαρία την εποχή που εκείνη βρισκόταν σε προενταξιακό στάδιο.

Πρώτον, ΠΓΔΜ και Βουλγαρία έχουν και οι δυο χερσαία σύνορα με την Ελλάδα. Δεύτερον, η ΠΓΔΜ βρίσκεται σήμερα σε παρόμοιο βαθμό εμπορικής αλληλεπίδρασης με την Ελλάδα με εκείνον που βρισκόταν η Βουλγαρία την εποχή πριν γίνει πλήρες μέλος της Ε.Ε, δηλαδή, το ποσοστό των εξαγωγών και των εισαγωγών τους από και προς την Ελλάδα προς το σύνολο των εισαγωγών και των εξαγωγών είναι παρόμοιο (μεταξύ 4% και 8% αντίστοιχα). Τρίτον, η ΠΓΔΜ σήμερα βρίσκεται σε παρόμοια επίπεδα όσον αφορά το δείκτη κατά κεφαλήν ΑΕΠ με τη Βουλγαρία το 2004²⁰. Όλες λοιπόν οι παράμετροι του μοντέλου βαρύτητας (ΑΕΠ, όγκος διμερών εμπορικών συναλλαγών, γεωγραφική εγγύτητα) συγκλίνουν στην πρόβλεψη ότι η ένταξη της ΠΓΔΜ στην Ε.Ε. θα επιφέρει επιδείνωση του εμπορικού της ισοζυγίου με την Ελλάδα κατά το ίδιο περίπου ποσοστό με εκείνο της Βουλγαρίας. Η επιδείνωση αυτή θα συνίσταται στην ταυτόχρονη αύξηση τόσο των εξαγωγών όσο και των εισαγωγών προς και από την Ελλάδα, με την αύξηση ωστόσο των εισαγωγών να είναι μεγαλύτερη εκείνης των εξαγωγών.

Η επιδείνωση του εμπορικού ισοζυγίου της Βουλγαρίας με την Ελλάδα λόγω της ένταξης της πρώτης στην Ε.Ε. υπολογίστηκε σε - 0,36% του ΑΕΠ της (Παπαζογλου κ.α., 2006: 1086). Χρησιμοποιώντας το ίδιο ποσοστό για την επιδείνωση του εμπορικού ισοζυγίου της ΠΓΔΜ ως προς το ΑΕΠ της και υπολογίζοντας σύμφωνα με το εμπορικό ισοζύγιο Ελλάδας - ΠΓΔΜ του 2017, η αύξηση του ελληνικού πλεονάσματος λόγω της εισόδου της ΠΓΔΜ στην Ε.Ε. θα έφτανε τα 40 εκατ. USD.

²⁰ Περί τα 5.500 USD, πηγή: Παγκόσμια Τράπεζα

7.2 Συνέπειες της ένταξης στις ροές επενδύσεων από Ελλάδα προς ΠΓΔΜ

Η διαφορά στις επενδυτικές ροές ως απόρροια της ένταξης μιας χώρας στην Ε.Ε. έγκειται κυρίως στην διάσταση της εσωτερικής πολιτικής σταθερότητας που διασφαλίζεται μέσω αυτής. Η διάσταση της εσωτερικής σταθερότητας αποτελεί ένα από τα κυριότερα κριτήρια της βιβλιογραφικής μελέτης όσον αφορά τους παράγοντες επιρροής του επιπέδου των ΑΞΕ σε μια χώρα (Dunning & Lundan, 2008: 325).

Ειδικότερα όσον αφορά τα Βαλκάνια ο παράγοντας της Ε.Ε. καθίσταται ιδιαίτερα σημαντικός καθώς μπορεί να μελετηθεί εμπειρικά μετά την ένταξη της Βουλγαρίας και της Ρουμανίας το 2007. Οι δυο αυτές χώρες μπορούν να αποτελέσουν εφελτήριο της προσδιορισμού της διαφοράς στην προσέλκυση ΑΞΕ μιας βαλκανικής χώρας που είναι μέλος της Ε.Ε. Οι Kitonakis & Kontis (2008) μελέτησαν τους παράγοντες επιρροής των ελληνικών ΑΞΕ σε διάφορες βαλκανικές χώρες. Ενσωμάτωσαν στο οικονομετρικό τους μοντέλο μια μετάβλητη για τις χώρες που ήταν και μέλη της Ε.Ε, δηλαδή της Ρουμανίας και της Βουλγαρίας.

Τα αποτελέσματα της έρευνας έδειξαν ότι οι ελληνικές ΑΞΕ στα Βαλκάνια επηρεάζονται άμεσα και σε σημαντικό βαθμό από την σχέση των διάφορων κρατών με την Ε.Ε. Η πρόοδος στις ενταξιακές διαπραγματεύσεις της Ρουμανίας και της Βουλγαρίας αποτέλεσε σημείο καμπής για την ταχύτερη ανάπτυξη των ελληνικών επενδυτικών ροών. Εν αντιθέσει, οι ελληνικές ΑΞΕ σε άλλες βαλκανικές χώρες με πολιτική αστάθεια, η οποία τις απομάκρυνε από την Ε.Ε. (π.χ Σερβία) δε σημείωσαν την ίδια αύξηση. (Kitonakis & Kontis, 2008: 278).

Η ίδια επιρροή που ασκήθηκε στις περιπτώσεις της Ρουμανίας και της Βουλγαρίας στην προσέλκυση ελληνικών ΑΞΕ θα πρέπει να θεωρείται δεδομένη και στην περίπτωση της ΠΓΔΜ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 8: ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΗ ΚΑΙ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

Στην παρούσα μελέτη αναλύθηκαν οι οικονομικές σχέσεις της Ελλάδας και της ΠΓΔΜ συναρτήσει των διμερών πολιτικών εξελίξεων, οι επιπτώσεις της Συμφωνίας των Πρεσπών και οι συνέπειες της ενδεχόμενης ένταξης της ΠΓΔΜ στην Ε.Ε. για τα ελληνικά οικονομικά συμφέροντα.

Η ανάλυση των διμερών οικονομικών σχέσεων οδήγησε στα εξής συμπεράσματα: Πρώτον, οι δυο χώρες αποτελούν πολύ σημαντικούς εμπορικούς εταίρους, η μια για την άλλη. Αυτό αποτυπώνεται στην αξία των διμερών εμπορικών τους συναλλαγών, στην πορεία των επενδυτικών ροών και στο διμερές εμπόριο υπηρεσιών. Δεύτερον, οι διμερείς οικονομικές σχέσεις επηρεάζονται σε σημαντικό βαθμό από τις πολιτικές εξελίξεις ανάμεσα στις δυο χώρες. Τούτο σημαίνει ότι η μέχρι στιγμής εμπειρία των 25 και πλέον ετών διμερών σχέσεων Ελλάδας - ΠΓΔΜ, δείχνει ότι ενδεχόμενη βελτίωση των διμερών πολιτικών σχέσεων οδηγεί σε ανάπτυξη των διμερών οικονομικών συναλλαγών ενώ αντίθετα, οι πολιτικές εντάσεις οδηγούν σε στασιμότητα τις διμερείς οικονομικές συναλλαγές. Παράλληλα, αναδείχθηκε η ανεπάρκεια της αυξημένης οικονομικής αλληλεπίδρασης όσον αφορά την επιρροή των διμερών πολιτικών σχέσεων και ειδικότερα στην προσπάθεια εξεύρεσης λύσης στο ονοματολογικό ζήτημα.

Επιπροσθέτως, εξετάστηκαν οι πιθανές συνέπειες της Συμφωνίας των Πρεσπών για τα ελληνικά οικονομικά συμφέροντα. Οι επιπτώσεις της Συμφωνίας διαιρέθηκαν στα ενδεχόμενα αποτελέσματα από την ευρύτερη πολιτική συνεννόηση, τη συμφωνηθείσα εμβάθυνση της συνεργασίας και ένα ειδικό θέμα που αφορά τις εμπορικές ονομασίες. Η ανάλυση των συνεπειών ανέδειξε το θετικό πρόσημο της Συμφωνίας για τα ελληνικά οικονομικά συμφέροντα. Αυτό σημαίνει πρώτον ότι η επίλυση του ονοματολογικού ζητήματος είναι προς το συμφέρον της ελληνικής οικονομίας και δεύτερον ότι η συγκεκριμένη συμφωνία διασφαλίζει σε μεγάλο βαθμό τα ελληνικά οικονομικά συμφέροντα στην ΠΓΔΜ, με την επιφύλαξη της διευθέτησης των ζητημάτων χρήσης των εμπορικών σημάτων και ονομασιών.

Λαμβάνοντας ως δεδομένο ότι ενδεχόμενη επίλυση του ονοματολογικού ζητήματος σε περίπτωση κύρωσης και εφαρμογής της Συμφωνίας των Πρεσπών θα οδηγήσει αναπόφευκτα την ΠΓΔΜ στο δρόμο προς την πλήρη ένταξη στην Ε.Ε, μελετήθηκαν οι συνέπειες για τα ελληνικά οικονομικά συμφέροντα ενδεχόμενης ένταξης της ΠΓΔΜ στην Ε.Ε. Συνήχθη από τη μελέτη ότι η ενδεχόμενη ένταξη της ΠΓΔΜ θα έχει καίριες θετικές επιπτώσεις για την ελληνική οικονομία.

Έχοντας κατά νου τα ανωτέρω, προτείνονται οι ακόλουθοι άξονες προτεραιότητας για την πολιτική της ελληνικής πολιτείας όσον αφορά τις διμερείς οικονομικές της σχέσεις με την ΠΓΔΜ:

(α) Από τη σκοπιά των οικονομικών επιπτώσεων της Συμφωνίας, η Βουλή των Ελλήνων παροτρύνεται να υπερψηφίσει τη Συμφωνία των Πρεσπών. Οι επιπτώσεις της αναμένονται να είναι θετικές για την εξυπηρέτηση των οικονομικών συμφερόντων της Ελλάδας. Ιδιαίτερη προσοχή θα πρέπει να δοθεί όμως στις εργασίες της ειδικής επιτροπής που θα καθορίσει τη χρήση των εμπορικών ονομασιών.

(β) Με την επιφύλαξη της λύσης του ονοματολογικού ζητήματος με τρόπο που να μη θίγεται η ελληνική πλευρά, θα πρέπει να αποτελέσει άμεση προτεραιότητα για το ελληνικό οικονομικό συμφέρον, η παροχή κάθε δυνατής στήριξης και βοήθειας προς την ΠΓΔΜ, σε πολιτικό, διπλωματικό και τεχνικό επίπεδο προκειμένου η ΠΓΔΜ να μπορέσει να ολοκληρώσει την ενταξιακή της διαδικασία στην Ε.Ε. και τελικά να καταστεί πλήρες μέλος της.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Α΄

Πίνακας 6: Κυριότεροι εμπορικοί εταίροι της ΠΓΑΜ, 1990 - 1993 (σε εκατ. USD)

Εισαγωγές				Εξαγωγές			
Χώρες	1990	1991	1992	Χώρες	1990	1991	1992
1 Βουλγαρία	66,50	68,24	173,02	Γερμανία	228,46	225,25	239,26
2 Γερμανία	243,54	218,46	171,38	Ρωσία	325,88	255,39	98,11
3 Ρωσία	445,04	339,75	163,35	Ιταλία	113,84	77,86	89,44
4 Ιταλία	81,79	74,74	122,75	Σλοβενία	0,00	0,00	82,84
5 Σλοβενία	0,00	0,00	97,57	ΗΠΑ	33,46	47,29	72,79
6 Ελλάδα	97,56	85,42	48,96	Σερβία	0,00	0,00	69,72
7 Κροατία	0,00	0,00	47,87	Βουλγαρία	45,12	48,16	63,54
8 Τουρκία	38,55	28,27	32,49	Κροατία	0,00	0,00	54,55
9 ΗΠΑ	52,39	28,49	28,05	Ελλάδα	49,68	62,15	38,71
10 Σερβία	0,00	0,00	8,81	Τουρκία	15,21	18,09	17,53
Σύνολο	1.428,3	1.142,07	1.127,47	Σύνολο	1.051,29	970,03	1.145,8

Πηγή: Κεντρική Τράπεζα της ΠΓΑΜ

Πίνακας 7: Κυριότεροι εμπορικοί εταίροι της ΠΓΑΜ, 1993 - 1995 (σε εκατ. USD)

Εισαγωγές				Εξαγωγές			
Χώρες	1993	1994	1995	Χώρες	1993	1994	1995
1 Γερμανία	160,32	254,38	282,97	Βουλγαρία	82,75	239,69	256,03
2 Βουλγαρία	130,94	241,65	255,95	Γερμανία	148,29	145,96	153,07
3 Ιταλία	77,84	109,94	179,30	Ιταλία	93,75	125,87	118,40
4 Σερβία	63,44	101,45	161,07	Ρωσία	114,88	76,37	87,23
5 Σλοβενία	173,73	162,19	116,49	Σερβία	50,91	39,94	84,78
6 Ρωσία	138,14	46,37	60,44	Σλοβενία	89,26	71,44	72,42
7 ΗΠΑ	26,36	49,53	57,80	Τουρκία	43,79	35,38	38,27
8 Κροατία	45,41	59,46	56,28	Ελβετία	28,51	33,40	36,74
9 Τουρκία	34,30	47,68	55,17	ΗΠΑ	61,73	39,51	35,56
Σύνολο	1.133,53	1.425,81	1.644,55	Σύνολο	1.019,59	1.051,34	1.177,24

Πηγή: Κεντρική Τράπεζα της ΠΓΑΜ

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Β΄

Πίνακας 8: Κλίμακα Goldstein

Σκορ	Περιγραφή	Σκορ	Περιγραφή
-10.0	Military attack; clash; assault	0.0	Explain or state policy; state future position
-9.2	Seize position or possessions	0.1	Ask for information
-8.7	Nonmilitary destruction/injury	0.6	Surrender, yield to order, submit to arrest
-8.3	Noninjury destructive action	0.6	Yield position; retreat; evacuate
-7.6	Armed force mobilization, exercise, display; military buildup	1.0	Meet with; send note
-7.0	Break diplomatic relations	1.2	Entreat; plead; appeal to; beg
-7.0	Threat with force specified	1.5	Offer proposal
-6.9	Ultimatum; threat with negative sanction and time limit	1.8	Express regret; apologize
-5.8	Threat with specific negative nonmilitary sanction	1.9	Visit; go to
-5.6	Reduce or cut off aid or assistance; act to punish/deprive	1.9	Release and/or return persons or property
-5.2	Nonmilitary demonstration, walk out on	2.0	Admit wrongdoing; apologize, retract statement
-5.0	Order person or personnel out of country	2.5	Give state invitation
-4.9	Expel organization or group	2.8	Assure; reassure
-4.9	Issue order or command, insist, demand compliance	2.8	Receive visit; host
-4.4	Threat without specific negative sanction stated	2.9	Suspend sanctions; end punishment; call truce
-4.4	Detain or arrest person(s)	3.0	Agree to future action or procedure, to meet or to negotiate
-4.1	Reduce routine international activity; recall officials	3.4	Ask for policy assistance
-4.0	Refuse; oppose; refuse to allow	3.4	Ask for material assistance
-4.0	Turn down proposal; reject protest, demand, threat	3.4	Praise, hail, applaud, extend condolences
-3.8	Halt negotiation	3.6	Endorse other's policy or position; give verbal support
-3.4	Denounce; denigrate; abuse	4.5	Promise other future support
-3.0	Give warning	4.5	Promise own policy support
-2.4	Issue formal complaint or protest	5.2	Promise material support
-2.2	Charge; criticize; blame; disapprove	5.4	Grant privilege; diplomatic recognition; de facto relations
-2.2	Cancel or postpone planned event	6.5	Give other assistance
-1.9	Make complaint (not formal)	6.5	Make substantive agreement
-1.1	Grant asylum	7.4	Extend economic aid; give, buy, sell, loan, borrow
-1.1	Deny an attributed policy, action, role or position	8.3	Extend military assistance
-0.9	Deny an accusation		
-0.2	Comment on situation		
-0.1	Urge or suggest action or policy		
-0.1	Explicit decline to comment		
-0.1	Request action; call for		

Πηγή: Goldstein, 1992: 376, Table 1

Πίνακας 9: Συμβάντα Διμερών Σχέσεων Ελλάδας - ΠΓΔΜ σε κλίμακα Goldstein

Σκορ	Περιγραφή Συμβάντος	Σκορ	Περιγραφή Συμβάντος
-4,4	Σεπ-91 Η ΠΓΔΜ σε δημοψήφισμα κηρύσσει την ανεξαρτησία της ως "Δημοκρατία της Μακεδονίας	1	Ιαν-05 Συναντήσεις - Συνομιλίες
-4,4	Δεκ-91 Συμβούλιο της ΕΟΚ γενικόλογη θέση λόγω ελληνικών αντιδράσεων	1,5	Μαρ-05 Κατάθεση προτάσεων

-4,9	Ιαν-92 Τα Σκόπια υποβάλλουν αίτημα ένταξης στον ΟΗΕ, ως «Δημοκρατία της Μακεδονίας»	3,6	Δεκ-05 Η ΠΓΔΜ λαμβάνει status χώρας υπό ένταξη στην Ε.Ε.
-5,2	Φεβ-92 Πραγματοποιείται το πρώτο μεγάλο συλλαλητήριο, με σύνθημα «Η Μακεδονία είναι Ελληνική» στη Θεσσαλονίκη	1	Ιαν-06 Συναντήσεις - Συνομιλίες
-4	Απρ-92 Η απόφαση να μη γίνει δεκτός ο όρος «Μακεδονία» ή παράγωγο του στην ονομασία της γείτονος επιβεβαιώνεται και σε νέα σύσκεψη των πολιτικών αρχηγών	1,5	Μαρ-06 Κατάθεση προτάσεων
-4,9	Ιουλ-92 ο Κίρκο Γκλικόροφ καθιερώνει στη σημαία της χώρας του τον Ήλιο της Βεργίνας	-4	Μαϊ-06 Η Ελλάδα απορρίπτει την πρόταση Republica Makedonija - Skopje
-0,1	Απρ-93 απόφαση 817/1993, αποδέχεται την ένταξη της γείτονος στα Ηνωμένα Έθνη με το όνομα ΠΓΔΜ και χωρίς σημαία	1	Ιαν-07 Συναντήσεις - Συνομιλίες
-4	Μαϊ-93 Οι μεσολαβητές υποβάλλουν σχέδιο λύσης, με το όνομα «Νέα Μακεδονία-Νονα Makedonija». Η πρόταση απορρίπτεται από την Αθήνα. Τα Σκόπια δέχονται να αλλάξουν τη σημαία τους	-3,4	Φεβ-07 Η ΠΓΔΜ μετονομάζει την κεντρική της οδό καθώς επίσης και το μεγαλύτερο αεροδρόμιο σε "Μέγας Αλέξανδρος"
-3,8	Οκτ-93 Το ΠΑΣΟΚ κερδίζει τις εκλογές και παγώνει κάθε διαπραγμάτευση εκτός του πλαισίου του ΟΗΕ	1,5	Μαρ-07 Κατάθεση προτάσεων
-8,3	Φεβ-94 Η ελληνική κυβέρνηση επιβάλλει εμπάργκο στη γειτονική χώρα	-4,9	Σεπ-07 Διπλωματικό επεισόδιο σε σύνοδο του ΟΗΕ
0,6	Αυγ-95 Η ΠΓΔΜ αποσύρει τον ήλιο της Βεργίνας	1	Ιαν-08 Συναντήσεις - Συνομιλίες
5,4	Αυγ-95 Η Ελλάδα αναγνωρίζει την ΠΓΔΜ	1,5	Μαρ-08 Κατάθεση προτάσεων
2,9	Σεπ-95 η Ελλάδα αποσύρει το εμπάργκο	-3	Απρ-08 Η Ελλάδα προειδοποιεί για χρήση βέτο στη Σύνοδο του ΝΑΤΟ στο Βουκουρέστι
3	Σεπ-95 Ελλάδα και ΠΓΔΜ συμφωνούν σε οικοδόμηση μέτρων εμπιστοσύνης	-2,4	Σεπ-08 Η ΠΓΔΜ καταθέτει αγωγή κατά της Ελλάδας στο ICJ
6,5	Σεπ-95 Υπογραφή της Ενδιάμεσης Συμφωνίας	1	Ιαν-09 Συναντήσεις - Συνομιλίες
-2,4	Ιουλ-96 Aide Memoire του ΥΠΕΞ της ΠΓΔΜ, κατηγορεί την Ελλάδα για μη εφαρμογή της ενδιάμεσης Συμφωνίας	1,5	Μαρ-09 Κατάθεση προτάσεων
1	Αυγ-96 Συναντήσεις - Συνομιλίες	-3,8	Δεκ-09 Η Ελλάδα μπλοκάρει τις συνομιλίες για ένταξη της ΠΓΔΜ στην Ε.Ε.
1,5	Σεπ-96 Κατάθεση προτάσεων	1	Ιαν-10 Συναντήσεις - Συνομιλίες
1	Μαϊ-97 Συναντήσεις - Συνομιλίες	1,5	Μαρ-10 Κατάθεση προτάσεων
1,5	Ιουν-97 Κατάθεση προτάσεων	1	Ιαν-11 Συναντήσεις - Συνομιλίες
1	Μαρ-98 Συναντήσεις - Συνομιλίες	1,5	Μαρ-11 Κατάθεση προτάσεων
1,5	Απρ-98 Κατάθεση προτάσεων	-3,4	Ιουλ-11 Κατασκευάζονται στην ΠΓΔΜ αγάλματα με μορφές της αρχαίας ελληνικής Μακεδονίας
6,5	Ιουν-98 Υπογραφή Πρωτοκόλλου διασυννοριακής συνεργασίας	1	Ιαν-12 Συναντήσεις - Συνομιλίες
1	Μαρ-99 Συναντήσεις - Συνομιλίες	1,5	Μαρ-12 Κατάθεση προτάσεων
1,5	Απρ-99 Κατάθεση προτάσεων	1,5	Οκτ-12 Η Ελλάδα προτείνει την υπογραφή μνημονίου συνεργασίας
1	Μαϊ-00 Συναντήσεις - Συνομιλίες	1	Ιαν-13 Συναντήσεις - Συνομιλίες
1,5	Ιουν-00 Κατάθεση προτάσεων	1,5	Μαρ-13 Κατάθεση προτάσεων
8,3	Ιαν-01 Εμφύλιος πόλεμος στην ΠΓΔΜ, η Ελλάδα αποστέλλει στρατιωτική βοήθεια	1	Ιαν-14 Συναντήσεις - Συνομιλίες
8,3	Φεβ-01 η Ελλάδα αποστέλλει οικονομική βοήθεια	1,5	Μαρ-14 Κατάθεση προτάσεων
6,5	Μαρ-01 Με τη σύμφωνη γνώμη της Ελλάδας υπογράφεται η Συμφωνία σύνδεσης Ε.Ε ΠΓΔΜ	1	Ιαν-15 Συναντήσεις - Συνομιλίες
1	Ιουν-01 Συναντήσεις - Συνομιλίες	1,5	Μαρ-15 Κατάθεση προτάσεων

1,5	Ιουλ-01 Κατάθεση προτάσεων	1,9	Δεκ-15 Επίσημη επίσκεψη ΥΠΕΞ ΠΓΔΜ μετά από 15 χρόνια
1	Ιαν-02 Συναντήσεις - Συνομιλίες	1	Ιαν-16 Συναντήσεις - Συνομιλίες
1,5	Μαρ-02 Κατάθεση προτάσεων	1,5	Μαρ-16 Κατάθεση προτάσεων
7,4	Μαϊ-02 η ΠΓΔΜ εντάσσεται στο ΕΣΟΑΒ	1	Ιαν-17 Συναντήσεις - Συνομιλίες
1	Ιαν-03 Συναντήσεις - Συνομιλίες	2	Φεβ-17 Η ΠΓΔΜ αποσύρει το όνομα Μ. Αλέξανδρος από την εθνική οδό και το διεθνές αεροδρόμιο
1,5	Μαρ-03 Κατάθεση προτάσεων	1,5	Μαρ-17 Κατάθεση προτάσεων
1	Ιαν-04 Συναντήσεις - Συνομιλίες	4,5	Ιουν-17 Η Ελλάδα στηρίζει την ένταξη της ΠΓΔΜ στη συμφωνία Αδριατικής - Ιονίου
1,5	Μαρ-04 Κατάθεση προτάσεων	6,5	Δεκ-17 Προχωρημένες διαβουλεύσεις επί του ονοματολογικού - προοίμιο της Συμφωνίας των Πρεσπών
1,5	Μαρ-04 Κατάθεση προτάσεων		

Η τοποθέτηση των συμβάντων «Συναντήσεις - Συνομιλίες» και «κατάθεση προτάσεων» στους συγκεκριμένους μήνες είναι τυχαία. Γίνεται προκειμένου να συμπεριληφθεί το αποτέλεσμα των συνεχιζόμενων διαπραγματεύσεων στο εκάστοτε έτος.

Πίνακας 10: Βάση Δεδομένων Οικονομικού Μοντέλου

	ImpGR	ExpGR	TrdVol	FDI	NoTrs	RLS	GDP	Ener	Trns	OPNS	Crs
1991	85,42	62,15	147,57	0,00	-	-8,8	4,69	1.217,82	1,00	48,79	0
1992	48,96	38,71	87,66	0,00	-	-19,0	2,32	1.358,18	1,00	107,70	0
1993	52,22	49,61	101,84	0,00	-	-26,9	2,55	1.397,64	1,00	101,44	0
1994	23,50	12,72	36,23	0,00	-	-35,2	3,38	1.248,19	2,00	86,60	0
1995	28,89	14,18	43,07	0,25	-	-16,8	4,45	1.260,43	2,00	75,78	0
1996	77,43	102,41	179,84	1,57	-	-16,7	4,42	1.485,09	2,00	66,70	0
1997	130,06	98,98	229,04	4,38	378.095	-14,2	3,74	1.343,63	2,00	88,16	0
1998	112,88	83,16	196,04	3,54	86.910	-5,2	3,57	1.435,87	2,00	97,29	1
1999	164,55	85,86	250,41	13,13	128.051	-2,7	3,67	1.338,70	2,00	94,33	0
2000	201,60	84,11	285,71	95,58	234.464	-0,2	3,77	1.311,03	2,33	80,16	0
2001	184,63	101,13	285,77	67,39	281.866	25,4	3,71	1.261,31	2,33	71,48	1
2002	237,88	116,95	354,83	222,01	309.607	35,3	4,02	1.233,48	2,33	71,53	0
2003	300,58	180,40	480,97	278,68	443.319	37,8	4,95	1.358,54	2,33	71,07	0
2004	282,64	228,76	511,39	359,29	411.103	40,3	5,68	1.335,12	2,33	80,87	0
2005	297,72	313,15	610,88	329,38	402.207	46,4	6,26	1.359,38	2,33	85,84	0
2006	306,36	361,27	667,63	421,96	350.043	44,9	6,86	1.421,32	2,67	92,55	0
2007	416,24	424,65	840,90	568,78	400.000	39,1	8,34	1.464,69	2,67	106,09	0
2008	511,70	536,37	1.048,06	635,39	-	36,2	9,91	1.461,05	2,67	111,57	0
2009	441,86	291,65	733,50	545,29	-	34,9	9,40	1.360,63	2,67	87,18	1
2010	448,93	246,20	695,13	572,57	-	37,4	9,41	1.390,53	2,67	97,88	1
2011	569,75	218,01	787,76	573,11	-	36,5	10,49	1.506,14	2,67	113,19	1
2012	804,34	188,49	992,83	575,06	-	40,5	9,75	1.427,79	2,67	112,22	1
2013	698,52	213,67	912,20	597,43	860.691	43,0	10,82	1.301,03	2,67	104,86	1

2014	667,96	227,73	895,69	521,85	924.160	45,5	11,36	1.262,56	2,67	112,54	1
2015	499,67	166,45	666,12	521,45	922.712	49,9	10,05	1.309,64	2,67	113,84	1
2016	497,96	164,67	662,63	488,50	974.561	52,4	10,75	1.295,64	2,67	114,68	1
2017	617,95	203,51	821,47	568,30	1.072.882	67,9	11,34	1.295,64	2,67	123,96	0

Βιβλιογραφία

- Carr, E. H., 1941. The Twenty years of Crisis 1919 - 1939: An Introduction to the Study of Internatinal Relations. *MacMillan and Co Ltd*, σελ. 146 - 151.
- Davis, C. & Meunier, S., 2011. Business as Usual? Economic Responses to Political Tensions. *American Journal of Political Science*, σελ. 628 - 646.
- Dunning, J. & Lundan, S., 2008. *Multinational Enterprises and the Global Economy*. 2nd Edition επιμ. Northampton: Edward Elgar Publishing.
- Ficher, S., Sahay, R. & Végh, C., 1996. Stabilization and Growth in Transition Economies: The Early Experience. *Journal of Economic Perspectives*, σελ. 45 - 66.
- Gilpin, R., 1987. *Theory of International Relations*. New Jersey: Princeton University Press.
- Goldstein, J., 1992. A Conflict-Cooperation Scale for WEIS Events Data. *Journal of Conflict Resolution*, σελ. 369 - 385.
- Goldstein, J. S. & Pevehouse, J. C., 2014. *International Relations*. 10η Έκδοση επιμ. Upper Saddle River, New Jersey: Pearson Education.
- Jackson, R. & Sørensen, G., 2010. *Intoduction to International Relations: Theories and Approaches*. 10th Έκδοση επιμ. Oxford: Oxford University Press.
- Karadzoski, M. & Adamczyk, A., 2014. Macedonia and Her Difficult Neighbours on the Path to the EU. *Yearbook of Polish European Studies*, σελ. 209 - 228.
- Keohane, R. & Nye, J., 1973. Power and interdependence. *Survival: Global Politics and Strategy*, σελ. 158 - 165.
- Kitonakis, N. & Kontis, A., 2008. The determinants of Greek foreign direct investments in southeast European countries. *Southeast European and Black Sea Studies*, Σεπτέμβριος, σελ. 269 - 281.
- Kofos, E., 1999. Greece's Macedonian Adventure: The Controversy over FYROM's Independence and Recognition. *Greece and the New Balkans*, σελ. 2 - 19.
- Kotsovilis, S., 2005. Exploring the Sources of Greek Foreign Policy Towards the Former Yugoslav Republic of Macedonia. *2nd PhD Symposium on Modern Greece, The Hellenic Observatory, London School of Economics and Political Science.*, 10 Ιουν, σελ. 2 - 39.
- Larrabee, S., 2005. Greece's Balkan Policy in a new Strategic Era. *Southeast European and Black Sea Studies*, σελ. 412 - 415.
- Marcovic, N. & Nikolov, M., 2018. Aspects of the Name Dispute between Macedonia and Greece Symbols, Conflict and Economic costs. *CEA Journal of Economics*, σελ. 85 - 96.
- Mardas, D. & Nikas, C., 2008. Trading and investing in the name of ...: economic relations between Greece and FYROM. *Southeast European and Black Sea Studies*, Σεπτέμβριος, σελ. 253–267.
- Morgenthau, H., 1949. Elements of National Power. Στο: A. A. Knopf, επιμ. *Politics Among Nations: The Struggle for Power and Peace*. New York: McClelland & Stewart Ltd, σελ. 86 - 88.

- Nikas, C., 2005. The effects of the interim accord on the economic relations between Greece and FYROM. *Athens–Skopje: An uneasy symbiosis, 1995–2002*, σελ. 89 - 123.
- Panagiotou, R., 2008. Greece and FYROM: the dynamics of economic relations. *Southeastern European and Black Sea Studies*, σελ. 227 - 251.
- Papazoglou, C., Pentecost, E. & Marques, H., 2006. A Gravity Model Forecast of the Potential Trade Effects of EU Enlargement: Lessons from 2004 and Path-dependency in Integration. *The World Economy*, σελ. 1077 - 1088.
- Pollins, B., 1989. Does Trade still follow the Flag?. *American Political Science Review*, σελ. 465 - 480.
- Salmon, T. T. & Imber, M. F., 2008. *Issues in International Relations*. 2η Έκδοση επιμ. New York: Routledge.
- Sitaras, V., 2004. The Greek five-year plan for the reconstruction of the Balkans. *Department of Political Science and Public Administration*.
- State Statistical Office of FYROM, 2018. *Statistical Yearbook*, Skopje: s.n.
- Strange, S., 1970. International Economics and International Politics: A case of mutual neglect. *International Affairs*, σελ. 304 - 315.
- Tsardanidis, C. & Xouliaras, A., 2005. The Rise and Fall of the Greek plan for the economic reconstruction of the Balkans. *Agora Without Frontiers*, σελ. 38 - 49.
- Tziampiris, A., 2000. The name dispute in FYROM after the signing of the Interim Accord. σελ. 225 - 252.
- Tziampiris, A., 2002. Greece and FYROM: A Partnership for Stability in Southeastern Europe?. *Southeast European and Black Sea Studies*, σελ. 215 - 225.
- Tziampiris, A., 2012. The Macedonian name dispute and European Union accession. *Southeast European and Black Sea Studies*, σελ. 153 - 171.
- Viotti, P. R. & Kauppi, M. V., 2013. *International Relations and World Politics*. Στο: 5th Edition επιμ. Upper Saddle River, New Jersey: Pearson Education, σελ. 33 - 35.
- Waltz, K., 1979. *Theory of international politics*. 1st Edition επιμ. New York: Addison - Wesley.
- World Bank, 2018. *International Comparison Program database*.
- Zahariadis, N., 1994. Nationalism and Small State Foreign Policy: The Greek Response to the Macedonian Issue. *Political Science Quarterly*, σελ. 647 - 668.
- Ενδιάμεση Συμφωνία: https://www.mfa.gr/images/docs/fyrom/interim_accord_1995.pdf
- Γραφείο ΟΕΥ, 2014. *Ετήσια Έκθεση*, Σκόπια: Γραφείο Συνδέσμου της Ελλάδας.
- Γραφείο ΟΕΥ, 2017. *Ετήσια Έκθεση*, Σκόπια: Γραφείο Συνδέσμου της Ελλάδας.
- Κώνστας, Δ. & Αρβανιτόπουλος, Κ., 1997. *Διεθνείς Σχέσεις: Συνέχεια και Μεταβολή*. Αθήνα: Ι. Σιδέρης.
- Συμφωνία των Πρεσπών: <http://s.kathimerini.gr/resources/article-files/symfwnia--2.pdf>
- Τσαρδανίδης, Χ., 2008. *Διεθνείς Σχέσεις: Σύγχρονη Θεματολογία και Προσεγγίσεις*. 1η Έκδοση, επιμ. Αθήνα: Εκδόσεις Παπαζήση.

Διαδικτυακοί Τόποι:

Ελληνική Στατιστική Υπηρεσία

<http://www.statistics.gr/>

Κεντρική Στατιστική Υπηρεσία της ΠΓΔΜ

http://www.stat.gov.mk/Default_en.aspx

Κεντρική Τράπεζα της ΠΓΔΜ

<http://www.nbrm.mk/pocetna-en.nspk>

Τράπεζα της Ελλάδος

<https://www.bankofgreece.gr/Pages/default.aspx>

Τράπεζα δεδομένων της Παγκόσμιας Τράπεζας

<http://databank.worldbank.org/data/home.aspx>

Υπουργείο Εξωτερικών

<https://www.mfa.gr/to-zitima-tou-onomatos-tis-pgdm/>

Αθηναϊκό Μακεδονικό Πρακτορείο Ειδήσεων

<https://amna.gr/macedonia/article/291100/EBRDPerissoteres-ependuseis-se-Ellada-pGDM-meta-tin-epilusi-tou-onomatologikou>

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Ταμείο
για την Ανάπτυξη και την Απασχόληση

Ε.Π.
**ΜΕΤΑΡΡΥΘΜΙΣΗ
ΔΗΜΟΣΙΟΥ
ΤΟΜΕΑ**
L.O.M.E.P.

ΕΣΠΑ
2014-2020
ανάπτυξη - εργασία - αλληλεγγύη

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Εθνική Σχολή Δημόσιας Διοίκησης και Αυτοδιοίκησης (ΕΣΔΔΑ)

Πειραιώς 211, ΤΚ 177 78, Τάυρος

τηλ: 2131306349 , fax: 2131306479

www.ekdd.gr